

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

**ΖΙΜΠΙΔΟΥ ΙΣΙΔΩΡΑ
ΣΟΛΚΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ**

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΚΟΤΖΑΪΒΑΖΟΓΛΟΥ ΙΟΡΔΑΝΗΣ

**ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
2009**

«Η πρόοδος και η καταστροφή είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος»

Χάνα Αρέντ

Πολιτειολόγος και Φιλόσοφος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
SUMMARY	2
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	4
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	8
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	9
1.3 Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	10
1.4 ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	11
1.5 ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ	12
1.6 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	14
1.7 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	15
1.8 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ	16
1.9 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΙΣΚΕΠΤΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	
2.1 ΤΟ ΚΡΑΧ ΤΟΥ 2008	21
2.2 ΠΩΣ ΗΡΘΕ Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ	21
2.3 ΤΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 2008	22
2.4 ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΙΣ Η.Π.Α.	25
2.5 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	28
2.6 ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	29
2.7 ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΟΙ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
3.1 Η ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	35
3.2 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	36
3.3 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	37
3.4 ΕΠΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	40
3.5 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΠΤΗΣΕΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	42
3.6 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	45
3.7 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	47
3.8 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ	48
3.9 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΥΦΕΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΝΑΥΤΙΛΙΑ	49
3.10 ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	52
3.11 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ	53
3.12 ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ	53
3.13 ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	54
3.14 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΛΟΓΩ ΤΟΥ ΙΟΥ ΤΗΣ ΓΡΙΠΗΣ	55
3.15 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ	55
3.16 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑΞΙΔΙΑ	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ	
4.1 ΤΑ ΕΞΑΓΓΕΛΘΕΝΤΑ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	59
4.2 ΑΜΕΣΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΦΠΑ ΣΕ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	60
4.3 ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	60
4.4 ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	61
4.5 ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	64
4.6 ΣΥΝΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ	65

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	66
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	67
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	68
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ (ΠΙΝΑΚΕΣ ΜΟΝΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ)	69
ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ (ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΙΠΛΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ)	78
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	81
ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	85
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	88
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	89
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	90

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κρίση που ξέσπασε το 2008 θα είναι ασυνήθιστα μεγάλης έντασης αλλά και διάρκειας. Η κρίση αυτή εκκολάφτηκε σταδιακά την τελευταία οκταετία, πυροδοτήθηκε το 2008 στις Η.Π.Α., από την αγορά στεγαστικών δανείων μεγάλου ρίσκου καθώς και εξαπλώθηκε με εκπληκτική ταχύτητα στον υπόλοιπο κόσμο.

Από το ξέσπασμα της κρίσης οι διεθνείς χρηματαγορές βρίσκονται σε ελεύθερη πτώση χωρίς προοπτική σύντομης ανάκαμψης. Έχουν χάσει περίπου το 50% της κεφαλαιοποίησής τους και, παρά τις παρεμβάσεις ενίσχυσης της ρευστότητας στην Αμερική και την Ευρώπη, συνεχίζουν να ολισθαίνουν.

Ο εγχώριος ελληνικός τουρισμός δέχθηκε κι αυτός πλήγμα και εκ των έσω και εκ των έξω. Από τη μία πλευρά στην Ελλάδα οι συνέπειες της διεθνούς κρίσης δεν παρουσιάζονται αμελητέες, γεγονός που επηρεάζει το εισόδημα και την κίνηση του Έλληνα ταξιδιώτη και από την άλλη οι προβλέψεις για την πορεία των οικονομιών στις κυριότερες αγορές του ελληνικού τουριστικού προϊόντος αποδείχτηκαν δυσοίωνες, με τις πέντε χώρες που τροφοδοτούν την ελληνική τουριστική αγορά (Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία, ΗΠΑ, Ιταλία, Γαλλία) να εμφανίζουν αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης το 2009, ενώ η όποια ανάκαμψη μετά τα μέσα του 2009 αποδείχθηκε αναιμική.

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να παρέχει πληροφορίες στον αναγνώστη σχετικά με την κατάσταση του ελληνικού τουρισμού πριν και μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης παγκοσμίως.

SUMMARY

The crisis erupted in 2008 will be unusually high intensity and duration. This crisis hatched out the last eight years, sparked in 2008 in the U.S., the mortgage market and high risk spread with astonishing speed in the world.

Since the outbreak of the crisis the international financial markets are in free fall with no prospect of recovery short. They have lost about 50% of capitalization and, despite interventions to strengthen liquidity in the U.S. and Europe continue to slide.

Domestic Greek tourism received a blow from the inside and the outside. On the one hand in Greece, the effects of international crisis not shown negligible, which affects income and the opening of a Greek traveller and the other predictions about the state of economies in major markets of the Greek tourism product proved ominous, with the five countries that supply the Greek tourist market (United Kingdom, Germany, USA, Italy, France) to show negative growth in 2009, with any recovery from mid-2009 proved sluggish.

This paper aims to provide the reader with information on the situation of the Greek tourism before and after the emergence of global financial crisis.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Όταν φτάνει κανείς στο τέλος της «Ιθάκης» του θα ήταν παράλειψη μεγάλη να μην ευχαριστήσει αυτούς που στάθηκαν πολύτιμοι βοηθοί στον αγώνα του για απόκτηση όλο και περισσότερης γνώσης, ιδιαίτερα όταν αυτό το ταξίδι αφορά γνώση που θα στηρίζει την επαγγελματική του σταδιοδρομία.

Με την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας οφείλουμε να ευχαριστήσουμε θερμά τον καθηγητή μας κ. Κοτσαϊβάζογλου Ιορδάνη, ο οποίος ανέλαβε το βάρος της εποπτείας, την επιστημονική καθοδήγηση, τις καίριες παρατηρήσεις και συμβουλές, την αμέριστη συμπαράσταση σε κάθε είδους βοήθεια, όποτε χρειάστηκε.

Ευχαριστούμε θερμώς και τους γονείς μας που στάθηκαν φύλακες άγγελοι σ' αυτή τη δύσκολη πορεία και προσανατόλισαν τη ζωή μας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1. Τα ελκυστικότερα στοιχεία του τουριστικού προϊόντος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2. Συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του ελληνικού τουρισμού.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

ΣΧΗΜΑ 3.1. Επιδόσεις στον Τουρισμό 2009/2008.

ΣΧΗΜΑ 3.2. Η πορεία του κλάδου ξενοδοχειακών επιχειρήσεων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση του 2008, η οποία συνεχίζεται με μεγαλύτερη ένταση το 2009, είναι το αποτέλεσμα που προκλήθηκε από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 σε τομείς της πραγματικής οικονομίας της διεθνούς κοινότητας. Σημαντικοί κλάδοι της οικονομίας επλήγησαν, όπως ο τραπεζικός, ο ασφαλιστικός, ο κτηματομεσιτικός, οι αυτοκινητοβιομηχανίες, το εμπόριο και άλλοι, με άμεσα αποτελέσματα στα οικονομικά μεγέθη των οικονομιών, όπως αύξηση της ανεργίας, νέες πληθωριστικές πιέσεις, υποτίμηση νομισμάτων κ.ά.

Η παρούσα εργασία μελετά την επίπτωση που είχε η οικονομική κρίση στον κλάδο του τουρισμού, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και τοπικά στην Ελλάδα.

Η μελέτη ολοκληρώνεται σε δύο μέρη: το **Θεωρητικό** και το **Ερευνητικό**.

Το **Θεωρητικό Μέρος** αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια:

Στο **πρώτο κεφάλαιο** με τίτλο: «ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ», δίνεται ο ορισμός της έννοιας τουρισμός, γίνεται μια ιστορική αναδρομή του κλάδου, παρουσιάζονται στοιχεία του ελληνικού τουρισμού καθώς και οι στόχοι του, καταγράφονται τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του ελληνικού τουρισμού, αναλύονται οι περιφέρειες της χώρας, παρουσιάζεται το ζήτημα της εποχικότητας και σκιαγραφείται το προφίλ του τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** με τίτλο: «Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ», αναλύονται οι καταστάσεις που οδήγησαν στο κραχ του 2008 και στην κατάρρευση της παγκόσμιας οικονομίας. Εντοπίζονται τα συμπτώματα της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008 και απομονώνονται οι διαστάσεις του προβλήματος στις Η.Π.Α., στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Το κεφάλαιο κλείνει με μια πρόβλεψη των μακροχρόνιων πολιτικών συνεπειών της κρίσης.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** με τίτλο: «ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ», η μελέτη του θέματος εξειδικεύεται. Το κεφάλαιο αναπτύσσει την παθογένεια του ελληνικού τουρισμού, το συσχετισμό της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης με τον παγκόσμιο και ελληνικό τουρισμό, καταγράφει τις επιπτώσεις στην ύφεση του τουρισμού σε διάφορους τομείς, όπως είναι οι διανυκτερεύσεις, οι τουριστικές εισπράξεις, η κίνηση των επιβατών στα αεροδρόμια, στις ακτοπλοϊκές εταιρείες, στο συνεδριακό τουρισμό, στα επαγγελματικά ταξίδια. Επίσης, παρουσιάζονται οι επιπτώσεις στις τουριστικές θέσεις εργασίας, στα ταξίδια πολυτελείας και τον

επηρεασμό των ταξιδιών από τον νέο ιό της γρίπης που εμφανίστηκε την περίοδο που εξετάζεται. Τέλος, καταγράφονται οι εθνικότητες των τουριστών, η συμβολή της Εγνατίας οδού και το πρόβλημα ρευστότητας.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** με τίτλο: «ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ», αναλύονται τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν προκειμένου να υπάρξει έξοδος από την κρίση. Αναλυτικότερα, παρουσιάζονται τα εξαγγελθέντα κυβερνητικά μέτρα στήριξης του ελληνικού τουρισμού,

άμεση επιστροφή Φ.Π.Α. σε εταιρείες του τουριστικού τομέα, τα μέτρα κατά της χρηματοπιστωτικής κρίσης γενικά και τα μέτρα κατά της τουριστικής κρίσης ειδικότερα. Αναφορά γίνεται και στα μέτρα που μπορούν να οδηγήσουν στην ανάπτυξη συγκεκριμένα του συνεδριακού τουρισμού και το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των προσπαθειών που γίνονται από ξενοδοχειακές εταιρείες για συγχωνεύσεις, με σκοπό να μειωθεί η κρίση στον τουρισμό.

Το **Ερευνητικό Μέρος** αποτελείται από τα εξής κεφάλαια:

Την Εισαγωγή, τη Μεθοδολογία, τα Αποτελέσματα της έρευνας (Πίνακες Μονής εισόδου), τα Ευρήματα της Έρευνας (Πίνακες Διπλής Εισόδου) και τα Συμπεράσματα της Έρευνας.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τα **ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ** όπου κατατίθενται τα πορίσματα από την τριβή με το θέμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός αποτελεί σήμερα μια οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα που κινείται σε διεθνή επίπεδα. Καλύπτει σχεδόν όλες τις κοινωνικές και εισοδηματικές τάξεις αποβλέποντας στην ικανοποίηση, της βασικής πλέον ανάγκης του ανθρώπου, της ανάγκης της πρόσκαιρης φυγής από την καθημερινότητα, και δίνει τη δυνατότητα της δημιουργίας προϋποθέσεων γνωριμίας και συναδέλφωσης των λαών, για ένα καλύτερο και ειρηνικό μέλλον της ανθρωπότητας.

Ο όρος τουρισμός προέρχεται από την αγγλική λέξη TOURING ή την γαλλική λέξη TOUR, που στη γλώσσα μας σημαίνει περιηγητισμό. Δεν υιοθετήθηκε όμως ο όρος αυτός και έτσι επικράτησε ο όρος ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, που χρησιμοποιείται και διεθνώς.

Τι σημαίνει όμως ο όρος τουρισμός;

“Ως τουρισμός θα μπορούσε να οριστεί η μετακίνηση των ανθρώπων από έναν τόπο σε έναν άλλο και η ιστορική του πορεία είναι τέτοια, όσο και ο πολιτισμός του ανθρώπου.

Η έννοια του τουρισμού μπορεί να εξεταστεί από δυο σκοπιές: μια θεωρητική, που να καλύπτει όλες τις πτυχές του φαινομένου όπως οικονομικές, κοινωνικές, ψυχολογικές και μια πρακτική που να ρυθμίζει τις συναλλακτικές σχέσεις. Από την πρακτική του σκοπιά η έννοια του τουρισμού έχει σκοπό να βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος συνεννόησης όλων αυτών που ασχολούνται σε διεθνή κλίμακα με τις τουριστικές δραστηριότητες.

Η έννοια του τουρισμού από θεωρητική σκοπιά μπορεί να προσδιοριστεί σαν η πρόσκαιρη μετακίνηση ατόμων από τον μόνιμο τόπο κατοικίας τους σε έναν άλλο τόπο για λόγους κυρίως ψυχολογικούς, χωρίς κερδοσκοπικό κίνητρο και οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, υποδοχή και εξυπηρέτηση των ατόμων. Ο συγκεκριμένος τύπος τουρισμού έχει δυο πλευρές: η πρώτη αναφέρεται στη μετακίνηση των ατόμων, η οποία αντιπροσωπεύει το καταναλωτικό μέρος του τουρισμού και ταυτίζεται με την τουριστική ζήτηση και η δεύτερη αναφέρεται στην υποδοχή και την εξυπηρέτηση των μετακινούμενων, αντιπροσωπεύοντας έτσι το παραγωγικό μέρος του τουρισμού που ταυτίζεται με την τουριστική προσφορά.

Η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού (A.I.T.-Monte Carlo) ορίζει τον τουρισμό σαν «το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές, οι οποίες (μετακινήσεις και δεξιότητες) προκαλούνται από την εξωτερική και

πραγματοποίηση του πόθου που έχει κάθε άτομο για απόδραση και ο οποίος πόθος εκδηλώνεται σε διάφορους βαθμούς και κατά διαφορετική ένταση σε κάθε άτομο».

Ο Jacques Gouet λέει ότι ο τουρισμός «είναι ο τρόπος του να ταξιδεύεις, ο οποίος συνδυάζει σε διάφορες αναλογίες, κατά άτομα, την περιέργεια του πνεύματος, μαζί με τον πόθο να προσαρμοστεί κάποιος στα ήθη και έθιμα».

Ο καθηγητής W.Hunziker και ο K. Krapf στη Βέρνη το 1942 είπαν ότι ο τουρισμός «είναι το σύνολο των εκδηλώσεων οι οποίες γεννιούνται από τη διαμονή των ξένων, όταν αυτή καλύπτεται κατά το μεγαλύτερο μέρος της από κάποια απασχόληση κερδοσκοπικής μορφής».

Ο Jean Medecin λέει ότι ο τουρισμός «είναι μια δραστηριότητα ευκαιρίας η οποία συνίσταται στο να ταξιδεύει κάποιος μακριά από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας του, για διασκέδαση, για ανάπαυση, για πλουτισμό της πείρας του, για ανύψωση του μορφωτικού του επιπέδου από την παρουσία νέων μορφών της ανθρώπινης δράσης και από τις εικόνες μιας άγνωστης φύσης».

Οι παραπάνω ορισμοί έχουν γίνει δεκτοί από όλες τις χώρες με αποτέλεσμα η τουριστική κίνηση να παρακολουθείται με ομοιόμορφο τρόπο”. (Gartner, 2001)

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η αρχική μορφή της τουριστικής μετακίνησης είναι τοποθετημένη στη στιγμή που ο άνθρωπος άρχισε να διακινείται από το μόνιμο τόπο της διαμονής του σε άλλους τόπους για πολλούς και διάφορους σκοπούς, όπως εμπορία, συμμετοχή σε θρησκευτικές γιορτές, αθλητικές εκδηλώσεις, ικανοποίηση της έμφυτης περιέργειας του κ.α.

Στον Ελληνικό χώρο το αναπτυγμένο αίσθημα της ξενίας κατά την περίοδο της αρχαιότητας, μας μαρτυρά ότι τέτοιου είδους μετακινήσεις και με πολλαπλούς σκοπούς, υπήρχαν από τότε. Το φαινόμενο του τουρισμού κατά την αρχαιότητα είχε διαφορετική μορφή από την σημερινή, αλλά τα βασικά στοιχεία του ήταν σχεδόν τα ίδια. Οι κύριοι λόγοι των μετακινήσεων ήταν θρησκευτικοί, αθλητικοί, υγείας καθώς και εμπορικοί.

Η μεγάλη ανάπτυξη του τουρισμού αρχίζει μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο και ιδιαίτερα μετά τον Β'.

Οι μεγάλες κοινωνικές μεταβολές που έγιναν μετά τον πόλεμο αυτό ήταν η βασική τονωτική ένεση στον τουρισμό, για να φθάσουμε στη σημερινή του μορφή.

Τα οικονομικά οφέλη από την εξάπλωση του τουρισμού σε όλο το κόσμο, είναι τεράστια και γι'αυτό τον λόγο τόσο οι ιδιωτικοί όσο και οι κρατικοί φορείς των διαφόρων χωρών έχουν αναλάβει μεγάλες δραστηριότητες τουριστικού περιεχομένου, για να

ικανοποιήσουν τα εκατομμύρια των τουριστών που διακινούνται καθημερινά σ' όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου.

Σχετικά με την χώρα μας όσον αφορά την τουριστική ανάπτυξη, γνωρίζουμε ότι μέχρι τα μέσα της 10ετίας του 1950 ο διεθνής τουρισμός περιοριζόταν κύρια σε τρεις ευρωπαϊκές χώρες την Ελβετία, την Ιταλία και την Αυστρία. Ο τουρισμός την εποχή αυτή έχει την μορφή του ατομικού τουρισμού. Στην 10ετία του 1960 η τουριστική αγορά άρχισε να περιλαμβάνει και άλλες χώρες. Μια από αυτές ήταν και η χώρα μας, που διέθετε ορισμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα, έναντι άλλων χωρών. Έτσι άρχισε να αυξάνεται ο αριθμός των επισκεπτών και να δημιουργούνται οι προϋποθέσεις μιας νέας συναλλαγματοφόρος πηγής για την οικονομία μας. Για να επιτευχθεί μια σωστή ανάπτυξη του τουρισμού, πέρα από τις αποφάσεις των διαφόρων αρμόδιων κέντρων, απαραίτητο στοιχείο είναι τα άτομα, που εργάζονται άμεσα ή έμμεσα στην τουριστική αγορά να έχουν αναπτυγμένη την τουριστική συνείδηση. Με τον όρο τουριστική συνείδηση εννοείται το σύνολο των εργασιών που συμβάλλουν στην καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση των τουριστών, τη διευκόλυνσή τους και τη δημιουργία σ' αυτούς ευχάριστης εντύπωσης κατά την πρόσκαιρη παραμονή τους στον επισκεπτόμενο τόπο.

Η ύπαρξη της τουριστικής συνείδησης αποτελεί βασικό προσόν του λαού της χώρας υποδοχής τουριστών. Η απόκτησή της γίνεται με την σωστή παιδεία και την τόνωση της σημασίας του τουρισμού τόσο από οικονομικοκοινωνική όσο και από πολιτιστική άποψη. (Gartner, 2001)

1.3 Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται ως παραδοσιακός προορισμός διακοπών και ως εκ τούτου δεν ανήκει στην ομάδα των Νέων Τουριστικών Κρατών. Η δυναμικότητα της χώρας σε κλίνες (κύρια και συμπληρωματικά καταλύματα, νόμιμα και παράνομα) ξεπερνά το ένα εκατομμύριο. Ουσιαστικά υπάρχει υπερπροσφορά τουριστικών κλινών, ενώ οι σχέσεις προσφοράς και ζήτησης σήμερα είναι τελείως διαφορετικές σε σχέση με εκείνες που υπήρχαν επί δεκαετίες. Ο τουρισμός στην Ελλάδα από τον τρόπο οργάνωσης και διακίνησης χαρακτηρίζεται ως μαζικός, οργανωμένος, παραθεριστικός τουρισμός. Το image της χώρας που έχει διαμορφωθεί στις ξένες αγορές ταυτίζεται με το περίφημο σλόγκαν των τεσσάρων S (Sun, Sand, Sea, Sex). (Βαρβαρέσος Σ. 1997) Εδώ και μερικά χρόνια η ελληνική τουριστική πολιτική φαίνεται να ασπάζεται την πολιτική για έναν ενσωματωμένο – εναλλακτικό τουρισμό όπου το κύριο βάρος επικεντρώνεται στην κοινωνία, τον πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με άρθρο του Σταύρου Ανδρεάδη, Προέδρου του Σ.Ε.Τ.Ε. (Χρήμα & Τουρισμός, 2006), αναφέρεται ότι το 2006 βρίσκει την Ελλάδα σε μια περίοδο όπου αγωνίζεται για την επίτευξη μιας σειράς μακροοικονομικών στόχων, που δεν απορρέουν μόνο από τις υποχρεώσεις της ως χώρας – μέλους της ενωμένης Ευρώπης, αλλά που κυρίως στοχεύουν στο να εξασφαλίσουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για μια σταθερή σε βάθος χρόνου οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Ο Τουρισμός κατέχει σπουδαίο ρόλο στην προσπάθεια επίτευξης των μακροοικονομικών αυτών στόχων. Αν θεωρηθεί ότι το 2004 ήταν για τον τουρισμό χρονιά σχεδιασμού και το 2005 ήταν χρονιά προσαρμογής, τότε το 2006 οφείλει να είναι χρονιά δράσης, χρονιά υλοποίησης των αποφάσεων.

1.4 ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ανάμεσα στους στόχους του ελληνικού τουρισμού αναφορικά με την ανάπτυξή του και σε παραλληλία με την περιφερειακή ανάπτυξη, θα πρέπει να υιοθετηθούν και οι ακόλουθοι:

- Η διαφοροποίηση και αναβάθμιση της τουριστικής προσφοράς και ζήτησης.
- Η αύξηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Όσον αφορά την εθνική τουριστική πολιτική θα πρέπει κι αυτή να στοχεύει:

- α) στη βελτίωση των υπηρεσιών που παρέχονται από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα της οικονομίας.
- β) στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των υπαρχόντων προβλημάτων
- γ) στην αύξηση της παραγωγικότητας και του αποκτηθέντος κέρδους σε σχέση προς το κεφάλαιο που επενδύθηκε για την πραγματοποίησή του (απόδοση επένδυσης).

Προκειμένου όμως να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί, θα πρέπει να υλοποιηθούν και οι εξής προϋποθέσεις:

- * Η υπάρχουσα νομοθεσία πρέπει να προσαρμοστεί τις παρούσες καταστάσεις, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά όχι μόνο στο παρόν αλλά και στο μέλλον.
- * Να δημιουργηθεί ένα πλάνο εργασιών το οποίο θα εντοπίσει τα προβλήματα και την έλλειψη υποδομής ανά περιφέρεια έτσι ώστε να είναι σε θέση να υπολογιστεί τι θα αναπτυχθεί.

Παράλληλα όμως, η ελληνική τουριστική πολιτική οφείλει να στοχεύει:

- Στη μελλοντική ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας, ώστε να είναι ανταγωνιστική.
- Στην παροχή και διατήρηση υψηλού επιπέδου προδιαγραφών στις υπηρεσίες.

Και οι στόχοι αυτοί με τη σειρά τους προϋποθέτουν:

- Δημιουργία ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου για τη μείωση του προβλήματος της εποχικότητας.
- Ανάπτυξη των στοιχείων που αποτελούν το συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας μας, όπως οι ειδικές μορφές τουρισμού. (Βαρβαρέσος Σ., 1997)

1.5 ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ

Η έννοια του τουριστικού προϊόντος επαναλαμβάνεται συχνά-πυκνά από όλους τους τουριστικούς παραγωγούς, δηλαδή το κράτος και τους ιδιώτες, χωρίς ωστόσο να φαίνεται ότι γνωρίζουν σε βάθος το κύρος και την πολυδιάστατη σημαντικότητα της συγκεκριμένης έννοιας, τόσο στη διαδικασία της παραγωγής, όσο και στα οικονομικά αποτελέσματα και την άσκηση της τουριστικής πολιτικής.

Ένας από τους πληρέστερους ορισμούς του τουριστικού προϊόντος δόθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού το 1980 και αφορά σε επτά τύπους στοιχείων:

- 1) Τη φυσική κληρονομιά
- 2) Την ενεργητική κληρονομιά
- 3) Την ανθρώπινη κληρονομιά (δημογραφικά στοιχεία, συνθήκες διαβίωσης, απόψεις και νοοτροπίες του πληθυσμού σχετικά με το τουριστικό φαινόμενο, πολιτιστικά δεδομένα).
- 4) Τις θεσμικές, πολιτικές, νομικές και διοικητικές δομές.
- 5) Τις κοινωνικές δομές της χώρας (συμμετοχή του πληθυσμού στο δημοκρατικό σύστημα της χώρας, στην οργάνωση του χρόνου εργασίας και του ελεύθερου χρόνου, στις διακοπές μετ' αποδοχών, στο επίπεδο μόρφωσης, υγείας και αναψυχής).
- 6) Τα αγαθά και τις υπηρεσίες, τα μεταφορικά μέσα και τους εξοπλισμούς, την ειδική υποδομή των διακοπών.
- 7) Τις οικονομικές και χρηματοδοτικές δραστηριότητες. (Βαρβαρέσος Σ., 1997)

Από μια έρευνα του R. Hollier (Τουριστική αγορά, 02/1997) προκύπτει ότι τα κύρια μειονεκτήματα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ε.Ο.Κ. (Πίνακας 1.1) είναι:

α) Ο μικρός βαθμός αλλαγής που χαρακτηρίζει τις μετακινήσεις του διεθνούς τουρίστα εντός της χώρας. Αυτός ο παράγοντας σχετίζεται με τις κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτιστικές αλλοιώσεις του τόπου υποδοχής.

β) Ο χαμηλός βαθμός ξενοδοχειακής άνεσης.

γ) Η αλλοίωση των φυσικών τοπίων ως απόρροια της έλλειψης περιβαλλοντικής προστασίας.

δ) Ο μικρός βαθμός ανάπτυξης των αθλητικών κέντρων και δραστηριοτήτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1. Τα ελκυστικότερα στοιχεία του τουριστικού προϊόντος.

Φυσικές ιδιομορφίες	Τοπία	Χαμηλές τιμές	Μουσεία	Μνημεία	Αλλαγή	Ξενοδ.	Διασκέδαση άνεση	Σπορ
Βέλγιο	42	43	25	16	30	25	22	14
Δανία	62	43	25	21	36	17	9	7
Γερμανία	47	43	40	30	23	22	21	14
Ελλάδα	39	16	36	25	16	14	25	7
Ισπανία	52	17	12	28	5	14	19	9
Γαλλία	68	34	35	31	46	20	20	22
Ιρλανδία	360	28	53	14	23	39	47	15
Ιταλία	63	37	38	27	30	24	22	14
Λουξεμβούργο	67	52	36	35	25	42	15	25
Ολλανδία	66	42	36	25	32	22	17	16
Πορτογαλία	36	17	35	22	11	11	22	13
Ην. Βασίλειο	56	51	36	27	21	51	31	12
Μ.Ο.Ε.Ο.Κ.	56	37	34	28	26	26	23	14

ΠΗΓΗ: R. Hollier, 1989 [Τουριστική αγορά, τεύχος 15, Φεβρουάριος 1997]

Οι εννοιολογικές προσεγγίσεις του τουριστικού προϊόντος και τα αποτελέσματα της έρευνας του R.Hollier, υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα ανάπτυξης ενός τουριστικού μοντέλου όπου θα εμπεριέχεται το στοιχείο της διαφοροποίησης και θα συναντώνται όλοι οι παραγωγικοί συντελεστές. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν μπορεί να διαφοροποιηθεί έναντι άλλων ανταγωνιστικών προϊόντων που έχουν το ίδιο image, προβάλλοντας στοιχεία που σχετίζονται με τον πολιτισμό, το φυσικό περιβάλλον και τον πολιτισμό, το φυσικό περιβάλλον και τον άνθρωπο, τα οποία χαρακτηρίζονται από «μοναδικότητα».

Η τουριστική αξιοποίηση παραδοσιακών κτισμάτων και οικιστικών συνόλων, που χαρακτηρίζονται από τη μοναδικότητά τους και βρίσκονται σε κατάσταση εγκατάλειψης και ερήμωσης, μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στη διαφοροποίηση του ελληνικού

τουριστικού προϊόντος. Τέτοια παραδοσιακά οικιστικά σύνολα βρίσκονται διάσπαρτα στον ελλαδικό χώρο. Μερικά εξ αυτών είναι:

- Τα ορεινά χωριά της Πίνδου
- Τα ορεινά χωριά της Κρήτης
- Τα ορεινά χωριά της Μυτιλήνης
- Το μικρό χωριό της Τήλου
- Ο Ανάβατος της Χίου
- Το Πλωμάρι στη Μυτιλήνη
- Ο Όλυμπος στην Κάρπαθο (Τουριστική αγορά, 02/1997)

1.6 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στην Ελλάδα ο τουρισμός αποτελεί μία από τις σημαντικότερες οικονομικές δραστηριότητες γιατί συμβάλλει με 10% περίπου στο Α.Ε.Π., πάνω από 10% στην απασχόληση και πάνω από 7% στο καθαρό πάγιο κεφάλαιο της οικονομίας.

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του ελληνικού τουρισμού εμφανίζονται στον Πίνακα 1.2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2. Συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του ελληνικού τουρισμού.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ
Σημαντικός τουριστικός προορισμός παγκοσμίως.	Ελλείψεις σε κοινωνικές υποδομές, εξοπλισμό και συναφές υπηρεσίες.
Πολύ σημαντικοί ιστορικοί και πολιτιστικοί πόροι.	Αδυναμίες οργάνωσης και λειτουργίας επιμέρους τουριστικών κλάδων που οδηγούν σε χαμηλής ποιότητας τουριστικό προϊόν.
Αφθονία και ποικιλομορφία φυσικών πόρων.	Περιορισμένη διεύρυνση τουριστικού προϊόντος σε νέες κατηγορίες και νέες αγορές.
Ευρύτατη παραγωγή προϊόντων πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα στο πλαίσιο των τελευταίων τάσεων διατροφής.	Περιορισμένη διεύρυνση τουριστικής περιόδου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2. (συνέχεια)

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Δημιουργία τα τελευταία χρόνια σημαντικών επιχειρήσεων όλων των κλάδων για προσέλκυση ειδικού τουρισμού, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός μονάδων. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Χαμηλή ημερήσια δαπάνη και μικρή διάρκεια παραμονής εισερχόμενου τουρισμού.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Τέλεση Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004 και Πολιτιστική Ολυμπιάδα. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Χαμηλή ανταγωνιστικότητα τουριστικού προϊόντος.
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Εξάρτηση από μεγάλα πρακτορεία διεθνούς τουρισμού.
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού τόσο σε μέγεθος όσο και σε σύνθεση.
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Άνιση ανάπτυξη μεταξύ Περιφερειών της χώρας.
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Το σύνολο σχεδόν των τουριστικών μονάδων είναι Μ.Μ.Ε. με ανεπάρκεια κεφαλαίων οργάνωσης και διαχείριση, marketing και εκμετάλλευσης ευκαιριών νέων τεχνολογιών.

Πηγή: *Αλιευτικά Νέα*, άρθρο με θέμα: *Αλιευτικός Τουρισμός στην Ελλάδα*, Φεβρουάριος 2004, σ. 46.

1.7 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Στο σύνολό τους οι Περιφέρειες παρουσιάζουν αξιόλογους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Η κατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων, η απόδοσή τους, οι προοπτικές εξέλιξης και η διάρθρωση των υποδομών ποικίλουν τόσο σε επίπεδο Περιφερειών όσο και ενδοπεριφερειακά. Το τελευταίο αποτελεί ίσως και το κυριότερο χαρακτηριστικό των περισσότερων Περιφερειών της Ελληνικής Επικράτειας.

Πιο συγκεκριμένα, οι περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας παρουσιάζουν υψηλά Α.Ε.Π., σημαντική τουριστική ανάπτυξη με ανάλογες υποδομές, με τον πρωτογενή τομέα να διαθέτει στις περιοχές αυτές μια ιδιαίτερη δυναμική παρά την

υποβάθμισή του λόγω της μεγάλης ανάπτυξης τόσο του δευτερογενή όσο και του τριτογενή τομέα. (Αλιευτικά Νέα, 02/2004)

Σε παρόμοια κατάσταση βρίσκονται και άλλες περιφέρειες, όπως της Θεσσαλίας κυρίως λόγω του ιδιαίτερα ανεπτυγμένου πρωτογενούς τομέα (μεγάλες εύφορες καλλιεργήσιμες εκτάσεις) και της Κρήτης λόγω των σημαντικών καλλιεργήσιμων εκτάσεων, της σημαντικής ζωικής παραγωγής και κυρίως των συνεχώς αυξανόμενων ρυθμών στον τουριστικό κλάδο.

Αντίθετα, οι περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας, της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, με εξαίρεση τα τελευταία χρόνια την αναπτυσσόμενη Ξάνθη, και ιδιαίτερα η Ήπειρος βρίσκονται σε μειονεκτική θέση λόγω προβλημάτων ζεύξης, μεγάλης απόστασης με τα αναπτυγμένα κέντρα, το μεγάλο ποσοστό ορεινών όγκων τα οποία λειτουργούν ως παράγοντες απομόνωσης, το χαμηλό ρυθμό τουριστικής ανάπτυξης και την έλλειψη υποδομών.

Για τις υπόλοιπες περιφέρειες το κυριότερο χαρακτηριστικό το οποίο αξίζει να επισημανθεί είναι αυτό της μεγάλης εσωτερικής ανομοιογένειας. Πιο συγκεκριμένα, μπορούμε να επισημάνουμε τα κάτωθι:

- Η Στερεά Ελλάδα με ιδιαίτερα υψηλό Α.Ε.Π. αλλά με περιοχές όπως είναι ο νομός Ευρυτανίας (υψηλό δείκτη ανεργίας, χαμηλό Α.Ε.Π.).
- Η Δυτική Ελλάδα με ικανοποιητικό Α.Ε.Π. χαρακτηρίζεται παράλληλα από υψηλή ανεργία και χαμηλή τουριστική ανάπτυξη.
- Η Πελοπόννησος δείχνει μια σημαντική πτώση στον πρωτογενή τομέα με σταθερή μετακίνηση στον τριτογενή τομέα.
- Στις νησιωτικές περιφέρειες του Βορείου Αιγαίου, των Ιονίων Νήσων και του Νότιου Αιγαίου, βρίσκονται οι μεγαλύτερες ανομοιομορφίες. (Αλιευτικά Νέα, 02/2004)

1.8 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ

Με τον όρο *τουριστική εποχικότητα* εννοούμε το φαινόμενο της εκδήλωσης της τουριστικής δραστηριότητας σε ορισμένη εποχή του έτους. (Αποστολόπουλος Ευθ. και συν.:1996)

Η εποχικότητα μοιάζει να είναι το σημαντικότερο πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει ο Τουρισμός, καθώς οι αλλαγές των καιρικών συνθηκών (φυσική εποχικότητα) μαζί με τη «θεσμική» εποχικότητα (άδειες εργασίας τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα) είναι οι παράγοντες που καθορίζουν την πληρότητα των

ξενοδοχειακών μονάδων αλλά και το ζήτημα της απασχόλησης του κατάλληλου τουριστικού προσωπικού.

Η εποχικότητα παρατηρείται σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και δεν επηρεάζει το ίδιο όλες τις μορφές τουρισμού. Ο πολιτιστικός και ο συνεδριακός τουρισμός δείχνουν να επηρεάζονται λιγότερο σε σχέση με τον τουρισμό διακοπών. (Αποστολόπουλος Ευθ. και συν.:1996)

Τα πιο σημαντικά αίτια της τουριστικής εποχικότητας είναι:

- (1) Κάποιες από τις τουριστικές δραστηριότητες πραγματοποιούνται σε συγκεκριμένη εποχή του χρόνου, όπως π.χ. ο παράκτιος τουρισμός πραγματοποιείται το καλοκαίρι ενώ ο χιονοδρομικός το χειμώνα κ.λ.π.
- (2) Παρόλο που κάποιες δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιηθούν όλες τις εποχές του χρόνου, στην τελική απόφαση του υποψήφιου τουρίστα, παίρνουν μέρος και άλλοι παράγοντες όπως είναι το κλίμα. Το καλοκαίρι το κλίμα είναι ευνοϊκότερο όσον αφορά ότι δεν υπάρχει βαρύς ρουχισμός, ενοχλητικές βροχές και χιονοπτώσεις που χαλάνε τη διάθεση, η περίπτωση να αρρωστήσει κανείς ελαχιστοποιείται κ.λ.π. και έτσι καταλήγει η εποχή αυτή να υπερτερεί του χειμώνα.
- (3) Επίσης, λόγω του ότι π.χ. η οικογένεια βρίσκεται σε απαρτία συνήθως κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, γιατί τότε κλείνουν τα σχολεία και δίνονται συνήθως οι άδειες διακοπών από τις επιχειρήσεις.
- (4) Και η παραδοσιακή νοοτροπία ότι οι διακοπές πρέπει να γίνονται το καλοκαίρι και όχι το χειμώνα αλλά σημαντικό ρόλο παίζει και το ότι οι διακοπές μπορεί να συνδυαστούν να πραγματοποιηθούν μαζί με φιλικές ή συγγενικές παρέες, που ως επί το πλείστον θα πάρουν κι αυτές τις άδειές τους το καλοκαίρι και όχι το χειμώνα. (Αποστολόπουλος Ευθ. και συν.:1996)

Παρόλο που ο κλάδος του Τουρισμού προσφέρεται για δημόσιες ή ιδιωτικές επενδύσεις, η εποχικότητα είναι αυτή που παίζει το σημαντικότερο ρόλο καθώς επηρεάζει τη χρήση της γης, των κτιρίων και του εξοπλισμού, με αποτέλεσμα οι αναμενόμενες αποδόσεις να είναι χαμηλές. Έτσι, δικαιολογείται και ο δισταγμός πολλών επιχειρηματιών να «σκλαβώσουν» τα κεφάλαιά τους για μεγάλο χρονικό διάστημα σε μια τουριστική δραστηριότητα και γι' αυτό οι διάφορες Κυβερνήσεις προσφέρουν το δέλεαρ των επιδοτήσεων, των μακροπρόθεσμων δανείων και των φοροαπαλλαγών.

Όσον αφορά την επαγγελματική απασχόληση σε εποχικές εργασίες είναι κι αυτό ένα μειονέκτημα καθώς ο εργαζόμενος που απασχολείται στον τουρισμό έχει ένα αβέβαιο μέλλον και η εργασία που προσφέρει έχει τις πιο πολλές φορές ημερομηνία λήξης. Στην

εποχή εργασία αυτού του είδους κατευθύνονται είτε επαγγελματίες που είναι εις γνώση τους ότι η απασχόλησή τους θα είναι εποχιακή, είτε μια άλλη κατηγορία εργαζομένων όπως π.χ. οι φοιτητές κ.λ.π. που επιθυμούν να αποκτήσουν ένα πρόσθετο εισόδημα ή να συνδυάσουν τις οικονομικές απολαβές με τις διακοπές. Ειδικά σε περιόδους τουριστικής «αιχμής» το εργατικό προσωπικό ενισχύεται και από άτομα άλλων περιοχών, είτε της χώρας διαμονής ή ακόμη και ξένων. (Αποστολόπουλος Ευθ. και συν.:1996)

Τα κυριότερα προβλήματα που συνεπάγονται της εποχικότητας είναι:

- Η μείωση όσο γίνεται των απωλειών κερδών καθώς οι ξενοδοχειακές μονάδες κ.λ.π. δεν λειτουργούν κανονικά όλο το χρόνο.
- Η ύπαρξη ικανού ταμειακού αποθέματος για την κάλυψη των αναγκών ιδιαίτερα στις «νεκρές» περιόδους.
- Η διαδικασία ‘ανοίγματος’ και ‘κλεισίματος’ μιας επιχείρησης από περίοδο σε περίοδο, και
- Η πραγματική κάλυψη των αναγκών σε εργατικό προσωπικό σε σχέση με την προσφορά των ατόμων που θα ήθελαν να εργαστούν εποχιακά σ’ αυτόν τον τομέα.
- Λόγω της μεγάλης αύξησης σε τουριστικές υπηρεσίες σε συγκεκριμένες εποχές του χρόνου (καλοκαίρι), οι τιμές των τουριστικών υπηρεσιών αυξάνονται ενώ μειώνεται η ποιότητά τους, καθώς οι τουριστικές επιχειρήσεις δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην υπερβολική ζήτηση.
- Λόγω του μεγάλου αριθμού τουριστών σημειώνονται προβλήματα στην κυκλοφορία των οχημάτων και στα συγκοινωνιακά δίκτυα καθώς και μόλυνση του περιβάλλοντος. (Αποστολόπουλος Ευθ. και συν.:1996)

Η εποχικότητα είναι ένα ζήτημα που δεν μπορεί να λυθεί εντελώς, υπάρχουν όμως οι δυνατότητες ελαχιστοποίησής του μέσα από ένα ικανό σχέδιο marketing. Η κατάλληλη προώθηση του τουριστικού προϊόντος ειδικά στις μη περιόδους αιχμής πρέπει να υιοθετηθεί τόσο από τον δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό φορέα ως το καταλληλότερο μέτρο αντιμετώπισης της εποχικότητας. Η κίνηση αυτή πρέπει να περιλαμβάνει διάφορα πακέτα τιμών που θα απευθύνονται και στα διάφορα τμήματα της αγοράς. Πάντα και παντού υπάρχουν υποψήφιοι τουρίστες που ενδιαφέρονται να απολαύσουν τις διακοπές τους ή να ψυχαγωγηθούν σε περιόδους ‘νεκρές’ όπου δεν υπάρχει συνωστισμός, που το ζήτημα των καιρικών αλλαγών λίγο τους ενδιαφέρει, που έχουν ειδικά ενδιαφέροντα (όπως αθλητισμός, επίσκεψη μοναστηριών και εκκλησιών, οικοτουρισμός κ.λ.π.) ή ακόμη αναγκάζονται να ταξιδεύουν όλο το χρόνο λόγω του ότι πρέπει να παρακολουθήσουν

κάποιο συνέδριο ή να κάνουν ένα επιχειρηματικό ταξίδι. (Αποστολόπουλος Ευθ. και συν.:1996)

Στους παραπάνω υποψήφιους τουρίστες έρχονται να προστεθούν και οι τουρίστες Τρίτης ηλικίας καθώς ο χρόνος που διαθέτουν είναι περισσότερος απ' ότι οι εργαζόμενοι, με μειωμένο όμως, στις περισσότερες περιπτώσεις, οικονομικό εισόδημα. Επίσης, υπάρχει η κατηγορία των πρόωρων συνταξιούχων, οι οποίοι απελευθερωμένοι πια από εργατικές δεσμεύσεις ή από τη φροντίδα των παιδιών, αναζητούν τουριστικούς προορισμούς καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Μια άλλη κατηγορία είναι και ο μαθητικός τουρισμός ο οποίος ως επί το πλείστον ολοκληρώνει τις εκπαιδευτικές ή ψυχαγωγικές του εκδρομές κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, δηλαδή το χειμώνα.

Εύλογη είναι επομένως η ρύθμιση των προσφερόμενων τουριστικών τιμών προς όφελος του πελάτη, καθώς σε μια νεκρή περίοδο οι τιμές είναι χαμηλότερες ή μπορεί να υπάρχει μια άλλη ειδική προσφορά ως δέλεαρ για την προσέλκυση πελατών.

Προκειμένου, τέλος, να καταπολεμηθεί όσο γίνεται περισσότερο το ζήτημα της εποχικότητας, είναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, η δημιουργία ελκυστικών πακέτων σε δελεαστικές τιμές, η διατήρηση ή αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος σε όλες τις εποχές του χρόνου και η ανάπτυξη και προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. (Αποστολόπουλος Ευθ. και συν.:1996)

1.9 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΙΣΚΕΠΤΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Νεαροί μεσαίας και χαμηλής κοινωνικής και εισοδηματικής τάξης που ξοδεύουν κατά μέσο όρο από 74 GUS 83 ευρώ την ημέρα συνθέτουν το προφίλ των τουριστών οι οποίοι επισκέπτονται την Ελλάδα, σύμφωνα με έρευνα του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΓΓΕΠ). Η έρευνα διεξάχθηκε από us 10 Αυγούστου GUS TO 10 Σεπτεμβρίου του 2008 μεταξύ 1.912 τουριστών που αναχώρησαν από τα Αεροδρόμια Ελευθέριος Βενιζέλος, Μακεδονία, Ηρακλείου, Κέρκυρας και Ρόδου. Το δείγμα εστίασε στις δυτικές χώρες, παραδοσιακές χώρες προέλευσης για τον ελληνικό τουρισμό, οι οποίες έχουν το υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα και συμβάλλουν κατά 53% στο σύνολο των αφίξεων στην Ελλάδα με βάση τα οριστικά στοιχεία του 2007 (ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, Ολλανδία, Αυστρία, Σουηδία και Βέλγιο).

Οι επισκέπτες από τις ΗΠΑ παρουσιάζουν την υψηλότερη μέση δαπάνη ταξιδιού ανά άτομο (3.160 ευρώ), ενώ για τους επισκέπτες από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υψηλότερη θέση βρίσκεται η Σουηδία με 1.779 ευρώ και στη χαμηλότερη η Ιταλία με 1.084 ευρώ. Εν τω μεταξύ από τη συνολική δαπάνη του ταξιδιού μόνο το 48,8%

πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα, με τους επισκέπτες από το Βέλγιο να είναι στην πρώτη θέση (54,9%) και από τις ΗΠΑ στην τελευταία (38,5%). Κατά συνέπεια, η μέση δαπάνη ανά άτομο που πραγματοποιήθηκε στη χώρα διαμορφώνεται στα 672 ευρώ κατά μέσο όρο, ενώ για τις χώρες της ΕΕ κυμαίνεται από 542 ευρώ για τους Αυστριακούς ως 936 ευρώ για τους Σουηδούς και στα 1.216 ευρώ για τους Αμερικανούς. Από τον λόγο της δαπάνης ανά άτομο ως προς τον αριθμό των διανυκτερεύσεων προκύπτει επίσης η ημερήσια δαπάνη των τουριστών στη χώρα που για τις χώρες της ΕΕ υπολογίζεται στα 79 ευρώ (από 54 ευρώ έως 110 ευρώ ανάλογα με την εθνικότητα), ενώ σε υψηλότερη κλίμακα είναι οι Αμερικανοί, οι οποίοι ξοδεύουν κατά μέσο όρο 132 ευρώ.

Έτσι, συνολικά το 25% των τουριστών ξοδεύει ημερησίως ως 36 ευρώ, το 50% των τουριστών ως 57 ευρώ και το 75% ως 93 ευρώ. Περισσότερα από 100 ευρώ ημερησίως ξοδεύει μόνο το 18% των επισκεπτών.

Μέσος όρος ηλικίας είναι τα 38,7 έτη, με την πλειονότητα των ξένων επισκεπτών να συγκεντρώνουν τα 20 ως 39 έτη (ποσοστό 50,4%), ενώ 34,3% είναι μεταξύ 40 και 59 ετών, 9,9% άνω των 60 ετών και το 5,4% είναι κάτω των 20 ετών. Κατά μέσο όρο συνταξιδεύουν 1,8 άτομα, από τα οποία ένας στους τρεις είναι ανήλικος. Από την άλλη στο 10,3 καταγράφεται ο μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων, με συνηθέστερη διάρκεια παραμονής τις επτά, δέκα και 14 διανυκτερεύσει (με ποσοστά 20,1%, 17,4% και 10,3%, αντιστοίχως).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι περισσότεροι τουρίστες ανήκουν στις μεσαίες κοινωνικές τάξεις (προϊστάμενος τμήματος ή απλό στέλεχος και ειδικευμένος τεχνίτης με μέση ή ανώτερη εκπαίδευση) με ποσοστό 56,3%, στην ανώτερη τάξη (διευθυντικό στέλεχος με ανώτατη εκπαίδευση) αντιστοιχεί το 35% και στις κατώτερες τάξεις (υπάλληλος γραφείου με κατώτερη εκπαίδευση και ανειδίκευτος εργάτης με στοιχειώδη εκπαίδευση) το 8,7%. Σε μεσαία και κατώτερα διαμορφώνονται και τα επίπεδα της εισοδηματικής τους δυνατότητας αφού το 37,4% δήλωσε καθαρό μηνιαίο εισόδημα από 1.000 ως 2.999 ευρώ, το 30,8% από 3.000 ως 4.999 ευρώ, το 26,9% άνω των 5.000 ευρώ και το 4,9% κάτω από 1.000 ευρώ.

Τέλος σε ό,τι αφορά τα αεροδρόμια αναχώρησης, την υψηλότερη μέση ημερήσια δαπάνη έχουν οι τουρίστες που αναχώρησαν από τα Αεροδρόμια Ηρακλείου και Ελευθερίου Βενιζέλου με 87 ευρώ και 86 ευρώ, αντιστοίχως και ακολουθούν το Αεροδρόμιο Μακεδονία με 69 ευρώ, της Κέρκυρας με 55 ευρώ και της Ρόδου με 38 ευρώ. (ΤΟ ΒΗΜΑ, 19/02/2009)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

2.1 ΤΟ ΚΡΑΧ ΤΟΥ 2008

Από τη δεκαετία 1930 και μετά, κάθε φορά που ο κόσμος έφθανε στο χείλος της οικονομικής καταστροφής οι αρμόδιες Αρχές επενέβαιναν για να τον σώσουν. Στις 15 Σεπτεμβρίου του 2008 επιτράπη στη Lehman Brothers να καταρρεύσει. Μέσα σε λίγες ημέρες, το σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος υπέστη το αντίστοιχο της καρδιακής ανακοπής και χρειάστηκε να τεθεί σε μηχανική υποστήριξη. Οι επιπτώσεις για την παγκόσμια οικονομία ήταν ανάλογη της κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης, παρ' ότι το εύρος των επιπτώσεων δεν έχει γίνει ακόμη αισθητό. (Κρούγκμαν Π., 2009)

2.2 ΠΩΣ ΗΡΘΕ Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ

Το 2008 η Lehman Brothers άρχισε να συσσωρεύει ζημιές από την κρίση των στεγαστικών δανείων. Παρουσίασε απώλειες 2,8 δις. δολλαρίων το δεύτερο τρίμηνο και αναγκάστηκε να πουλήσει ενεργητικό 6 δις. δολλαρίων.

Το α' εξάμηνο η μετοχή της είχε υποχωρήσει 73%. Μετά την αποτυχημένη προσπάθεια της ελεγχόμενης από το κορεατικό δημόσιο τράπεζας Korea Development Bank να αγοράσει στα τέλη Αυγούστου του 2008 την Lehman, η αντίστροφη μέτρηση είχε αρχίσει. Στις 9 η μετοχή κρίσης χάνει 45% σε μια μέρα, στα 7,79 δολάρια.

Την επομένη η Lehman ανακοίνωνε ζημιές 3,9 δις. δολλαρίων, με τον τίτλο να υποχωρεί ξανά 7%. Στις 11 Σεπτεμβρίου έπεσε 40%. Το Σάββατο 13 Σεπτεμβρίου ο τότε πρόεδρος της Federal Reserve της Νέας Υόρκης και νυν υπουργός Οικονομικών Τίμοθι Γκάιτνερ συγκαλεί σύσκεψη με στόχο τη σωτηρία της. Λίγες ημέρες πριν είχε προηγηθεί η κρατικοποίηση της Fannie Mae, της μεγαλύτερης εταιρείας εγγυήσεων των στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ.

Τη Δευτέρα 15 Σεπτεμβρίου έσκασε η «βόμβα». Η Lehman Brothers καταθέτει αίτηση πτώχευσης, υπό το βάρος χρεών 768 δις. δολαρίων έναντι ενεργητικού 639 δις. δολαρίων.

Η μετοχή της υποχωρούσε πάνω από 90%, ενώ ο δείκτης Dow Jones έχανε 500 μονάδες καταγράφοντας τη μεγαλύτερη ημερήσια πτώση από την αποφράδα 11^η Σεπτεμβρίου του 2001. (Λίτσης Μ., 2009)

2.3 ΤΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 2008

Η οικονομική κρίση του 2007-2009 ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2007 όταν η απώλεια της εμπιστοσύνης των επενδυτών στην αξία των υποθηκευμένων δανείων στις ΗΠΑ, οδήγησε σε μια κρίση ρευστότητας και αυτή με τη σειρά της σε σημαντική εισροή κεφαλαίων στις χρηματοπιστωτικές αγορές από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών, την Τράπεζα της Αγγλίας και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Το Σεπτέμβριο του 2008, η εμβάθυνση της κρίσης έγινε φανερή σε όλες τις χρηματιστηριακές αγορές παγκοσμίως με την είσοδό τους σε μια περίοδο υψηλής μεταβλητότητας. Αυτό συνέβη και σε ένα σημαντικό αριθμό τραπεζών, δανειστών ενυπόθηκων δανείων και ασφαλιστικών εταιρειών.

Αν και αναφέρεται συχνά πως η κατάρρευση της αγοράς στέγης έχει προκαλέσει την κρίση, το χρηματοπιστωτικό σύστημα ήταν ήδη ευάλωτο λόγω των περίπλοκων και εξαιρετικά μοχλευμένων χρηματοπιστωτικών συμβάσεων και πράξεων στα πλαίσια μιας ευρύτερης αμερικανικής νομισματικής πολιτικής, καθιστώντας το κόστος της πίστωσης αμελητέο, ενθαρρύνοντας, επομένως, υψηλά επίπεδα μόχλευσης, και γενικά έναν υπερτροφικό χρηματοπιστωτικό τομέα.

Το 2008, μια σειρά από πτώχευσεις τραπεζικών και ασφαλιστικών εταιριών αποτέλεσε το έναυσμα για την οικονομική κρίση που ουσιαστικά έβαλε φρένο στις παγκόσμιες πιστωτικές αγορές με αποτέλεσμα σήμερα να απαιτείται πρωτοφανής κυβερνητική παρέμβαση. Οι εταιρείες χορήγησης ενυπόθηκων δανείων Fannie Mae και Freddie Mac τέθηκαν υπό κυβερνητική επιτήρηση, ενώ η Lehman Brothers κήρυξε πτώχευση μη μπορώντας να βρει αγοραστή. Η Bank of America συμφώνησε να αγοράσει τη Merrill Lynch και η American International Group σώθηκε χάρη στην εισφορά κεφαλαίου \$ 85 δισεκατομμύρια από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Αμέσως μετά, η JP Morgan Chase συμφώνησε να αγοράσει τα στοιχεία ενεργητικού της Washington Mutual.

Στην πραγματικότητα, από τις 17 Σεπτεμβρίου 2008 μέχρι την τρέχουσα περίοδο, περισσότερες επιχειρήσεις έχουν καταθέσει αίτηση πτώχευσης στις ΗΠΑ, από ό, τι σε όλο το 2007. Οι πτώχευσεις αυτές προκάλεσαν κρίση εμπιστοσύνης γεγονός που έκανε τις τράπεζες να διστάζουν να δανείζουν χρήματα μεταξύ τους, αλλά και σε οποιονδήποτε άλλο.

Η κρίση βέβαια έχει τις ρίζες της στην αγορά ακινήτων και στην κρίση του ενυπόθηκου δανεισμού. Οι τιμές των εμπορικών ακινήτων και κατοικιών αυξάνονταν συνεχώς για όλη τη δεκαετία του 1990. Οι αυξήσεις στις τιμές κατοικιών συνέπεσαν με την περίοδο κατά την οποία η αμερικανική κυβέρνηση προωθούσε την πολιτική της

απελευθέρωσης της τραπεζικής αγοράς, αλλά και με την αδυναμία των αγοραστών να αποκτήσουν κατοικία χωρίς στεγαστικό δάνειο.

Εξάλλου, βοήθησε και η κοινή γραμμή μεταξύ των παραδοσιακών επενδυτικών τραπεζών και των χορηγών ενυπόθηκων δανείων. Τα κτηματομεσιτικό δάνεια είχαν εξαπλωθεί σε όλο το χρηματοπιστωτικό σύστημα με τη μορφή των CDOs (Credit Default Options) και άλλων σύνθετων παραγώγων, προκειμένου να διασπαρεί ο κίνδυνος. Ωστόσο, όταν οι αξίες των σπιτιών σταμάτησαν να αυξάνουν και οι ιδιοκτήτες δεν μπορούσαν να είναι ενήμεροι στις πληρωμές τους, οι τράπεζες αναγκάστηκαν να αναγνωρίσουν τεράστια ποσά ανείσπρακτων οφειλών.

Η πρόσφατη αστάθεια της αγοράς οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, μεταξύ αυτών και η δραματική αλλαγή στην ικανότητά της να δημιουργεί νέες γραμμές πίστωσης, λόγω του ότι “στέρεψε” η ροή του χρήματος, και της νέας επιβράδυνσης της οικονομικής ανάπτυξης. Εξαιτίας αυτής της άσχημης κατάστασης τα άτομα και οι επιχειρήσεις έχασαν τα περιουσιακά τους στοιχεία και πάγια στοιχεία του ενεργητικού τους, που η αξία τους είχε πέσει κατακόρυφα, και περιήλθαν στην κυριότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία όμως και δεν μπόρεσαν με αυτόν τον τρόπο να εξασφαλίσουν την αποπληρωμή των δανείων. Αυτό απορρόφησε τα μετρητά των αποθεματικών τους και μείωσε την πιστωτική δραστηριότητά τους και την ικανότητά της να προσφέρει νέα δάνεια.

Υπήρχαν και άλλοι παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των φθηνών πιστώσεων, που καθιστούσαν πολύ εύκολο για τους ανθρώπους να αγοράζουν σπίτια ή να κάνουν άλλες επενδύσεις που βασίζονται σε καθαρή κερδοσκοπία. Οι φθηνές πιστώσεις δημιουργούν περισσότερα χρήματα στο σύστημα και οι καταναλωτές επιθυμούν να δαπανήσουν τα χρήματα αυτά. Δυστυχώς, ο κόσμος ήθελε να αγοράσει το ίδιο πράγμα, το οποίο προκάλεσε την αύξηση της ζήτησης και του πληθωρισμού. Το μετοχικό κεφάλαιο εταιρειών μοχλευμένων με δισεκατομμύρια δολάρια χρέους, ήταν αρκετό για την εξαγορά εταιρειών και δημιούργησε εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια σε πλούτο από απλό χαρτί, αλλά δεν δημιούργησε καμία αξία.

Ο παράγοντας της απληστίας έπαιξε σημαντικό ρόλο. Το οικοδόμημα της αμερικανικής οικονομίας είναι χτισμένο στην πίστωση. Η πίστωση είναι ένα σπουδαίο εργαλείο όταν χρησιμοποιείται με σύνεση. Για παράδειγμα, η πίστωση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την έναρξη ή την επέκταση μιας επιχείρησης, οι οποίες μπορούν να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για την αγορά των

μεγάλων αξίας αγαθών, όπως αυτοκίνητα ή σπίτια. Και πάλι, δημιουργούνται περισσότερες θέσεις εργασίας μέσω της ικανοποίησης των αναγκών των ανθρώπων.

Αλλά κατά την τελευταία δεκαετία, η κατεύθυνση των πιστώσεων ήταν ανεξέλεγκτη στις ΗΠΑ. Μεσίτες στεγαστικών δανείων, ενεργούσαν μόνο ως μεσάζοντες, που καθόριζαν ποιος θα πάρει δάνεια, και στη συνέχεια μεταβίβαζαν την ευθύνη για τα δάνεια αυτά σε άλλους, με τη μορφή των ενυπόθηκων χρεογράφων που υποστηρίζονται σε στοιχεία ενεργητικού. Εξαιρετικά ριψοκίνδυνες υποθήκες κατέστησαν κοινός τόπος και η τακτική των μεσιτών, αφού έχουν εγκριθεί τα δάνεια αυτά, ήταν να απαλλάσσονται της ευθύνης από τις “συσκευασίες” αυτών των επισφαλών ενυπόθηκων, δανείων με άλλες υποθήκες και τη διάθεσή τους στη χρηματιστηριακή αγορά ως “επενδύσεις”.

Χιλιάδες άνθρωποι που είχαν μεταναστεύσει στις ΗΠΑ έλαβαν δάνεια μεγαλύτερα από αυτά που θα μπορούσαν να αποπληρώσουν, με σκοπό το κέρδος από την πώλησή τους ή την αναχρηματοδότηση αργότερα με χαμηλότερο επιτόκιο και με μεγαλύτερη κεφαλαιοποίηση στην πατρίδα τους – η οποία θα λειτουργούσε ως μοχλός για την αγορά άλλων σπιτιών για επένδυση.

Πολλοί άνθρωποι έγιναν γρήγορα πλούσιοι και ήθελαν περισσότερα. Όμως πολλά από αυτά τα ενυπόθηκα δάνεια χαρακτηρίζονταν ως ωρολογιακές βόμβες και με την έκρηξή τους η αγορά κατοικίας κατέρρευσε.

Η πτώση πλέον στη στεγαστική δραστηριότητα προκαλεί μια αλυσιδωτή αντίδραση στην οικονομία. Οι ιδιώτες και οι επενδυτές δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα σπίτια τους για γρήγορο κέρδος και έτσι τα επιτόκια ενυπόθηκων δανείων προσαρμόζονται σε πολύ υψηλά επίπεδα και οι υποθήκες δεν είναι πλέον προσιτές για πολλούς ιδιοκτήτες ακινήτων, καθώς χιλιάδες υποθήκες είναι αθετημένες.

Αυτό προκάλεσε μεγάλες απώλειες σε τίτλους που εξασφαλίζονται με υποθήκη και σε πολλές τράπεζες και επιχειρήσεις επενδύσεων άρχισε η αιμορραγία κεφαλαίων. Αυτό επίσης προκάλεσε υπερπροσφορά κατοικιών στην αγορά, η οποία συμπίεσε τις τιμές κατοικίας και επιβραδύνθηκε η ανάπτυξη της οικοδομικής δραστηριότητας, αφήνοντας χιλιάδες εργαζόμενους στον οικοδομικό τομέα άνεργους. Η καθίζηση των τιμών των κατοικιών προκαλεί περαιτέρω επιπλοκές όπως έγιναν με πολλές κατοικίες οι οποίες αξίζουν πολύ λιγότερο από την αξία της υποθήκης και ορισμένοι ιδιοκτήτες επέλεξε απλώς να στραφούν σε φυγή αντί να πληρώσουν την υποθήκη.

Αυτές οι τεράστιες απώλειες ανάγκασαν πολλές τράπεζες να αυξήσουν τις απαιτήσεις τους για τη χορήγηση δανείων, αλλά ήταν ήδη πολύ αργά για πολλές από αυτές καθώς η ζημιά είχε ήδη γίνει. Πολλές τράπεζες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα

συγχωνεύθηκαν με άλλα ή εξαγοράστηκαν. Άλλοι είχαν την τύχη να κρατικοποιηθούν, και εξακολουθούν να λειτουργούν.

Πολλά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα γέμισαν με τους τίτλους που εξασφαλίζονται με υποθήκες και δεν μπορούν πλέον να χορηγήσουν νέα πίστωση. Δυστυχώς, τα δάνεια των τραπεζών παραμένουν στην επιχείρηση. Εάν τα τρέχοντα δάνεια δεν εμφανίζουν μια θετική ταμειακή ροή, δεν μπορούν να λάβουν νέα δάνεια οι ιδιώτες και οι επιχειρήσεις, και το χρηματοδοτικό ίδρυμα χάνει την αξιοπιστία του – όπως είδαμε πρόσφατα με την πτώση της Washington Mutual και άλλα χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Γενικά, η πίστωση και από μόνη της δεν είναι κακό πράγμα, αφού προωθεί την ανάπτυξη και την απασχόληση. Η κακή χρήση των πιστώσεων, ωστόσο, μπορεί να είναι καταστροφική, το οποίο βλέπουμε σήμερα. (Crescenzi A., 2008)

2.4 ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΙΣ Η.Π.Α.

Η κρίση των ενυπόθηκων δανείων είναι μια συνεχής οικονομική κρίση που προκλήθηκε από τη σημαντική αύξηση των καθυστερήσεων ενυπόθηκων δανείων στις Ηνωμένες Πολιτείες, με σημαντικές αρνητικές συνέπειες για τις τράπεζες και τις χρηματοπιστωτικές αγορές σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η κρίση έγινε εμφανής κατά το 2007 και εξέθεσε τις εκτεταμένες αδυναμίες του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Περίπου το 80% των αμερικανικών ενυπόθηκων δανείων που εκδίδονταν τα τελευταία χρόνια στους κατώτερης ποιότητας δανειολήπτες, ήταν μεταβαλλόμενου επιτοκίου. Όταν οι τιμές των κατοικιών των ΗΠΑ άρχισαν να υποχωρούν το 2006-07, η αναχρηματοδότηση έγινε πιο δύσκολη και το μεταβαλλόμενο επιτόκιο των στεγαστικών δανείων άρχισε να επανέρχεται σε υψηλότερα ποσοστά.

Τίτλοι που υποστηρίζονταν από κατώτερης ποιότητας στεγαστικά δάνεια, έχασαν την αξία τους. Το αποτέλεσμα ήταν μια μεγάλη μείωση του κεφαλαίου πολλών τραπεζών και η κυβέρνηση των ΗΠΑ προέβη σε επιχορήγηση των επιχειρήσεων, και ενίσχυση της πίστωσης. Η οικονομική κρίση, μέσω της Wall Street πυροδότησε τεράστιες απώλειες στις μεγάλες τράπεζες.

Η συσσώρευση των ζημιών των ενυπόθηκων χρεογράφων έχει επηρεάσει άλλα σύνθετα χρεόγραφα και έχει κάνει ακόμη πιο βαθιά την κρίση σε όλο τον κόσμο. Τράπεζες στη Νέα Υόρκη, το Λονδίνο και Ζυρίχη προσπαθούν να μειώσουν την έκθεσή τους σε αυτές τις κινητές αξίες, αλλά η στεγανή φύση της αγοράς στην οποία γίνονται συναλλαγές μεταξύ των τραπεζών φαίνεται να έχει τρομάξει τους αγοραστές κατά το τρέχον αβέβαιο

κλίμα. Το πρόβλημα της εξάπλωσης των επισφαλών δανείων στις τράπεζες έχει μεταφερθεί σήμερα στις πιστωτικές αγορές και έχει γίνει ένας φαύλος κύκλος.

Η πιστωτική συμπίεση ξεκίνησε από μια απότομη αύξηση των ενυπόθηκων επισφαλών δανείων, δηλαδή των στεγαστικών δανείων που χορηγούνται σε Αμερικανούς με κακή πίστη, λόγω του ότι οι τράπεζες είχαν μεταπουλήσει αυτά τα δάνεια σε άλλα φορείς. Η κατάσταση επιδεινώθηκε όταν η Bear Stearns, μια μεγάλη αμερικανική επενδυτική τράπεζα, δήλωσε ότι είχε λάβει δάνειο έκτακτης ανάγκης από την Federal Reserve Bank of New York μέσω της αντίπαλης τράπεζας JPMorgan Chase. Ο διευθύνων της σύμβουλος δήλωσε ότι η ρευστότητα της τράπεζας είχε επιδεινωθεί σε μόλις 24 ώρες, καθώς προσπάθησε να ανακόψει τις απώλειες που συνδέονται με τους τίτλους που εξασφαλίζονται με υποθήκη.

Έτσι άρχισαν για πρώτη φορά να εμφανίζονται ρωγμές στις πιστωτικές αγορές, στα μέσα του 2007, όταν οι χρηματοδοτικές εταιρείες αποκάλυψαν ότι άρχισαν να μειώνουν την αξία των χαρτοφυλακίων σε υποθηκευμένα δάνεια στις ΗΠΑ λόγω της πτώσης της αγοράς κατοικίας. Οι απώλειες που προέκυψαν ανάγκασαν ορισμένες από τις μεγαλύτερες τράπεζες της Αμερικής να περιορίσουν το δανεισμό. Το χρέος που μετατράπηκε σε τοξικά χρεόγραφα οδήγησε σε περαιτέρω μείωση του δανεισμού.

Η συμπίεση της ρευστότητας έχει ενισχυθεί κατά τους τελευταίους μήνες, καθώς οι επιχειρήσεις του ιδιωτικού μετοχικού κεφαλαίου και των αμοιβαίων κεφαλαίων υψηλού κινδύνου, οι οποίες είχαν δανειστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό, προσπάθησαν να πουλήσουν τις επενδύσεις, σε νέους αγοραστές.

Η θυγατρική της Carlyle Group, μια γιγαντιαία αμερικανική εταιρεία επενδύσεων, με καθυστερημένα δάνεια σχεδόν 17 δισ. δολάρια, και με τη διαχείριση πολλών μικρών αμοιβαίων κεφαλαίων υψηλού κινδύνου, οδηγήθηκε στην κατάρρευση. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Τζορτζ Μπους και η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ με την υποστήριξη διαφόρων μέτρων, συμπεριλαμβανομένης της μείωσης των επιτοκίων, επιδίωξαν τη σταθεροποίηση, ώστε να διευκολυνθεί η κρίσιμη πιστωτική κατάσταση, αλλά αυτά δεν είχαν αποτέλεσμα.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC), κάλεσε τις τράπεζες και τους οργανισμούς αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των επιχειρήσεων και των ενυπόθηκων δανείων, να αναθεωρήσουν τις πρακτικές τους.

Η επιτροπή ενέκρινε μια σειρά συστάσεων που αποσκοπούν στην ενίσχυση της διαφάνειας των επιχειρήσεων και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην κλυδωνιζόμενη Αμερική και στις χρηματοοικονομικές αγορές. Η εντατικοποίηση της

πιστωτικής αναταραχής απειλεί κάποια δημόσια έργα και καθιστά δυσκολότερο για τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες να λάβουν δάνεια. Αν οι αμερικανικές πολιτείες δεν μπορούν να πουλήσουν δημόσια ομόλογα σε επενδυτές αυτό θα μπορούσε να απειλήσει τα σχέδια για την κατασκευή νέων δρόμων, σχολείων, αεροδρομίων και άλλων δημοσίων έργων. Η πολιτεία του Michigan έχει προσωρινά αναστείλει το πρόγραμμα φοιτητικών δανείων λόγω της τρέχουσας και πρωτοφανούς εξάρθρωσης των κεφαλαιαγορών.

Βετεράνοι διαχειριστές κεφαλαίων τονίζουν πως η κλιμάκωση της πιστωτικής κρίσης είναι μια από τις χειρότερες που έχει παρατηρηθεί κατά τις τελευταίες δεκαετίες και θα μπορούσε να ωθήσει την οικονομία σε ύφεση.

Διάφοροι αναλυτές υποστηρίζουν ότι είναι πιθανό η οικονομική ανάπτυξη να ανακάμψει κατά το τρίτο τρίμηνο λόγω του πακέτου οικονομικών κινήτρων 168 δισεκατομμυρίων δολαρίων της κυβέρνησης, αλλά συνιστούν στους καταναλωτές να διατηρήσουν τις δαπάνες τους σε χαμηλά επίπεδα, καθώς η αγορά μπορεί να παραμείνει για περισσότερο καιρό από ότι αναμένεται σε αυτήν την κατάσταση

Ο αμερικανικός χρηματοπιστωτικός κλάδος εμφανίζει πολλά σημάδια κινδύνου από την κρίσιμη πιστωτική συγκυρία, που πλήττουν και τις παγκόσμιες χρηματαγορές και σύμφωνα με μεγάλη τράπεζα ενυπόθηκων δανείων, οι όροι δανεισμού είναι οι χειρότεροι από τη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του 1930.

Ηγετικές λογιστικές εταιρείες αποκαλύπτουν τεράστιες απώλειες κατά την πώληση ενυπόθηκων χρεογράφων, και πολλές από αυτές εξετάζουν την επιλογή να σταματήσουν να δραστηριοποιούνται σε νέα δάνεια. Η υποβολή εκθέσεων με τριμηνιαία απώλεια εκατομμυρίων δολαρίων δείχνει ότι αγορά βρίσκεται στη διάρκεια της πιο σοβαρής διαταραχής που έχει διαπιστωθεί εδώ και χρόνια.

Η Federal Reserve προσπάθησε να ενισχύσει την αγορά με ένεση ρευστότητας 10 δισεκατομμυρίων δολαρίων στο τραπεζικό σύστημα και έτσι μειώθηκαν προσωρινά οι απώλειες των χρηματιστηριακών αγορών.

Ο οργανισμός διαβάθμισης της πιστοληπτικής ικανότητας Standard & Poor, προβλέπει επιδείνωση για τις επενδυτικές τράπεζες, οι οποίες θα μπορούσε να δουν το τραπεζικό και εμπορικό τους κέρδος να μειώνεται έως και κατά 70%. Σε ένα σημείωμα της έρευνας της S & P αποδεικνύεται ότι η πρόβλεψη εσόδων για τα ιδρύματα της Wall Street θα μπορούσε είναι μέχρι και κατά 47% χειρότερη από την πτώση του 31% κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1998, όταν οι αγορές που είχαν πληγεί από την οικονομική κατάρρευση στην Ασία και την υποτίμηση νομίσματος από τη Ρωσία.

Υπάρχει ένα κοινός παρονομαστής μεταξύ των δύο περιπτώσεων. Η πηγή του προβλήματος έχει μετατοπιστεί στις αναδυόμενες αγορές με την πιο ανεπτυγμένη οικονομία. Ένα αυστραλιανό ασφαλιστικό ταμείο έχει χάσει το 80% της αξίας του κατά τη διάρκεια του των αναταράξεων της αγοράς.

Η δύναμη των αμοιβαίων κεφαλαίων υψηλού κινδύνου στις παγκόσμιες αγορές υπογραμμίστηκε από μια μελέτη που δείχνει ότι είναι υπεύθυνες για το 30% όλων των εμπορικών ομολόγων στις ΗΠΑ – διπλάσιο μερίδιο από ότι πριν από ένα χρόνο. Τα αμοιβαία κεφάλαια σταθερού εισοδήματος δεν είναι πλέον σημαντικό μέρος της αγοράς. (Robinson J., 2009)

2.5 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Κατά την κρίση του χρέους των αναπτυσσόμενων χωρών της δεκαετίας του ογδόντα, η ευθύνη αυτή μεταφέρθηκε στο δανειολήπτες, οι οποίοι είχαν δανειστεί απερίσκεπτα και είχαν χρησιμοποιήσει τα δανειακά κεφάλαια ανεπαρκώς. Αλλά τώρα, όταν ο κύριος δανειολήπτης είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες, η ευθύνη δεν βρίσκεται στους δανειολήπτες αλλά στις χώρες που εμφανίζουν υψηλά ποσοστά αποταμίευσης, και ιδιαίτερα την Κίνα. Προβάλλεται το επιχείρημα ότι η Κίνα δεν θα έπρεπε να έχει τόσο υψηλά πλεονάσματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, φθάνοντας το 11% του ΑΕΠ το 2007. Εδώ πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η Κίνα, ενώ ήταν ο μεγαλύτερος εξαγωγέας των κεφαλαίων το 2007, αυτές αποτελούσαν μόλις το 21,4% του συνολικού κεφαλαίου των εξαγωγών.

Υπήρχαν πολλοί άλλοι εξαγωγείς κεφαλαίου, ιδίως η Ιαπωνία, επί μακρό χρονικό διάστημα, η Γερμανία και από το 2003 οι χώρες εξαγωγείς πετρελαίου. Μια προσεκτική μελέτη θα μπορούσε να υποδηλώνει ότι η Κίνα θα ήταν συνετό να αυξήσει την εγχώρια κατανάλωση. Από την άλλη πλευρά, είναι εύλογο για μια ταχέως αναπτυσσόμενη μεγάλη χώρα όπως η Κίνα να κατευθύνει τις επενδύσεις της προσωρινά με τη μορφή αποταμίευσης στο εξωτερικό. Είναι η ευθύνη των διαφόρων επιχειρήσεων στη διεθνή αγορά κεφαλαίων, ιδίως τραπεζών, στο ενδιάμεσο των ροών κεφαλαίων από τους δανειστές στους δανειολήπτες να είναι όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικές. Πάντα θα υπάρχουν οι αποταμιευτές που θέλουν να δώσουν και άλλοι που θέλουν να δανειστούν, είτε εντός μιας χώρας ή εκτός συνόρων.

Αυτή είναι μια μορφή του διαχρονικού εμπορίου και υπάρχουν δυνητικά οφέλη από αυτές τις συναλλαγές, στα πλαίσια του εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών.

Θα πρέπει επίσης να μην ξεχνάμε ότι στις χώρες με ταχεία γήρανση του πληθυσμού (κυρίως στην Ιαπωνία και τη Γερμανία) είναι πολύ πιθανό, με μια επιμελώς ορθολογική διαχείριση, να έχουν ένα υψηλό επίπεδο αποταμίευσης σε σχέση με το εισόδημα, για ορισμένα χρονικά διαστήματα. Επομένως, ενδέχεται να έχουν πλεονάσματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Μπορούμε να περιμένουμε πάντα περιόδους όπου ορισμένες χώρες έχουν υψηλά επίπεδα αποταμίευσης, ίσως προσωρινά, ενώ άλλες έχουν ανάπτυξη των επενδύσεων που οδηγούν σε ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών. Ένα σχέδιο θα πρέπει να εφαρμοστεί στο διεθνές οικονομικό σύστημα, ώστε να μπορούν να υπάρχουν παγκόσμιες ανισοροπίες, συνήθως παροδικά, αλλά χωρίς κρίσεις. Υπάρχουν σημαντικά παραδείγματα του δέκατου ένατου και των αρχών του εικοστού αιώνα, όταν υπήρχαν σημαντικές τέτοιες ανισοροπίες.

Αλλά είναι βέβαιο ότι το επιθυμητό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε διάφορες χώρες προέρχεται από τη χρησιμοποίηση των κεφαλαίων για επενδύσεις και όχι για κατανάλωση, εκτός από τη περίοδο πολέμων και περιβαλλοντικών καταστροφών. Οι συνέπειες και οι ελλείψεις σε αυτή την πρόσφατη κρίση δεν σχετίζονται τελικά με τους δανειστές ή δανειολήπτες αλλά με τους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. (Γκαργκάνας Ν., 2008)

2.6 ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Έμμεσες και περιορισμένες ήταν οι επιδράσεις των αναταράξεων στις διεθνείς πιστωτικές αγορές επί της ελληνικής αγοράς, σύμφωνα με τα όσα δήλωσε ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, κ. Νικόλαος Γκαργκάνας, στο πλαίσιο ομιλίας του στο Ελληνο-Αμερικανικό Εμπορικό Επιμελητήριο: (Γκαργκάνας Ν., 2008)

«Οι επιδράσεις των αναταράξεων στις διεθνείς πιστωτικές αγορές το 2008 ήταν ήπιας μορφής, κυρίως επειδή οι ελληνικές τράπεζες έχουν εστιάσει τις προσπάθειες τους αφενός στον εγχώριο δανεισμό και αφετέρου στην επέκταση των δραστηριοτήτων τους σε γειτονικές οικονομίες που παρουσιάζουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης (με εξαίρεση το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο). Επομένως, οι δυσμενείς επιδράσεις στις ελληνικές τράπεζες από τις εξελίξεις στις διεθνείς αγορές είχαν μέχρι το 2008 περιοριστεί σε μια αύξηση του κόστους δανειακών πόρων με ελαφρά μειωτική επίδραση στη κερδοφορία τους, καθώς και σε ζημίες λόγω αποτίμησης (valuation losses) που αντανακλούν τη γενική μείωση των

τιμών των δομημένων προϊόντων, οι οποίες επίσης έχουν σχετικά μικρή μειωτική επίδραση στη συνολική ετήσια κερδοφορία τους.

Το ενδεχόμενο αυτό υπογραμμίζει την ανάγκη για οικονομικές πολιτικές που στοχεύουν στη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών και διαρθρωτικών αδυναμιών, ώστε η οικονομία μας να είναι σε καλύτερη θέση να αντιμετωπίσει μια επιδείνωση του εξωτερικού οικονομικού περιβάλλοντός της. Επίσης, είναι αναγκαίο οι ελληνικές τράπεζες να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου τους και την επαρκή κάλυψη των πιστωτικών και άλλων κινδύνων που ενδεχομένως θα αντιμετωπίσουν, περιλαμβανομένων εκείνων που απορρέουν τόσο από τις παραδοσιακές δραστηριότητες τους στην εγχώρια αγορά όσο και από την επέκτασή τους στις αναδυόμενες οικονομίες της Ν.Α. Ευρώπης».

Όσον αφορά στη ζώνη του ευρώ και την Ελλάδα, ορισμένοι παράγοντες θα τείνουν να μετριάσουν ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις για το τραπεζικό σύστημα και, επομένως, για την οικονομική δραστηριότητα. Καταρχήν, οι προοπτικές για την οικονομική δραστηριότητα παραμένουν βασικά ευνοϊκές. Επίσης, οι ισολογισμοί των επιχειρήσεων και νοικοκυριών είναι βασικά υγιείς, ενώ το τραπεζικό σύστημα ως σύνολο έχει ικανοποιητική κεφαλαιακή επάρκεια. Βέβαια, δεν υπάρχει περιθώριο για επανάπαυση σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από απρόβλεπτες μεταβολές συνθηκών. Επομένως, οι τράπεζες θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους ώστε να διαχειριστούν αποτελεσματικά τους οποιουσδήποτε μελλοντικούς κινδύνους. Συγχρόνως, εντείνονται οι προσπάθειες, τόσο από τις εποπτικές αρχές όσο και από τους πιστωτικούς οργανισμούς, για την διόρθωση των αδυναμιών του πιστωτικού συστήματος που οδήγησαν στις πρόσφατες αναταράξεις και για την αποκατάσταση του κλίματος εμπιστοσύνης.

Βέβαια, έμπειρα στελέχη της αγοράς υποστηρίζουν ότι οι εγχώριες τράπεζες μπορεί να μην μπόρεσαν στον πειρασμό να επενδύσουν στα «subprime δάνεια» (με εξαίρεση το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο) εντούτοις ο αντίκτυπος και οι επιπτώσεις από την παγκόσμια κρίση ήδη πλήττουν και την ελληνική οικονομία. Στις διεθνείς αγορές υπάρχει έλλειψη ρευστότητας ενώ η απότομη άνοδος των διατραπεζικών επιτοκίων -που έχουν φτάσει σε πρωτοφανή επίπεδα- βάζουν φωτιά στο κόστος δανεισμού και σφίγγουν κι άλλο τη θηλιά για επιχειρήσεις και ιδιώτες. (Capital, 2008)

Επίσης, οι συνέπειες της πιστωτικής κρίσης ειδικά για την ελληνικά αγορά είναι ότι σημειώθηκε αύξηση του κόστους του χρήματος στην Ευρωπαϊκή Διατραπεζική Αγορά και των ορίων spreads, με αποτέλεσμα να μειώνονται οι επενδύσεις, η ρευστότητα του

χρηματοπιστωτικού συστήματος και των δανείων και να περιορίζεται η καταναλωτική και στεγαστική πίστη.

Εξάλλου, μειώνονται οι εξαγωγές και τα έσοδα από τον τουρισμό, καθώς και οι εισπράξεις από το διεθνές εμπόριο και τη ναυτιλία. Επίσης η μείωση της οικονομικής δραστηριότητας στις Βαλκανικές και τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης ενέχει τον κίνδυνο μη είσπραξης των οφειλών που προέρχονται από δάνεια που έχουν συναφθεί με επιχειρήσεις και φορείς των χωρών αυτών.

Αποτέλεσμα βέβαια όλων αυτών είναι η οικονομική επιβράδυνση και η είσοδος της οικονομίας σε περίοδο ύφεσης, δείκτης των οποίων αποτελεί η δραματική μείωση του ΑΕΠ. (Τραυλός Ν., 2008)

2.7 ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η οικονομική-κρίση είναι κρίση της οικονομικής πολιτικής· των επιλογών και των ελλείψεών της. Έχει μεγάλες κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις. Η κρίση οφείλεται στη μετακίνηση του συστήματος από έναν τύπο συσσώρευσης (κυριαρχία των αγορών και επί του κράτους και εμπέδωση στο εσωτερικό του της κυριαρχίας των αγοραίων κανόνων του ανταγωνισμού) σε έναν άλλο (αναβάθμιση του ρόλου του δημόσιου χώρου-κράτους και τρίτος τομέας). Η μετακίνηση αυτή είναι το θεμέλιο της σημερινής κρίσης που επιταχύνεται από το γεγονός ότι καταγράφεται μετακίνηση κεφαλαίων από τη Δύση στην Ανατολή. Γεγονός που υποδηλώνει την έλλειψη των απαραίτητων κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση των τροποποιήσεων στον κυρίαρχο στη Δύση τύπο καπιταλιστικής συσσώρευσης. Η μετακίνηση αυτή (οι ασιατικές χώρες διαθέτουν σήμερα τα δεκαπλάσια κεφάλαια από την εποχή της ασιατικής κρίσης το 1997) μαζί με την άνιση κατανομή ιδιοκτησίας και εισοδήματος εξηγούν το βάθος της κρίσης. Επιπλέον, το γεγονός ότι η κρίση συσσώρευσης διαδραματίζεται σε μια στιγμή που το κράτος/δημόσια πολιτική είναι ιστορικά εξασθενημένο/-η επιτείνει τη δυσκολία του όλου συστήματος, αφού το κύριο μέσο, το δημόσιο, που πρέπει να οργανώσει αυτή τη μετακίνηση δεν διαθέτει επάρκεια χωρητικότητας πραγμάτωσης αυτού του καθήκοντος. Γι' αυτό η σημερινή κρίση έχει να κάνει, πρώτον, με τον τύπο συσσώρευσης και τις αλλαγές σε αυτόν. Δεύτερον, με τη μετακίνηση των παγκόσμιων συσχετισμών. Τρίτον, με την κρίση της ίδιας της πολιτικής και της σχετικής αδυναμίας των εργαλείων της (ιδιαίτερα του δημόσιου) σε συνδυασμό με την υπονόμηση δημοκρατικών δομών και κατακτήσεων. Τέλος, τέταρτον, με προβλήματα κοινωνικής ανισότητας και τα προβλήματα που αυτή δημιουργεί στη λειτουργία της πολιτικής της ζήτησης - στα εργαλεία ανάκαμψης από την κρίση. Επιπλέον, η κρίση αυτή

και οι αλλαγές που προκαλεί μπορεί να έχει σημαντικά αρνητικές επιπτώσεις για τη διεθνή θέση της Ελλάδας και της ίδιας της ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα:

Υπάρχει μια ουσιαστική αλλαγή συσχετισμού δυνάμεων στον κόσμο. Οι ΗΠΑ δεν μπορούν, στη σημερινή δεύτερη φάση της παγκοσμιοποίησης, να καθορίζουν μόνες τους τις τύχες του κόσμου. Η σύνοδος της Ομάδας των 20 (G20) και ο τρόπος που έγινε αποτελεί τη μέγιστη απόδειξη. Όμως, ταυτόχρονα, οι ΗΠΑ παραμένουν η ισχυρότερη δύναμη στον σημερινό κόσμο. Οι ανερχόμενες δυνάμεις υπολείπονται κατά πολύ των δικών τους θεσμικών, οικονομικών και αμυντικών δυνατοτήτων. Μόνο το ΑΕΠ των ΗΠΑ είναι 450% μεγαλύτερο εκείνου της Κίνας και 1200% εκείνου της Ινδίας. Με άλλα λόγια οι ΗΠΑ ναι μεν δεν είναι, πλέον, παντοδύναμες, αλλά από την άλλη είναι η μόνη χώρα που θα μπορούσε, από την άποψη των αντικειμενικών δυνατοτήτων, να οδηγήσει το όλο σύστημα σε πολυπολικότητα, σχεδιασμένα και ειρηνικά.

Οι ΗΠΑ δείχνουν μεγαλύτερη διάθεση και ικανότητα απ' ό,τι η ΕΕ να εγκαταλείψουν τα νεοφιλελεύθερα δόγματα που επέβαλαν μαζί με τη θατσερική Βρετανία στις δεκαετίες του 1980 και 1990. Η ΕΕ δείχνει εγκλωβισμένη σε αυτά τα δόγματα. Αυτοθαυμάζεται στον Τύπο και στην τηλεόραση της ηπείρου και κινδυνεύει να παγιδευτεί σε μια πορεία στη διάρκεια της οποίας θα υποχωρήσουν οι θέσεις της έναντι της Ασίας και της Αμερικής.

Η κρίση έλλειψης ρευστότητας στον δυτικό κόσμο συνδέεται και με το γεγονός μετατόπισης πολλών ροών κεφαλαίου από τη Δύση στην Ανατολή. Η μετατόπιση αυτή μπορεί να εντείνει την κρίση, αφού λείπουν περισσότερα κεφάλαια από το «κανονικό» σε μια τέτοια μετάβαση, μπορεί, όμως, και να τη μετριάσει, αρκεί να αντέξουν οι αναδυόμενες οικονομίες την επερχόμενη και σε αυτές κρίση. Ανάλογα με το τι από τα δύο θα συμβεί, θα διαμορφωθούν και οι μετά την κρίση συσχετισμοί, όπου το πιθανότερο -όχι, όμως, το σίγουρο- είναι να εξέλθει η Δύση σχετικά εξασθενημένη, αν και οι ΗΠΑ θα παραμείνουν η μεγάλη δύναμη της εποχής μας.

Η κρίση είναι αποτέλεσμα των άνισων κατανομών ανάμεσα στη μισθωτή εργασία και στο κεφάλαιο. Καθώς και ανάμεσα στο παραγωγικό κεφάλαιο και στις παρασιτικές μερίδες του. Εισοδήματα και ιδιοκτησίες μετακινήθηκαν τα τελευταία χρόνια από τους φτωχότερους και περισσότερους στους λιγότερους και πλουσιότερους. Και εντός του κόσμου του πλούτου από τους επιχειρηματίες που προωθούν καινοτομίες, επενδύσεις και νέου τύπου οργάνωση στην παραγωγική σφαίρα στον κόσμο των αεριτζήδων, του γρήγορου και εύκολου κέρδους.

Ο τρόπος δράσης των ισχυρών της ΕΕ εμπεριέχει και έναν ακόμα μεγάλο κίνδυνο, ότι θα επιδιώξουν μετά την κρίση να αναδιατάξουν και αναδιαρθρώσουν τη σημερινή ΕΕ. Είναι σίγουρο ότι θα επιδιώξουν να προωθήσουν μια ΕΕ πολλών ταχυτήτων που θα αφήσει πιθανά την Ελλάδα εκτός του «σκληρού πυρήνα» της Ένωσης και της πρώτης ταχύτητας. Αυτό μπορεί να συμβεί διότι οι ισχυρές δυνάμεις της ΕΕ δεν θα επιδιώξουν να μεταβούν σε μια Ευρώπη πολλών ταχυτήτων στη βάση εκείνων που το επιθυμούν, αλλά βάσει ποιων εκείνες επιθυμούν.

Η υποβάθμιση της Ελλάδας θα είναι αποτέλεσμα και της έλλειψης μιας ισχυρής ενεργητικής κυβέρνησης στη χώρα, της κακής οικονομικής κατάστασης του ελληνικού δημοσίου και της δυσπιστίας των παγκόσμιων αγορών έναντι των ελληνικών αγορών και επιχειρηματιών. Η Ελλάδα μπορεί να βρεθεί εκτός του πυρήνα, δηλαδή, της πραγματικής και ουσιαστικής ευρωπαϊκής διαδικασίας, ως αποτέλεσμα επιλογών τρίτων. Ως αποτέλεσμα της επιθυμίας των τελευταίων και αδυναμίας των κυρίαρχων πολιτικά και οικονομικά ομάδων της χώρας. Να βρεθεί, δηλαδή, η Ελλάδα, ύστερα από τριάντα χρόνια, στην ταχύτητα κάποιων βαλκανικών εταίρων.

Τυχόν υποχώρηση της Ελλάδας στο ευρωπαϊκό προσκήνιο θα δημιουργήσει ένα τοπίο στο οποίο πιθανές τουρκικές ακρότητες, εάν και εφόσον εκδηλωθούν, θα έχουν περισσότερα περιθώρια να «πιάσουν τόπο». Ο κίνδυνος αυτός είναι εξάλλου άμεσος και ορατός. Και αυτό, διότι το βαθύ τουρκικό κράτος σχεδιάζει προκλήσεις όταν η διεθνής πολιτική σκηνή βρίσκεται σε μεταβατική φάση, όπως βρίσκεται σήμερα, και όταν το κυβερνητικό σύστημα στην Ελλάδα δείχνει αδυναμία. Μάλιστα, όλα δείχνουν ότι το τουρκικό κατεστημένο συνεργάζεται με ακραίους εθνικιστές στα Σκόπια. Οι τελευταίοι, ελλείψει επαρκούς ωριμότητας, μπορούν να αποτελέσουν τον πολιορκητικό κριό της Τουρκίας σε ζητήματα διεθνούς δικαίου, μειονοτήτων κοκ. Δυστυχώς η κυβέρνηση δείχνει σαν να μην το αντιλαμβάνεται και αφήνει τη χώρα χωρίς πολιτική στηριγμάτων και συμμαχιών στην περιοχή.

Το πρόβλημα δεν είναι μόνο η πιθανή υποχώρηση της θέσης της Ελλάδας στην ΕΕ και στη διεθνή πολιτική σκηνή, αν δεν υπάρξουν πολιτικές αλλαγές και δεν ενεργοποιηθεί η χώρα, δεν είναι μόνο οι αρνητικές επιπτώσεις από τη διάθεση επανεθνικοποίησης εντός της ηπείρου, αλλά και ότι εντός της ΕΕ έχει ήδη δημιουργηθεί ένα άτυπο διευθυντήριο. Γαλλία, Γερμανία και Η.Β. βρίσκονται σε συνεχή διαβούλευση παρακάμπτοντας τόσο το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Εκοφίν, όσο, και πολύ περισσότερο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ουσιαστικά εν μέσω της κρίσης παραβιάστηκαν πολλαπλώς και εκ των πραγμάτων οι συνθήκες. Οι όποιες λύσεις δεν διαμορφώθηκαν σε ευρωπαϊκό κοινοτικό

επίπεδο, αυτό απλά εκλήθη κάθε φορά να νομιμοποιήσει προειλημμένες αποφάσεις. Αποφάσεις που συμφωνήθηκαν ανάμεσα σε έναν αριθμό περιορισμένων εθνικών δυνάμεων. Η κρίση, δηλαδή, υπονόμευσε τόσο την ίδια τη διαδικασία ευρωπαϊκής ενοποίησης, όσο και ακόμα περισσότερο την περιορισμένη θεσμική ισορροπία και δημοκρατία στο σύστημα της ΕΕ. (Κρούγκμαν Π., 2009)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.1 Η ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Πολύ πριν ακόμα ξεσπάσει η παγκόσμια οικονομική κρίση, ο ελληνικός τουρισμός είχε ήδη έντονα σημεία παθογένειας με σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα που σταδιακά τον οδηγούσαν σε απώλεια του ανταγωνιστικού του πλεονεκτήματος από άποψη σχέσης αξίας-τιμής (value for money), συγκριτικά με τους νέους ανταγωνιστές στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου που, για το ίδιο μαζικό παραθεριστικό (και, κατά συνέπεια, εποχικό) τουριστικό προϊόν, έχουν πολύ χαμηλότερο κόστος παραγωγής και πολύ χαμηλότερη τιμή.

Εμφανή συμπτώματα αυτής της παθογένειας είναι η συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου, η μείωση της διαπραγματευτικής μας ικανότητας - που εκδηλώνεται με φαινόμενα όπως οι στάσιμες ή μειούμενες τιμές - η αυξανόμενη τάση για συμβόλαια 'all inclusive', αλλά και η σταθερή υποβάθμιση του οικονομικού και κοινωνικού προφίλ του μέσου τουρίστα.

Δυστυχώς, τόσο οι αναπτυγμένες παραδοσιακές χώρες προέλευσης του ελληνικού τουρισμού (Γερμανοί και Βρετανοί αποτελούν το ήμισυ περίπου των τουριστικών μας αφίξεων), όσο και οι αναδυόμενες αγορές, βρίσκονται στο επίκεντρο της οικονομικής κρίσης με διογκούμενη ανεργία, συρρίκνωση εισοδημάτων και πολύ υψηλό δείκτη ανασφάλειας και αβεβαιότητας των κατοίκων τους.

Ένα πρόσθετο πρόβλημα είναι η υποτίμηση των νομισμάτων πολλών από τις χώρες-μέλη της Ε.Ε., εκτός Ευρωζώνης και της Ανατολικής Ευρώπης καθώς και των ανταγωνιστών μας στην Ανατολική Μεσόγειο. Αυτό κάνει ακριβό το τουριστικό μας προϊόν για τους πελάτες μας απ' αυτές τις χώρες και φθηνότερο το προϊόν των ανταγωνιστών μας. Αρκετοί τουριστικοί πράκτορες απ' αυτές τις χώρες αδυνατούν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους έναντι ημών για το 2008 λόγω του ακριβού πλέον γι' αυτούς Ευρώ.

Ένας άλλος παράγων που οφείλουμε να λάβουμε υπόψη είναι ότι η ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών παρουσιάζει εξαιρετικά μεγάλη εισοδηματική ελαστικότητα και οι δαπάνες για τουριστικές υπηρεσίες δεν αποτελούν την πρώτη προτεραιότητα διάθεσης του 'διακριτικού' (discretionary) εισοδήματος, είναι δε περίπου αυτονόητο ότι η ελαστικότητα

της ζήτησης για διακοπές και ψυχαγωγία αυξάνεται όσο χαμηλότερα είναι τα εισοδήματα του νοικοκυριού.

Κοντολογίς, η πλούσια, οικονομικά ανεξάρτητη οικογένεια, ακόμα και σε ημέρες κρίσης, πιθανότατα δεν θα στερηθεί τις διακοπές της σε εγκαταστάσεις πολυτελείας.

Η φτωχή οικογένεια, πιθανότατα, θα τις αναβάλει ή θα μειώσει τη διάρκεια και τη δαπάνη της. Αυτό ισχύει, παρά το γεγονός ότι, τα τελευταία χρόνια, η ανάγκη για διακοπές καθιστά την τουριστική ζήτηση όλο και πιο ανελαστική. Η ανελαστικότητα όμως αυτή δεν έχει δοκιμαστεί σε συνθήκες παγκόσμιας κρίσης αυτού του μεγέθους. (Σκουλάς Ν., 17/03/2009)

3.2 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η συγκεκριμένη κρίση διαφέρει από προηγούμενες στο γεγονός ότι ο τουρίστας σήμερα αντιμετωπίζει οικονομικό πρόβλημα για να χρηματοδοτήσει τις διακοπές του, ενώ στις προηγούμενες τον κυριαρχούσε ο φόβος για την ακεραιότητά του. Δημιουργούνται έτσι νέες τάσεις, που αφορούν στη μείωση της απόστασης του προορισμού από τον τόπο μόνιμης κατοικίας και της διάρκειας του ταξιδιού και στην ανάδειξη προορισμών με καλή σχέση ποιότητας – τιμής.

Για την άμβλυνση των αρνητικών επιπτώσεων της κρίσης προτείνεται η εισαγωγή του τουρισμού στα κυβερνητικά πακέτα κινήτρων, η αναστολή πληρωμής των φόρων, η στενή συνεργασία του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, η οικονομική στήριξη του κλάδου από την τραπεζική και την οικονομική κοινότητα γενικότερα, η συνεχής στατιστική παρακολούθηση των μεγεθών που περιγράφουν τον κλάδο, η ύπαρξη εντατικής και στοχευμένης διαφήμισης, η αύξηση της ποιότητας του προϊόντος με την εισαγωγή νέων τεχνολογιών στον κλάδο και η εισαγωγή καινοτόμων μεθόδων για την ενίσχυση του branding. Σύμφωνα με τα προγνωστικά, στις ειδικές μορφές τουρισμού, αυτές δεν θα υποστούν στον ίδιο βαθμό τις επιπτώσεις της κρίσης.

Συγκεκριμένα, εκείνες που θα επηρεαστούν λιγότερο είναι ο πολιτιστικός τουρισμός, ο τουρισμός ευεξίας και ο τουρισμός υγείας. Λίγο μεγαλύτερη θα είναι η επίδραση που θα δεχτεί ο συνεδριακός τουρισμός, ενώ η επίδραση που θα δεχθεί ο θαλάσσιος τουρισμός θα αφορά κυρίως τον τομέα της κρουαζιέρας. Αμφίβολη είναι η επίδραση που θα δεχθούν ο χειμερινός, ο αθλητικός και ο εκθεσιακός τουρισμός, ωστόσο ισχυρό πλήγμα κα δεχθούν ο θρησκευτικός τουρισμός και ο τουρισμός τρίτης ηλικίας. (www.infopeloponnisos.gr)

3.3 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τα τελευταία χρόνια συνέστησαν μία περίοδο πλούσια σε δυσμενή γεγονότα, των οποίων η επίδραση στην τουριστική κίνηση της χώρας μας δεν ήταν πάντοτε η ίδια. Γενικά, η ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες και προϊόντα εξαρτάται από το μέγεθος του κινδύνου που μπορεί να ανεχθεί ο δυνητικός τουρίστας -όσο αυξάνεται ο κίνδυνος τόσο αυξάνεται η ανασφάλεια και η αβεβαιότητα κι επομένως μειώνεται η ζήτηση - αλλά και από την οξύτητά του και τη συχνότητα εμφάνισής του. Η εξέλιξη στην τουριστική κίνηση εξαρτάται, επίσης, από τα μέτρα που λαμβάνει η κάθε χώρα, τόσο για την αντιμετώπιση του συμβάντος –εφόσον αυτό την επηρεάζει άμεσα, όσο και για την εκμετάλλευση της συγκυρίας –εφόσον αυτή επηρεάζει αρνητικά άλλες χώρες- ώστε να την χρησιμοποιήσει ως ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα.

Σύμφωνα με εμπειρικές μελέτες, οι επιπτώσεις στον τουριστικό κλάδο από δυσμενή γεγονότα, όχι της έντασης και διάρκειας αυτού που βιώνουμε σήμερα, κάνουν συνήθως την εμφάνισή τους μέσα στο πρώτο τρίμηνο που ακολουθεί την πραγματοποίηση του συμβάντος και ολοκληρώνονται σε 6–9 μήνες. Κατά το διάστημα πριν την εμφάνιση της κρίσης, η τουριστική κίνηση στην Ελλάδα κινείται με ταχύτερο ρυθμό από τον ευρωπαϊκό και τον παγκόσμιο, οι τουριστικές εισπράξεις αυξάνονται κατά 3% το χρόνο (διάστημα 2000-2004), οι ταξιδιωτικές πληρωμές στο εξωτερικό μειώνονται σημαντικά (διάστημα 2000-2007) και η πορεία των αφίξεων είναι ασύμμετρη με εκείνη των εισπράξεων.

Η Ελλάδα από πλευράς ανταγωνιστικότητας εμφανίζεται σε χειρότερη κατάσταση από το 2007 (24η από 22η το 2007). Ειδικότερα, από πλευράς ανταγωνιστικότητας τιμών, παρόλο που ανεβαίνει 6 σκαλοπάτια στην 114η θέση επί συνόλου 133 χωρών, κατέχει μία από τις κατώτερες θέσεις, σε μία περίοδο που η οικονομική κρίση θα αυξήσει κατακόρυφα το ειδικό βάρος του ανταγωνισμού τιμών ως κριτηρίου τουριστικής επιλογής.

Στο κατώφλι της οικονομικής κρίσης, η μείωση των προκρατήσεων, όσο και η έλλειψη ρευστότητας των τουριστικών επιχειρήσεων, καταδεικνύουν την έναρξη μίας περιόδου για το ελληνικό τουριστικό προϊόν που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το λιγότερο ως δύσκολη. Την εκτίμηση αυτή ήδη προδιαγράφει η αρνητική πορεία των αεροπορικών αφίξεων αλλοδαπών τουριστών το 2008 στη χώρα μας. Οι περισσότερες από τις ανταγωνίστριες της Ελλάδας χώρες σε τουριστικό επίπεδο παρουσίασαν επίσης μείωση στις αφίξεις, με τη χώρα μας να καταλαμβάνει μία από τις τελευταίες θέσεις στη μεταξύ τους σύγκριση. Εξαίρεση αποτελούν οι πορείες της Κροατίας (+2,1%), αλλά κυρίως της Τουρκίας, που με 16,1% είναι η μόνη χώρα με διψήφιο ποσοστό αύξησης του εν λόγω

μεγέθους. Κατά το 2009 ο ελληνικός τουρισμός, θα βρεθεί υπό το καθεστώς της διεθνούς οικονομικής ύφεσης και ισχυρού ανταγωνισμού. Σε ένα συνεχώς επιδεινούμενο διεθνές πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, αντιμετωπίζοντας παράλληλα της συνεχιζόμενη πολιτική και κοινωνική αστάθεια σε εσωτερικό επίπεδο και τις δυσμενείς εξελίξεις των εθνικών μακροοικονομικών παραμέτρων. Θα έχει να αντιμετωπίσει τη μεταστροφή στην καταναλωτική συμπεριφορά και τις επιλογές των Ευρωπαίων τουριστών υπέρ του εσωτερικού τουρισμού, των κοντινών εξωχώριων προορισμών και κυρίως των τουριστικών αγορών χαμηλού κόστους, λόγω του υψηλού βαθμού χρέωσης των νοικοκυριών σε πολλές βασικές χώρες - πελάτες μας, της κάμψη της υπερτιμημένης αγοράς ακινήτων και της ανασφάλειας στην αγορά εργασίας (απολύσεις, μείωση πραγματικών μισθών), που συμπιέζουν το διαθέσιμο εισόδημα των εν δυνάμει τουριστών.

Από την προσπάθεια του ΙΤΕΠ να εκτιμήσει τη μεταβολή που θα υπάρξει το 2009 στην τουριστική κίνηση της Ελλάδας προέκυψε πως τα πλέον αισιόδοξα σενάρια έχουν ως εξής:

Ιδιαίτερα θα μεταβληθεί η τουριστική κίνηση από το Ηνωμένο Βασίλειο (-5,54%), τη Γερμανία (-5,29%) και την Ιταλία (-5,48%). Οι αγορές αυτές συνιστούν το 38% περίπου του εισερχόμενου τουρισμού μας, μερίδιο που ενδέχεται να μεταβληθεί αισθητά, δεδομένης της σημαντικής μεταβολής του ΑΕΠ που προβλέπει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις εν λόγω χώρες. Συνολικά, η τουριστική κίνηση προς τη χώρα μας θα μειωθεί κατά 4,24% το 2009, ενώ η μείωση της τουριστικής κίνησης από τις παραδοσιακές αγορές κα είναι ακόμη μεγαλύτερη (-4,58%). Η συρρίκνωση της τουριστικής δραστηριότητας στη χώρα μας θα έχει σημαντικά αρνητική επίδραση στον τομέα της απασχόλησης. Ειδικότερα, μία μείωση των αφίξεων κατά 5%, 10% ή 15% θα οδηγήσει στην απώλεια θέσεων εργασίας για ολόκληρη την οικονομία της τάξης των 69.000, 96.000 και 144.000 θέσεων εργασίας, αντίστοιχα. Το τελικό αποτέλεσμα για την πορεία του τουριστικού κλάδου δεν εξαρτάται μόνο από την πορεία των αφίξεων, αλλά κυρίως από τον αριθμό των διανυκτερεύσεων και την πραγματοποιηθείσα δαπάνη. Εκτιμάται ότι η μείωση των εξόδων είναι μεγαλύτερη κατά 8-10 ποσοστιαίες μονάδες αυτές των αφίξεων. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι στην παρούσα φάση είναι αδύνατο και επικίνδυνο να προσπαθήσει κάποιος να εκτιμήσει το προς τα πάνω όριο των αρνητικών επιπτώσεων της κρίσης. Οι οποιοσδήποτε εξελίξεις στον τομέα των κρατήσεων σήμερα μπορούν να εκληφθούν μόνο ως ενδεικτικής της τάσης και όχι του μεγέθους των επιπτώσεων. Γι' αυτό και πρέπει να εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας, όχι στην εκτίμηση του μεγέθους της συρρίκνωσης της τουριστικής δραστηριότητας, αλλά στη λήψη των αναγκαίων μέτρων για την ελαχιστοποίηση των

αρνητικών επιπτώσεων. Επειδή η οικονομική δραστηριότητα εξαρτάται κυρίως από το ψυχολογικό κλίμα που υπάρχει δίπλα μας, θα πρέπει να αποφεύγονται εκτιμήσεις καταστροφής, οι οποίες μόνο κακό μπορούν να προκαλέσουν, χωρίς βέβαια να ωραιοποιούνται καταστάσεις.

Τους παράγοντες που εκτιμάται ότι θα βοηθήσουν στην ανάσχεση της δραματικής πτώσης της τουριστικής κίνησης συγκαταλέγονται η ανεκτικότητα που έχει επιδείξει στο παρελθόν ο κλάδος, η μεταπήδηση των διακοπών από το επίπεδο της πολυτέλειας σε εκείνο της ανάγκης, οι τάσεις αποπληθωρισμού που σημειώνονται σε πολλές χώρες εξαιτίας της κρίσης και η συγκράτηση του κόστους και οι προσφορές στις οποίες αναμένεται να προβούν οι επιχειρηματίες του κλάδου.

Οι παραδοσιακές τουριστικές αγορές της Ελλάδας είναι χώρες που έχουν πληγεί ιδιαίτερα από την κρίση (Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία). Για το λόγο αυτό είναι επιβεβλημένο το ελληνικό τουριστικό προϊόν να στραφεί και σε άλλες αγορές, όπως αυτής της τέως Σοβιετικής Ένωσης και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, αλλά και στον εσωτερικό τουρισμό.

Ειδικά για τον εσωτερικό τουρισμό, κατά τα φαινόμενα, θα επηρεαστεί άμεσα και έμμεσα από τη διεθνή οικονομική κρίση: άμεσα εξαιτίας της μείωσης του εισοδήματος των Ελλήνων, αλλά και των περιορισμένων κεφαλαίων που θα μπορέσουν να έχουν υπό τη μορφή δανείου και έμμεσα λόγω της μείωσης των εισοδημάτων εκείνων που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τον τουριστικό κλάδο. Η τουριστική δαπάνη του εσωτερικού τουρισμού δημιουργεί συγκριτικά πολύ μικρότερη προστιθέμενη αξία, ενώ τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματά της είναι σημαντικά μεγαλύτερα. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι η αξιοποίηση του εσωτερικού τουρισμού, ακόμη κι αν δε λειτουργήσει ως υποκατάστατο του αλλοδαπού τουρισμού, είναι επωφελής, τόσο σε θέματα αναπτυξιακά, όσο και από περιφερειακή άποψη. Η πορεία του εσωτερικού τουρισμού αναμένεται καλύτερη από εκείνη του αλλοδαπού για το 2009 κι επομένως δίνεται η ευκαιρία στους τουριστικούς φορείς της χώρας να αναγνωρίσουν την αξία του και να του αποδώσουν την ανάλογη σημασία. Για την προώθηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος εν μέσω αυτών των δυσμενών συνθηκών απαιτείται δε επίπεδο κεντρικής και τοπικής κυβέρνησης η λήψη μέτρων για τη διασφάλιση της απασχόλησης, την αναπλήρωση μέρους τουλάχιστον του χαμένου εισοδήματος των ανέργων, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και την προώθησή του και τη στήριξη της ρευστότητας και βιωσιμότητας των τουριστικών επιχειρήσεων. Μεταξύ των μέτρων αυτών είναι η διεύρυνση των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, η

μείωση των τελών αεροδρομίων (Σπατόσημο, τέλη προσγείωσης και διαμονής, κ.ά.) και η επαναδιαπραγμάτευση των τελών του αεροδρομίου «Ελευθέριος Βενιζέλος», η μείωση του κόστους της ακτοπλοΐας, η μείωση του συντελεστή Φ.Π.Α. Σε επίπεδο που να προσεγγίζει το επίπεδο των ανταγωνιστριών χωρών (Ισπανία, Πορτογαλία), η αξιοποίηση των κεφαλαίων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδυτών για τις ΜΜΕ, η ενίσχυση των προγραμμάτων κοινωνικού τουρισμού, η μείωση των φορολογικών επιβαρύνσεων στις μεταφορές, κ.ά.

Η τουριστική κοινότητα της χώρας, αντιλαμβανόμενη το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης και τις επιπτώσεις του στην Ελλάδα, έδρασε καταλυτικά ωθώντας την κυβέρνηση να εξαγγείλει δια στόματος του πρωθυπουργού δέσμη μέτρων, βασικά χαρακτηριστικά της οποίας είναι η αύξηση των δαπανών για την προβολή της χώρας, η κατάρτιση των εργαζομένων στον κλάδο, αλλά κυρίως η διευκόλυνση των επιχειρήσεων σε ό,τι αφορά τη χρηματοδότηση, την επιστροφή του ΦΠΑ, κ.ά. Εκτός από τη δράση στην οποία πρέπει να προβεί η Πολιτεία για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, αναγκαία είναι και η ανάληψη πρωτοβουλίας από την πλευρά των ίδιων των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η πολιτική που προτείνεται να ακολουθηθεί αφορά στον επαναπροσδιορισμό των επιχειρηματικών στόχων, του τύπου δανεισμού, των επενδύσεων και της στρατηγικής marketing, τον περιορισμό των λειτουργικών εξόδων, την αναβάθμιση της προσφερόμενης ποιότητας, την επανεξέταση της τιμολογιακής πολιτικής και την εστίαση στο ανθρώπινο δυναμικό. (www.infopeloponnisos.gr)

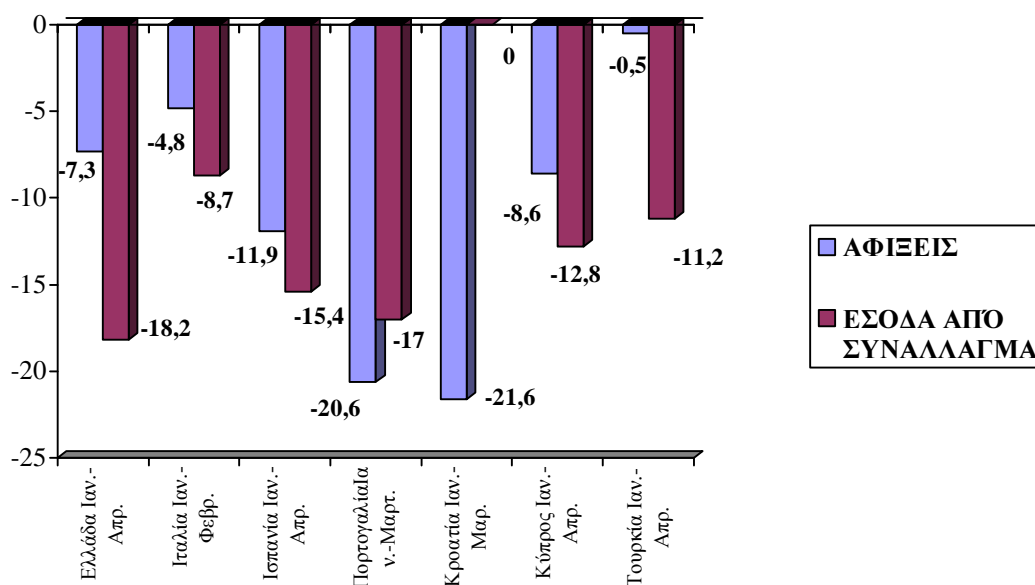
3.4 ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ

Τις μεγαλύτερες απώλειες τουριστικών εσόδων, μεταξύ των μεσογειακών χωρών, εμφανίζει η Ελλάδα στο πρώτο τρίμηνο του έτους, σύμφωνα με στοιχεία που επεξεργάστηκε το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ). Ειδικότερα, η χώρα μας παρουσιάζει μείωση εσόδων κατά 18,2%, έχοντας απώλειες αφίξεων (στο τετράμηνο) «μόλις» 7,3%. Αν και η περίοδος εσόδων-αφίξεων δεν είναι ακριβώς η ίδια, η αναντιστοιχία επιβεβαιώνει τις εκτιμήσεις των τουριστικών παραγόντων ότι η ζημιά στα τουριστικά έσοδα θα είναι υψηλότερη (σε ποσοστό) από αυτήν των αφίξεων, λόγω των χαμηλών τιμών, που έδωσαν οι ξενοδόχοι, προκειμένου να προσελκύσουν πελατεία. Τα στοιχεία δείχνουν ότι σε επίπεδο αφίξεων, στο πρώτο τετράμηνο τη μεγαλύτερη μείωση είχαν η Κροατία και η Πορτογαλία με απώλειες περίπου 22% και 21% αντίστοιχα και ακολουθούν η Ισπανία (-12%), η Κύπρος (περίπου 9%) και η Ελλάδα

(-7,3%). Η Τουρκία, παρά την εντυπωσιακή αύξηση αφίξεων, που σημειώνει τα τελευταία χρόνια, στο τετράμηνο είχε οριακή πτώση 0,5%.

Σε επίπεδο τουριστικών εσόδων (στοιχεία α τριμήνου), τη μεγαλύτερη μείωση είχε η Ελλάδα (-18,2%) και ακολουθούν η Πορτογαλία (-17%), η Ισπανία (-15,4%), η Κύπρος (-13%) και η Τουρκία (-11%) (Σχήμα 3.1).

ΣΧΗΜΑ 3.1. Επιδόσεις στον Τουρισμό 2009/2008

Πηγή: ΣΙΑΤΡΑ ΕΛ., (02/06/2009) ΠΤΩΣΗ 18,2% ΣΤΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΤΟ Α' ΤΡΙΜΗΝΟ, ΗΜΕΡΗΣΙΑ, σ. 7.

Το ΙΤΕΠ αποδίδει τη σημαντική αυτή μείωση εσόδων σε τέσσερις λόγους:

- Στη μείωση των αφίξεων,
- στη "συμπίεση" του χρόνου παραμονής των τουριστών,
- στον περιορισμό των δαπανών τους και
- στις χαμηλότερες τιμές που προσέφεραν τα ξενοδοχεία σε σχέση με το 2008.

(www.enet.gr, 08/09/2009)

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ινστιτούτου, οι αφίξεις ξένων επισκεπτών στα αεροδρόμια της χώρας ακολουθούν σταθερά πτωτική πορεία, σημειώνοντας μεγαλύτερη υποχώρηση τον Αύγουστο, κατά 9%, απ'ότι τον Ιούλιο (-6%). Εάν συνεχιστεί αυτή η τάση, ο Σεπτέμβριος αναμένεται να κινηθεί σε ακόμη χαμηλότερα επίπεδα. Οι αφίξεις για την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου έχουν παρουσιάσει μείωση κατά 8,5% σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Για το σύνολο του έτους οι αεροπορικές αφίξεις

αναμένεται να σημειώσουν μείωση από 9% έως 10%. Ενθαρρυντικότερα είναι πάντως τα στοιχεία, όσον αφορά στις αφίξεις τουριστών στην Ελλάδα με άλλα μέσα.

3.5 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΠΤΗΣΕΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Τα σημαντικότερα αεροδρόμια της χώρας έδειχναν ότι δοκιμάζονται από τις συνέπειες της διεθνούς κρίσης από την αρχή του έτους 2009. Μια προσεκτική ανάγνωση των στατιστικών στοιχείων που δημοσιοποίησε ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) για τις αφίξεις εξωτερικού στα αεροδρόμια στην περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2009 δείχνει πως τα προειδοποιητικά σημάδια είχαν φανεί από το 2008, αλλά ελάχιστοι τα πήραν στα σοβαρά.

Στους δύο πρώτους θερινούς μήνες του 2008 είχε καταγραφεί πτώση της επιβατικής κίνησης κατά 1,5% έναντι του 2007, ενώ η αντίστοιχη περίοδος του 2009 ξεκίνησε με υποχώρηση 7,1%.

Το Ηράκλειο Κρήτης, το δεύτερο μεγαλύτερο αεροδρόμιο της χώρας από πλευράς επιβατικής κίνησης, εμφάνιζε στην περίοδο Ιουνίου-Ιουλίου πτώση που άγγιξε το 11%, ενώ από την αρχή του χρόνου μετρά απώλειες 10%. Το «Ελευθέριος Βενιζέλος» της Αθήνας καταγράφει απώλειες 7% στο επτάμηνο του τρέχοντος έτους, ενώ για την περίοδο Ιουνίου-Ιουλίου διαφαίνεται ότι μετά βίας θα κατορθώσει να παραμείνει σε θετικό πρόσημο. Με βάση τα προσωρινά στοιχεία του ΣΕΤΕ καταγράφεται μικρή αύξηση 0,8% στις αφίξεις εξωτερικού για το αεροδρόμιο της Αθήνας.

Το «Μακεδονία» της Θεσσαλονίκης δεν διαχωρίζει τους επιβάτες με βάση την προέλευσή τους, αν έρχονται δηλαδή από το εξωτερικό ή από κάποια άλλη πόλη της Ελλάδας. Ως εκ τούτου, τα στοιχεία είναι συγκεντρωτικά για το αεροδρόμιο της συμπρωτεύουσας και καταγράφουν πτώση 8% από την αρχή του χρόνου και 9% στους δύο πρώτους καλοκαιρινούς μήνες.

Το υπουργείο Μεταφορών πέτυχε μια μικρή αύξηση στην επιβατική κίνηση των περιφερειακών αεροδρομίων, αλλά η αύξηση αυτή ήταν αποτέλεσμα της απόφασης να εφαρμοστεί φέτος έκπτωση 100% στα τέλη που καταβάλλουν οι αεροπορικές εταιρείες για τη χρήση των περιφερειακών αεροδρομίων. Στην πορεία όμως όλα τα περιφερειακά αεροδρόμια που περιλαμβάνονται στις μετρήσεις του ΣΕΤΕ εμφανίζουν πτώση που φτάνει έως το 26% για τη Χίο και το 23,5% για την Κεφαλονιά. Δημοφιλείς προορισμοί όπως η Σαντορίνη, η Κέρκυρα και η Κως βρίσκονται επίσης αντιμέτωποι με την ύφεση και το να περιμένει κανείς ανάκαμψη στους μήνες που απομένουν έως το τέλος της χρονιάς αποτελεί, τελικά, χάσιμο χρόνου.

Οι ρίζες του προβλήματος βρίσκονται στις αεροπορικές εταιρείες οι οποίες έλαβαν μέτρα είτε με περικοπές στα δρομολόγια (αποφεύγοντας προορισμούς που δεν παρουσίαζαν ιδιαίτερο εμπορικό ενδιαφέρον) είτε με περικοπές στις προσφερόμενες θέσεις. Στην πράξη αυτό σήμαινε πως είτε δρομολογήθηκαν σε κάποιες γραμμές αεροσκάφη μικρότερης χωρητικότητας ή, το συνηθέστερο, μειώθηκαν οι συχνότητες, ο αριθμός δηλαδή των αεροπλάνων που εξυπηρετούν σε καθημερινή ή εβδομαδιαία βάση κάποιον προορισμό.

Μοιραία η πρακτική αυτή είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί και ο αριθμός των πτήσεων που εξυπηρετούν όχι μόνο τα ελληνικά, αλλά το σύνολο των ευρωπαϊκών αεροδρομίων. Σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό τομέα του Διεθνούς Συμβουλίου Αεροδρομίων (ACI Ευρώπης), η πτώση στον αριθμό των επιβατών που εξυπηρετήθηκαν από 110 αεροδρόμια της Γηραιάς Ηπείρου έφτασε στο 10% στο πρώτο εξάμηνο του 2009. Τη μεγαλύτερη μείωση υπέστησαν τα αεροδρόμια που εξυπηρετούν 10-25 εκατ. επιβάτες και στα οποία περιλαμβάνεται και το «Ελευθέριος Βενιζέλος». (Μουμούρης Ν., 2009)

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (Ι.Τ.Ε.Π.), στο 14,5% η μείωση των συναλλαγματικών εισπράξεων λόγω της μείωσης των αφίξεων ξένων επισκεπτών στα περιφερειακά αεροδρόμια της χώρας και τον Ιούλιο. Η μείωση των αφίξεων στο πρώτο επτάμηνο του έτους υπολογίζεται σε 8,5%. Οι συναλλαγματικές εισπράξεις παρουσίασαν υποχώρηση κατά 14,5% για την ίδια περίοδο.

Το ινστιτούτο παρουσιάζεται συγκρατημένα αισιόδοξο ότι η υποχώρηση θα διατηρηθεί σε μονοψήφια επίπεδα για το σύνολο του έτους -υπό την προϋπόθεση ότι ο Αύγουστος θα ακολουθήσει την τάση που έχει διαμορφωθεί. Παράλληλα, θεωρεί ενθαρρυντικό το γεγονός ότι οι αφίξεις ξένων επισκεπτών στο διεθνές αεροδρόμιο της Αθήνας αυξήθηκαν τον Ιούλιο, κατά 7,6%, σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία.

Περισσότερο "ανθεκτικοί" προορισμοί αποδεικνύονται η Ρόδος, η Σκιάθος και η Ζάκυνθος, με υποχώρηση των αφίξεων κατά 3% για τα δύο πρώτα νησιά και 5,5% για το τελευταίο. Περισσότερο πλήττονται Χίος (-26,3%), Κεφαλονιά (-23,6%), Σάμος (-14,1%) και Χανιά (-13,4%). Υποχώρηση κατά 20% παρουσιάζει η άφιξη Ρώσων τουριστών στη Χαλκιδική, ενώ κατά 50% και 35% έχουν μειωθεί αντίστοιχα οι αφίξεις Γερμανών και Βρετανών στο Ηράκλειο.

Όσον αφορά στους Έλληνες τουρίστες, φαίνεται ότι επιλέγουν να κάνουν διακοπές μικρότερες σε διάρκεια απ' ό,τι τα προηγούμενα χρόνια. Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων παρουσιάζει μειώσεις που ξεπερνούν σε ορισμένες περιοχές και το 20%.

Δυσμενείς είναι οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις τουριστικές βιομηχανίες και των γειτονικών χωρών. Οι αφίξεις τουριστών από την αρχή του έτους έχουν μειωθεί κατά 18,2% στο Ισραήλ, 11,5% στην Ισπανία και 10,8% στην Κύπρο. Οριακή είναι πάντως η μείωση των αφίξεων στην Τουρκία (-0,9%), ενώ αυξήθηκαν οι αφίξεις στο Μαρόκο και στην Τυνησία, κατά 9% και 0,9% αντίστοιχα. οι συναλλαγματικές εισπράξεις και σε αυτές τις τρεις χώρες έχουν όμως μειωθεί. (www.enet.gr)

Οι δυσόιωνες προβλέψεις επιβεβαιώθηκαν, καθώς η μείωση της τουριστικής κίνησης από το εξωτερικό δεν ανακόπηκε ούτε τον Αύγουστο του 2009, ενώ οι μειωμένες τιμές που έδωσαν οι ξενοδόχοι στους τουρ οπερέιτορ δημιουργούν χαμηλή βάση ενόψει των διαπραγματεύσεων για τα συμβόλαια του 2010 που ήδη ξεκίνησαν.

Με σχετική σιγουριά, πλέον, κορυφαίοι παράγοντες της τουριστικής αγοράς εκτιμούν ότι τη φετινή χρονιά οι αφίξεις ξένων θα είναι μειωμένες περί το 10%. Υποχώρηση της τάξης του 15% αναμένεται να εμφανίσουν οι συνολικές εισπράξεις της χώρας, ενώ τα έσοδα των τουριστικών επιχειρήσεων αναμένεται ότι θα υποχωρήσουν κατά 20% τουλάχιστον.

Σε απόλυτους αριθμούς υπολογίζεται ότι φέτος θα έλθουν τελικά στη χώρα μας περίπου 1,5 εκατ. λιγότεροι ξένοι τουρίστες, η εθνική οικονομία θα χάσει περίπου 1,7 δισ. ευρώ έσοδα, ενώ οι περίπου 9.500 ξενοδοχειακές επιχειρήσεις της χώρας εκτιμάται ότι θα βάλουν φέτος περί τα 1,2 δισ. ευρώ λιγότερα χρήματα στα ταμεία τους.

Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί το γεγονός ότι η μείωση των εσόδων των επιχειρήσεων είναι διπλάσια σε σχέση με τη μείωση των αφίξεων. Αυτό σημαίνει πρακτικά ότι για να έλθουν αυτοί οι λιγότεροι ξένοι, οι ξενοδόχοι χρειάστηκε να δώσουν «γη και ύδωρ» στους τουρ οπερέιτορ. Διακινδυνεύοντας, παράλληλα, τη μελλοντική επιβίωση των επιχειρήσεών τους.

Την ίδια στιγμή η Ελλάδα χάνει από πολλές διαφορετικές κατηγορίες πελατών. Οι μεν πλούσιοι (π.χ. Ρώσοι) δεν την προτιμούν πλέον, καθώς τη θεωρούν χαμηλού επιπέδου για τα επίπεδα πολυτέλειας που αναζητούν. Από την άλλη πλευρά, την αποφεύγουν ολοένα περισσότεροι ξένοι πελάτες μέσω οικονομικών δυνατοτήτων, καθώς τη θεωρούν ακριβό προορισμό για τα χρήματα που μπορούν να διαθέσουν.

Ισχυροί επιχειρηματίες του χώρου καθώς και γνώστες της αγοράς εκτιμούν ότι ο ελληνικός τουρισμός «θα ξαναγίνει μια κερδοφόρα επιχείρηση από το 2011». Μέχρι τότε, όμως, οι χιλιάδες επιχειρήσεις που ζουν άμεσα ή έμμεσα από τον τουρισμό θα καλούνται

να επιβιώσουν σε ένα «εχθρικό» περιβάλλον για μία τουλάχιστον διετία (2009-2010), ίσως και περισσότερο.

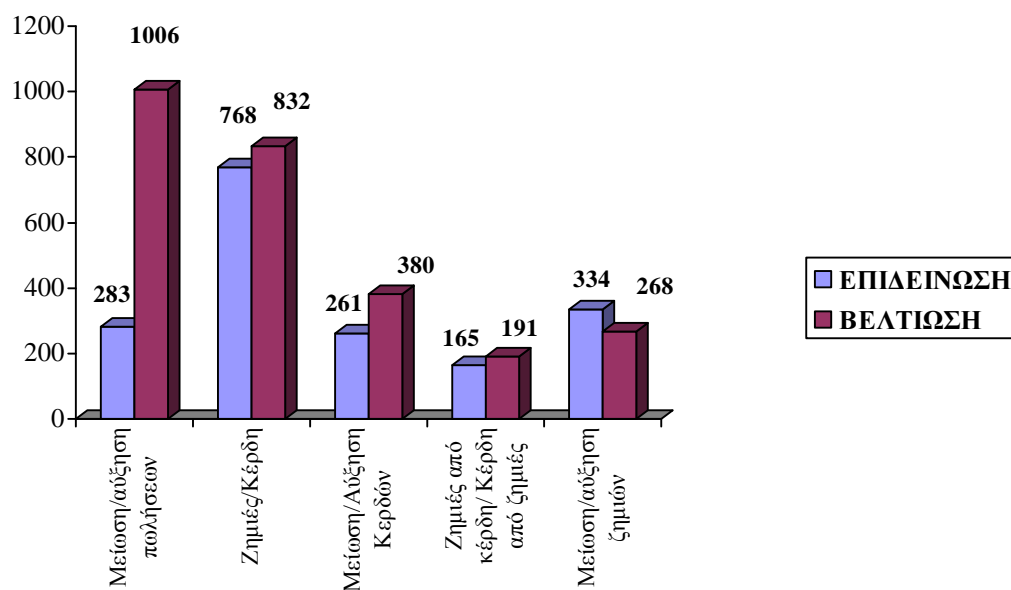
Μία και μόνη πραγματικά δύσκολη χρονιά για τον ελληνικό τουρισμό ήταν αρκετή για να αποδειχθεί ότι το τουριστικό οικοδόμημα της χώρας και μία από τις βασικότερες «γεννήτριες» παραγωγής εσόδων της στηρίζεται σε πήλινα πόδια.

Με μείωση εσόδων άνω του 20% τη φετινή χρονιά, η κύρια «μηχανή» της τουριστικής βιομηχανίας (τα ξενοδοχεία) «ρετάρουν» επικίνδυνα και είναι αμφίβολο αν θα καταφέρουν να βγάλουν τη δύσκολη ανηφόρα της διετίας που διανύουμε. (Υφαντής Δ., 2009)

3.6 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ

Το 2008 σημειώθηκε μείωση των αφίξεων κατά 3,2% και των διανυκτερεύσεων κατά 3,5% σύμφωνα με μελέτη της Hellastat ΑΕ (www.hellastat.eu) (Σχήμα 3.2).

ΣΧΗΜΑ 3.2. Η πορεία του κλάδου ξενοδοχειακών επιχειρήσεων

Πηγή: Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΑΡΓΟΠΟΡΗΜΕΝΕΣ ΚΡΑΤΗΣΕΙΣ, (27/05/2009), σ. 11.

Κατά τον Ιούλιο και Αύγουστο του 2009 η μείωση των διανυκτερεύσεων των Ελλήνων κυμαίνεται μεταξύ 15-20%, σύμφωνα με μελέτη του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.

Τα Χανιά, όπως και η Χαλκιδική, καταγράφουν μείωση των διανυκτερεύσεων 10% στο διάστημα από 15 Ιουλίου Το ινστιτούτο δεν αναφέρεται στην «ιδιομορφία» της

συμπεριφοράς των τουριστικών επιχειρήσεων απέναντι στους Έλληνες πελάτες και ιδίως τις υψηλές τιμές που ισχύουν γι' αυτούς σε σχέση με τους ξένους. Τουριστικοί επιχειρηματίες -όχι ξενοδόχοι- αναφέρουν ότι σε ένα καλό ξενοδοχείο 4-5 αστέρων ο Έλληνας θα κληθεί να πληρώσει (με ημιδιατροφή) το δίκλινο γύρω στα 170 ευρώ. Ο ξένος, όμως, δεν θα ξεπεράσει τα 50 ευρώ.

Μάλιστα οι καταστηματάρχες τουριστικών ειδών στους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς της χώρας (Κέρκυρα, Ρόδος, Κρήτη, Χαλκιδική) κατηγορούν τους ξενοδόχους ότι με τη διατήρηση υψηλών τιμών αποστραγγίζουν σχεδόν το διαθέσιμο εισόδημα των Ελλήνων, με συνέπεια η κρίση στην αγορά να επιδεινώνεται. Παρ' όλα αυτά, τα εμπορικά τουριστικά καταστήματα, σύμφωνα με καταστηματάρχες- περιμένουν το μάννα εξ ουρανού μόνον από τους Έλληνες τουρίστες. Αυτοί έδωσαν κίνηση και ζωή στις τουριστικές περιοχές τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο. Επισυνέβησαν, όμως, και ποιοτικές αλλαγές σε σχέση με τους αλλοδαπούς τουρίστες. (Τσουπαρόπουλος Κ., 2009)

Στην Κέρκυρα, η μείωση αφίξεων από το εξωτερικό εμφανίζεται ότι ήταν 12% ακόμα και τον Αύγουστο. Όμως στις παραλίες τα πράγματα ήταν ακόμα πιο άσχημα. Την πρώτη εβδομάδα του Αυγούστου μια από τις πιο γνωστές παραλίες του νησιού, η Δασιά, ήταν σχεδόν έρημη τις καθημερινές και ο κόσμος πύκνωνε μόνο απ' την Παρασκευή μέχρι την Κυριακή. Τα δε καΐκια, που πραγματοποιούν σύντομες εκδρομές, αναφέρουν πτώση τζίρου περί το 60% σε σχέση με πέρυσι. Στην άλλη πλευρά του νησιού, στην Παλαιοκαστρίτσα, τα καφέ ήταν μισοάδεια.

Η Μεσσηνία ξεκίνησε με μείωση 25% στις πληρότητες, αλλά όταν κατέφθασαν οι Έλληνες η πτώση εξανεμίσθηκε και τα ξενοδοχεία του νομού είναι γεμάτα ακόμα και αυτή τη στιγμή. Πτώση κατέγραψαν μόνο περιοχές όπως η Καρδαμύλη, η Στούπα, η Φοινικούντα, η Μεθώνη που προσελκύουν ξένους και δέχθηκαν πλήγμα από την κατάρρευση αγγλικού γραφείου. Με την έναρξη λειτουργίας του Costa Navarino την επόμενη χρονιά, η περιοχή υπολογίζεται ότι θα αναδειχθεί σ' έναν από τους ταχύτερα ανερχόμενους προορισμούς. Ήδη, η Aegean Airlines εξετάζει το ενδεχόμενο για πτήσεις από τη Θεσσαλονίκη αλλά και την Αθήνα προς την Καλαμάτα για την ερχόμενη χρονιά.

Η Μύκονος ήταν συνήθως γεμάτη από Παρασκευή μέχρι Κυριακή, ενώ τον Αύγουστο τα ξενοδοχεία σχεδόν γέμισαν (πληρότητες πάνω από 80%). Όμως οι επιχειρηματίες δεν κατάφεραν να διαθέσουν τα δωμάτιά τους στις ακριβότερες τιμές πόρτας. Τις μείωσαν περί το 10-20% οι μικρές μονάδες, ενώ οι μεγαλύτερες «κατέβηκαν» ακόμα πιο κάτω. Τα κρουαζιερόπλοια, πάντως, άφησαν αρκετό χρήμα στο νησί, καθώς τα

πλοία έμεναν όλη μέρα και όχι μόνο μερικές ώρες. Έτσι, οι τιμές στα εστιατόρια και καφέ δεν έπεσαν.

Περί το 10% μείωση αφίξεων κατέγραψε η Κρήτη (Ηράκλειο). Η περιοχή είναι ίσως η πλέον χαμένη της τουριστικής σεζόν. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα περισσότερα μικρά και μεσαία ξενοδοχεία της Χερσονήσου είχαν προσφέρει στους τουρ οπερέιτορ τιμές περί τα 9 ευρώ το άτομο.

Αρκετοί Έλληνες αξιοποίησαν τις προσφορές των ακτοπλοϊκών εταιρειών για να κάνουν φέτος διακοπές στην Κρήτη. Αρκετό κόσμο συγκέντρωσαν τον Αύγουστο τα νότια παράλια των Χανίων, όπου έβρισκε κανείς δωμάτιο με 40 ευρώ ακόμα και τον Αύγουστο. (Π.Δ.Υ., 2009)

Η Ευρώπη είναι μία από τις περιοχές που επλήγη περισσότερο, παρουσιάζοντας μείωση της τουριστικής κίνησης κατά 10%, με τις περιοχές της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης να πλήττονται ακόμη πιο πολύ και να καταγράφουν μείωση της τουριστικής κίνησης κατά 13%. Στη Μέση Ανατολή η τουριστική κίνηση μειώθηκε κατά 18%, στην Ασία 6% και στην Αμερική (Βόρεια και Νότια) 5%.

Η τουριστική κίνηση προς τη Βόρεια Αμερική μειώθηκε κατά 7%, την Καραϊβική 6% και την Κεντρική Αμερική 4%, ενώ αντίθετα στη Νότια Αμερική η κίνηση παρουσίασε αύξηση 0,2%. (Λίτσης Μ., 03/08/2009)

3.7 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η οικονομική κρίση επέφερε επιπτώσεις και στον συνεδριακό τουρισμό. Οι εταιρικές εκδηλώσεις φάνηκαν να περιορίζονται, αναλόγως πάντα τον κάθε κλάδο. Δηλαδή πιο πολύ επηρεάστηκαν οι αυτοκινητοβιομηχανίες και πολύ λιγότερο οι φαρμακοβιομηχανίες. Πάντως τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την έκθεση συνεδριακού τουρισμού EIBTM, που πραγματοποιήθηκε 1-3 Δεκεμβρίου στη Βαρκελώνη, είναι αισιόδοξα. Η οικονομική κρίση δεν έχει επηρεάσει τις εταιρικές εκδηλώσεις σε τέτοιο βαθμό ώστε να παρατηρούνται ακυρώσεις. Αυτό που κυρίως γίνεται είναι να μειώνεται η διάρκεια των συνεδρίων, να περιορίζονται τα workshops και οι δεξιώσεις και να περιορίζεται ο αριθμός των συμμετεχόντων. Αυτό φυσικά έχει επιπτώσεις στην τουριστική βιομηχανία της χώρας μας, αλλά τουλάχιστον δεν φαίνεται να υπάρχει εικόνα ολοκληρωτικής αποχής.

Σύμφωνα με έρευνα που παρουσιάστηκε στην EIBTM και αφορά ευρωπαϊκές αγορές, το 25% των ερωτηθέντων πρόκειται να πραγματοποιήσουν περισσότερα διεθνή συνέδρια του 2009, το 9% θα πραγματοποιήσουν περισσότερα εθνικά συνέδρια και το

35% θα διατηρήσουν τον ίδιο αριθμό συνεδρίων. Σε ό,τι αφορά τον προϋπολογισμό των εταιρειών για συνέδρια, το 39% των ερωτηθέντων έχουν ήδη προχωρήσει σε μείωση για το 2009, ωστόσο ένα 60% υπολογίζει σε αύξηση του προϋπολογισμού του ενώ ένα 20% δήλωσε ότι θα διατηρηθεί προϋπολογισμός στα ίδια επίπεδα με το 2008. (www.hotel-restaurant.gr, 2009)

Ο συνεδριακός τουρισμός παρουσιάστηκε αρκετά ανθεκτικός σε κάθε λογής κρίσεις στο παρελθόν (πόλεμος στον Κόλπο, στο Ιράκ, στη Σερβία κτλ.). Αναφορές για ακυρώσεις συνεδρίων ή μεγάλες συρρικνώσεις καταγράφονται τόσο στην Ελλάδα όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Και πρέπει να σημειωθεί ότι αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός ότι στην Ελλάδα τουλάχιστον -και ίσως και σε άλλες χώρες - ο αριθμός των συνεδρίων που διοργανώνονται είναι μεγαλύτερος από αυτόν που έχει ανάγκη η επιστημονική κοινότητα. (Αστράς Ντ., 2009)

3.8 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

Σε εποχή λιτότητας εισέρχεται και ο επαγγελματικός τουρισμός λόγω της οικονομικής κρίσης καθώς το 2009 τα επιχειρηματικά ταξίδια που θα πραγματοποιούν τα στελέχη θα είναι λιγότερα, μικρότερης διάρκειας και φθηνότερα.

Αυτά προκύπτουν από την έρευνα «Ο Λιτός Ταξιδιώτης – Οι επιπτώσεις των επιχειρηματικών περικοπών στην επιλογή ξενοδοχείων» του τμήματος Intelligence του Economist, που διενεργήθηκε για λογαριασμό της εταιρείας Amadeus. Σύμφωνα με την έρευνα το 47% από τα 354 στελέχη που ερωτήθηκαν σε Ασία, Ευρώπη και Βόρεια Αμερική θα πραγματοποιήσουν λιγότερα ταξίδια στους επόμενους 12 μήνες, ενώ σε ποσοστό 28% περιμένουν υποβάθμιση κατηγορίας για τα ξενοδοχεία τεσσάρων και πέντε αστέρων.

Επιπλέον, το 63% των ερωτηθέντων περιμένουν ότι οι εταιρείες τους θα χρησιμοποιήσουν την οικονομική κρίση με τέτοιο τρόπο ώστε να πετύχουν τις καλύτερες δυνατές τιμές από τα ξενοδοχεία. Μια πολύ μεγάλη ημερίδα των στελεχών, σε ποσοστό που αγγίζει το 61%, είπαν πως μια έμπιστη εταιρεία με ομοίμορφο επίπεδο υπηρεσιών σε διάφορες τοποθεσίες θα ήταν αποφασιστικός παράγοντας κατά την επιλογή ξενοδοχείου το 2009.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι οι ταξιδιώτες επαγγελματικών ταξιδιών μετρούν την αξία με την τιμή, τις ενοποιημένες υπηρεσίες και την αποτελεσματικότητα

στα ξενοδοχεία, ενώ θα απαρνηθούν τις πολυτελείς παροχές και θα προτιμήσουν πιο απλές και αποδοτικές υπηρεσίες. Απολύτως απαραίτητο στοιχείο στην πλειοψηφία των στελεχών είναι η συνδεσιμότητα στο Internet σε ποσοστό 76%, σε αντίθεση με ένα ήσυχο δωμάτιο, το οποίο προτίμησε το 56%, την καλή συγκοινωνία (54%) ή την κεντρική τοποθεσία του ξενοδοχείου (52%). (ΤΟ ΒΗΜΑ, 17/02/2009)

3.9 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΥΦΕΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΝΑΥΤΙΛΙΑ

Η οικονομική κρίση έχει αγγίξει και τον τομέα της ναυτιλίας. Για νεκροταφεία πλοίων προορίζονται η Ελευσίνα, ο Μαλιακός Κόλπος, ακόμη και η Χαλκίδα, λόγω της κρίσης στη ναυτιλία. Η οικονομική ύφεση έχει προκαλέσει αναδουλειές στις θάλασσες και αναπόφευκτα δεκάδες караβιά οδεύουν προς παροπλισμό. (Χεκίμογλου Αχ., 2009)

Καθίζηση εσόδων και στις γραμμές της Αδριατικής σημείωσαν οι τρεις μεγάλες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών ακτοπλοϊκές εταιρείες της χώρας. Η πτώση εσόδων που αντιμετωπίζουν στις γραμμές της Αδριατικής οφείλεται αφενός στη μείωση του μεταφορικού έργου, λόγω της οικονομικής κρίσης, και αφετέρου στην ένταση του ανταγωνισμού ο οποίος κρατά τα ναύλα σε χαμηλό επίπεδο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που αφορούν το πρώτο τρίμηνο του 2009 η πτώση της επιβατικής κίνησης στις τέσσερις γραμμές (Αγκόνα, Μπρίντζι, Μπάρι, Βενετία) έφθασε κατά μέσο όρο το 10% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Στα Ι.Χ. η μείωση είναι επίσης στα ίδια επίπεδα, ενώ πολύ χειρότερη είναι η εικόνα στα φορτηγά όπου η κίνηση έχει μειωθεί στα επίπεδα του 20%.

Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι η εικόνα διαφοροποιείται από γραμμή σε γραμμή καθώς για παράδειγμα στη γραμμή της Αγκόνα παρατηρείται μια μικρή αύξηση στην επιβατική κίνηση κατά 2% ενώ η πτώση της κίνησης σε ό,τι αφορά τα φορτηγά είναι στα επίπεδα μεταξύ 20% και 29%. Πάντως τον τελευταίο μήνα παρατηρείται μια αντιστροφή της τάσης καθώς η μείωση του επιβατηγού και μεταφορικού έργου στην Αδριατική φαίνεται να περιορίζεται σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο, ενώ νέες προσδοκίες δημιουργεί και η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού.

ΑΝΕΚ

Η ΑΝΕΚ στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του 2009 παρουσίασε έσοδα από τις γραμμές της Αδριατικής ύψους 21,4 εκατ. ευρώ σε ένα σύνολο εσόδων 43,5 εκατ. ευρώ ενώ το μεικτό αποτέλεσμα (ο γεωγραφικός διαχωρισμός δεν αναφέρει καθαρά

αποτελέσματα) ήταν ζημία ύψους 2,7 εκατ. ευρώ έναντι μεικτού κέρδους στην εσωτερική ακτοπλοΐα 1,6 εκατ. ευρώ και συνολικού άμεικτου αποτελέσματος ζημία ύψους 1,1 εκατ. ευρώ.

Το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008 τα συνολικά έσοδα από το εξωτερικό ανήλθαν στα 25,7 εκατ. ευρώ σε ένα σύνολο 47,1 εκατ. ευρώ. Στο εσωτερικό ο κύκλος εργασιών ανήλθε στα 22,1 εκατ. ευρώ ενώ το πρώτο τρίμηνο του 2009 ήταν ελαφρώς αυξημένος στα 22,1 εκατ. ευρώ. Τα μεικτά κέρδη στις γραμμές εσωτερικού ανήλθαν το πρώτο τρίμηνο του 2008 στα 2,3 εκατ. ευρώ ενώ οι μεικτές ζημίες στις γραμμές εξωτερικού ήταν 2,24 εκατ. ευρώ.

Επισημαίνεται ότι η ANEK ανακοίνωσε για το πρώτο τρίμηνο του 2009 συνολικό κύκλο εργασιών ύψους 38,9 εκατ. ευρώ, έναντι 40,3 εκατ. ευρώ, το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008, μειωμένο κατά 3,5%. Αντίστοιχα, ο ενοποιημένος κύκλος εργασιών ανήλθε σε 43,5 εκατ. ευρώ, έναντι 47,1 εκατ. ευρώ τη συγκρίσιμη περίοδο.

Η εταιρεία εμφάνισε αρνητικά EBITDA 5,6 εκατ. ευρώ έναντι αρνητικών EBITDA 4,3 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη προηγούμενη περίοδο. Αντίστοιχα, το EBITDA του ομίλου διαμορφώθηκε σε ζημίες 5,5 εκατ. ευρώ έναντι ζημιών 5,3 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη προηγούμενη περίοδο.

Οι ζημίες μετά από φόρους της εταιρείας διαμορφώθηκαν σε 14,9 εκατ. ευρώ έναντι ζημιών 10,4 εκατ. ευρώ το α' τρίμηνο του 2008, ενώ για τον όμιλο οι ζημίες μετά από φόρους και δικαιώματα μειοψηφίας διαμορφώθηκαν σε 14,6 εκατ. ευρώ, έναντι ζημιών 11,1 εκατ. ευρώ το πρώτο τρίμηνο του 2008.

ATTICA GROUP

Η Attica Group είδε τα έσοδα της από τις γραμμές της Αδριατικής να μειώνονται το πρώτο τρίμηνο του 2009 στα 28,5 εκατ. ευρώ έναντι 33,2 εκατ. ευρώ το πρώτο τρίμηνο του 2008. Τα αποτελέσματα μετά φόρων ήταν ζημίες ύψους 8,4 εκατ. ευρώ έναντι ζημιών ύψους 5,4 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο περυσινό διάστημα.

Αντιθέτως στην εσωτερική ακτοπλοΐα η Attica είχε αύξηση του κύκλου εργασιών στα 24,58 εκατ. ευρώ έναντι 23,17 εκατ. ευρώ, ενώ τα αποτελέσματα της ήταν επίσης ζημίες μετά φόρων 6,8 εκατ. ευρώ έναντι 1,1 εκατ. ευρώ το πρώτο τρίμηνο του 2008. Συνολικά ο κύκλος εργασιών της Attica Group στο πρώτο τρίμηνο του 2009 ανήλθε στα 53,24 εκατ. ευρώ έναντι 63,41 εκατ. ευρώ το τρίμηνο του 2008 ενώ οι ζημίες μετά φόρων ανήλθαν στα 14,81 εκατ. έναντι ζημιών 3,02 εκατ. ευρώ το πρώτο τρίμηνο του 2008. Τα

EBITDA ήταν αρνητικά 5,46 εκατ. ευρώ έναντι θετικών 3 εκατ. ευρώ το πρώτο τρίμηνο του 2008.

Η εταιρεία ανακοίνωσε αναλυτικά στοιχεία σε ό,τι αφορά το μεταφορικό της έργο. Σύμφωνα με αυτά κατά το α' τρίμηνο του 2009 η Attica Group δραστηριοποιήθηκε στην Αδριατική θάλασσα και στην ελληνική ακτοπλοΐα με πέντε πλοία Super-fast και οκτώ πλοία Blue Star. Στις γραμμές αυτές, τα πλοία της Attica Group, Superfast V, Superfast VI, Superfast XI, Superfast XII (μέχρι τις αρχές Μαρτίου), Blue Horizon και το Superfast I, μετέφεραν 108.333 επιβάτες (μείωση 0,4%), 34.106 φορτηγά οχήματα (μείωση 12,5%) και 18.136 Ι.Χ. οχήματα (αύξηση 7,6%) και διατήρησαν σταθερά την πρώτη θέση σε όλες τις κατηγορίες κίνησης με αυξημένα μερίδια αγοράς: 39,7% στους επιβάτες, 34,2% στα φορτηγά οχήματα και 37,6% στα Ι.Χ. οχήματα επί του συνόλου των μεταφερθέντων επιβατών, φορτηγών οχημάτων και Ι.Χ. οχημάτων στις γραμμές Ελλάδος-Ιταλίας στην Αδριατική θάλασσα στους πρώτους τρεις μήνες του 2009.

Τα μερίδια αγοράς προέρχονται από στοιχεία των Ελληνικών Λιμενικών Αρχών.

Στις γραμμές εσωτερικού ο όμιλος δραστηριοποιήθηκε στις γραμμές Πειραιά-Κυκλάδες, Ραφήνα-Κυκλάδες και Πειραιά-Δωδεκάνησα. Τα πλοία του ομίλου Attica, Blue Star 1, Blue Star 2, Blue Star Paros, Blue Star Naxos, Blue Star Ithaki, Super-ferry II, Διαγόρας μετέφεραν 490.427 επιβάτες, (αύξηση 9,8%), 27.952 φορτηγά οχήματα (μείωση 6,2%) και 63.129 Ι.Χ. οχήματα (αύξηση 2,3%) εκτελώντας συνολικά 16% περισσότερα δρομολόγια από το α' τρίμηνο του 2008 λόγω της μεταδρομολόγησης των πλοίων Blue Star 1 από τη Βόρειο θάλασσα στη γραμμή των Δωδεκανήσων και από τη 12η Μαρτίου του Superfast XII από τη γραμμή Πάτρα-Ancona στη σύνδεση Πειραιάς-Ηράκλειο.

MINOAN LINES

Η Minoan Lines εμφάνισε και αυτή μείωση του κύκλου εργασιών στην Αδριατική στα 22,3 εκατ. ευρώ έναντι 28,2 εκατ. ευρώ το πρώτο τρίμηνο του 2008 ενώ τα μεικτά κέρδη της εταιρείας ανήλθαν στις 356,2 χιλιάδες ευρώ έναντι 1,17 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Μείωση όμως είχε και στις γραμμές εσωτερικού, τα έσοδα των οποίων ανήλθαν στα 11,3 εκατ. ευρώ έναντι 12,6 εκατ. ευρώ πέρυσι και τα μεικτά κέρδη ανήλθαν στα 2,88 εκατ. ευρώ έναντι ζημιών 7,78 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο, σημειώνοντας βελτίωση κατά 3,8 εκατ. ευρώ, σε σχέση με το περυσινό διάστημα. Η Minoan Lines είναι η μόνη από τις τρεις εταιρείες με θετικά EBITDA στα 4,2 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 25,9% σε σχέση με το α' τρίμηνο του 2008, γεγονός που

οφείλεται κυρίως στη μεγάλη μείωση των τιμών των καυσίμων και στο κέρδος από την πώληση του H/S/F Pasiphae Palace ύψους 2,2 εκατ. ευρώ.

Σε ό,τι αφορά το μεταφορικό έργο σύμφωνα με τα στοιχεία που ανακοίνωσε η ίδια η εταιρεία στις γραμμές Αδριατικής (Βόρεια Ιταλία) πέτυχε σε όλες τις κατηγορίες μεταφορικού έργου υψηλότερα μερίδια από το μερίδιο των ταξιδιών που της αναλογεί. Συγκεκριμένα, η εταιρεία πραγματοποιώντας το 33,1% των ταξιδιών, στην αγορά της Βόρειας Αδριατικής, διακίνησε το 34,7% των επιβατών, το 34,2% των Ι.Χ. αυτοκινήτων και το 37,3% των φορτηγών αυτοκινήτων.

Το α' τρίμηνο 2009, η εταιρεία μετέφερε 62 χιλ. επιβάτες, 1 3 χιλ. Ι.Χ. αυτοκίνητα και 22 χιλ. φορτηγά. Στη γραμμή Ηράκλειο - Πειραιάς η οικονομική ύφεση είχε μικρότερη επίδραση σε σχέση με την αγορά της Βόρειας Αδριατικής όμως και σε αυτή την αγορά υπήρξε μείωση του μεταφορικού έργου κατά το α' τρίμηνο 2009.

Η Minoan Lines, παρά αυτή την αρνητική οικονομική εξέλιξη αλλά και τη δραστηριοποίηση στη γραμμή και τρίτης εταιρείας από τις 12 Μαρτίου 2009, πέτυχε να αυξήσει περαιτέρω, τόσο το μεταφορικό της έργο όσο και τα μερίδια αγοράς της στους επιβάτες και στα Ι.Χ. αυτοκίνητα σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008.

Συγκεκριμένα, η εταιρεία το α' τρίμηνο του 2009 μετέφερε 162.000 επιβάτες, 19.000 Ι.Χ. αυτοκίνητα και 15.000 φορτηγά. Τα μερίδια αγοράς της εταιρείας στη συγκεκριμένη γραμμή ανήλθαν σε ποσοστό 68,8% για τους επιβάτες, 63,2% για τα Ι.Χ. αυτοκίνητα και 48,0% για τα φορτηγά αυτοκίνητα, ενώ στην εταιρεία αναλογεί το 42,9% του συνόλου των ταξιδιών. (Καραγεωργός Λ., 2009)

3.10 ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

Στην Ελλάδα ήλθαν μεν Βρετανοί και Γερμανοί, που παραδοσιακά κατακλύζουν τη χώρα με τον περιζήτητο μεσογειακό ήλιο, αλλά με σχετικώς επαρκή πορτοφόλια. Οι ανήκοντες στα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα ήσαν αυτοί που κυρίως εθίγησαν από την κρίση (ανεργία, αβεβαιότητα, μείωση αποδοχών) και αυτοί που έλειψαν από τους ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς. Ήλθαν όμως Γερμανοί και Βρετανοί και με παχυλό βαλάντιο. Έρευνα ενός ξενοδοχείου 5 αστέρων στην Κέρκυρα («Κοντόκαλι») απέδειξε ότι φέτος ο κάθε ξένος πελάτης ξόδευε extra κατά μέσον όρο εντός του ξενοδοχείου (σε σερβιριζόμενα φαγητά, αναψυκτικά κ.λπ.) 10-15% περισσότερα από πέρυσι.

Οι εθνικότητες που «λείπουν» φέτος λόγω κρίσης έχουν αναπληρωθεί από Ρώσους, και εθνικότητες και κράτη που προέκυψαν από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας (Σέρβοι, «Μακεδόνες», Κροάτες, Σλοβένοι κ.ά.), που διατηρούν μεγάλη αγοραστική ικανότητα. Πολλοί το αποδίδουν στο «μαύρο χρήμα» που κυκλοφορεί στο χώρο των Βαλκανίων μετά την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών, η μείωση των διανυκτερεύσεων των Ελλήνων την περίοδο 15 Ιουλίου - 25 Αυγούστου θα κυμανθεί στη Χαλκιδική γύρω στο 10%, στα Χανιά επίσης 10%, στο Ηράκλειο 20%. (Τσουπαρόπουλος Κ., 2009)

3.11 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ

Η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού μετέφερε στα νησιά του Ιονίου και στη Δυτική Ελλάδα (Πάργα κ.λπ.) μεγάλη μάζα τουριστών από τη Βόρεια Ελλάδα. Οι διανυκτερεύσεις αυξήθηκαν μεταξύ 13-20%. Σ' αυτό συνετέλεσαν η συχνότητα και η συνέπεια των δρομολογίων των πλοίων της περιοχής (με επίκεντρο την Ηγουμενίτσα), καθώς και οι μεγάλες εκπτώσεις στα εισιτήρια (20%). Γίνεται όμως λόγος για μείωση των εσόδων που φθάνει μέχρι και το 40%.

Το Ι.Τ.Ε.Π., προβλέπει ότι γενικά η μείωση του τουριστικού ρεύματος το 2009 θα κυμανθεί γύρω στο 8%, με τις συναλλαγματικές εισπράξεις να μειώνονται κατά 14%. Γενικά οι περιοχές που πλήττονται περισσότερο είναι η Χίος (-26,3%), η Κεφαλονιά (-23,6%), η Σάμος (-14,1%) και τα Χανιά (-13,4%).

Αν τα πράγματα φέτος στον τουρισμό κινηθούν γύρω στο -8% ίσως οι εκτιμήσεις για την παγίωση της ύφεσης (ή για μεγάλη ύφεση) αποδειχθούν λανθασμένες. Βεβαίως εξαρτάται και από τον δανεισμό, τις επενδύσεις - εξαγωγές κ.λπ. (Τσουπαρόπουλος Κ., 2009)

3.12 ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ

Το σύνολο των μονάδων αντιμετωπίζει τεράστιο πρόβλημα ρευστότητας και, ήδη, σε εκατοντάδες ξενοδοχεία σε όλη τη χώρα οι ιδιοκτήτες τους έχουν βάλει πωλητήριο, αλλά δεν υπάρχουν αγοραστές. Για την ακρίβεια, υπάρχουν, αλλά ενδιαφέρονται μόνο για μονάδες-φιλέτα και ποντάρουν σε ακόμα χειρότερες μέρες για να τα αποκτήσουν κοψοχρονιά. Η μεγάλη πλειονότητα των ξενοδοχείων που πωλούνται, πάντως, βρίσκεται κυριολεκτικά στα αζήτητα.

Στο περιθώριο της διεθνούς οικονομικής κρίσης, οι έλληνες ξενοδόχοι ηττήθηκαν μία ακόμα φορά κατά κράτος από τους ισχυρούς ξένους τουρ οπερέιτορ. Οι τελευταίοι,

παρά την κρίση, κατάφεραν να διατηρήσουν τα έσοδά τους παρά τη μείωση της πελατείας. Αυτό επιτεύχθηκε λόγω του ότι διατήρησαν ή και μείωσαν ελαφρά τις τιμές με τις οποίες πωλούσαν στους πελάτες τους, αλλά από την άλλη πλευρά κατάφεραν να μειώσουν σημαντικά τις τιμές με τις οποίες παίρνουν τα δωμάτια από τους ξενοδόχους, ενώ περιόρισαν και τις πτήσεις τους.

Αυτό βυθίζει ακόμα περισσότερο τα ελληνικά ξενοδοχεία σε αδιέξοδο. Το πρόβλημα είναι ότι φέτος οι τουρ οπερέιτορ κατάφεραν να δημιουργήσουν μια νέα, πολύ χαμηλή βάση τιμών για τα δωμάτια, οι οποίες πολύ δύσκολα θα αυξηθούν.

Πρακτικά θα απαιτηθούν πολλές σεζόν προκειμένου να επανέλθουν και στα επίπεδα του 2008. Έτσι, τα επόμενα χρόνια τα περισσότερα ελληνικά ξενοδοχεία θα βλέπουν τα έσοδα καθλωμένα, ενώ την ίδια στιγμή τα λειτουργικά έξοδα θα αυξάνονται. (Υφαντής Δ., 2009)

3.13 ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΛΛΑΔΑ

Μόνο κατά τη φετινή τουριστική χρονιά υπολογίζεται ότι χάθηκαν περισσότερες από 19.000 θέσεις απασχόλησης στα ξενοδοχεία. Σε κύριες τουριστικές περιοχές, μάλιστα, όπως είναι η Κέρκυρα ή η Ρόδος στα περισσότερα ξενοδοχεία οι εργαζόμενοι παραμένουν απλήρωτοι από την αρχή του έτους, ενώ τους οφείλονται χρήματα ακόμα και από την περυσινή χρονιά. (Υφαντής Δ., 2009)

Ανάλογες είναι και οι επιπτώσεις που επήλθαν και στο επάγγελμα των ξεναγών καθώς το 2009 στον κλάδο καταγράφεται ανεργία που αγγίζει τα ποσοστά της χρονιάς του Πολέμου στον Κόλπο. Ο τρόπος που ασκείται ο ανταγωνισμός φέρνει στην Ελλάδα όλο και πιο χαμηλά εισοδήματα που δεν έχει τη δυνατότητα να ζωντανέψει τις τουριστικές περιοχές. (Καραγεώργη Χρ., 2009)

ΕΥΡΩΖΩΝΗ

Στην ευρωζώνη η στρατιά των ανέργων στην ευρωζώνη ξεπέρασε τα 15 εκατομμύρια. Με το κύμα απολύσεων του Ιουλίου η ανεργία θέριψε σε μηνιαίο επίπεδο πρωτοφανές από το 1999 πλήττοντας το 9,5 % του εργατικού δυναμικού στη ζώνη του ευρώ. Σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή Ένωση 21,8 εκατομμύρια άνθρωποι ψάχνουν για δουλειά χωρίς να βρίσκουν.

Η κρίση στον τουρισμό συνέβαλε στη νέα εκτίναξη της ανεργίας στο 18,5% στην Ισπανία. Τέσσερις στις δέκα θέσεις εργασίας για 25χρονους πτυχιούχους δεν υπάρχουν πια.

Το αντίδοτο του Βερολίνου στις απολύσεις, δηλαδή οι περικοπές ωρομισθίου αντί κατάργησης θέσεων, δεν μπόρεσε να τιθασεύσει την ανεργία στην Γερμανία. Ούτε και στη Γαλλία σύμφωνα πάντα με την ευρωπαϊκή στατιστική υπηρεσία. Το φάντασμα της ρευστότητας υπενθυμίζει η πρώτη ευρωπαϊκή χρεοκοπία του φθινοπώρου.

ΑΥΣΤΡΙΑ

Χιλιάδες επιβάτες της αεροπορικής εταιρείας Sky Europe βρίσκονται σήμερα αποκλεισμένοι σχεδόν σε όλη την Ευρώπη, μετά την ανακοίνωση της χρεοκοπίας της εταιρείας αντί χαμηλού κόστους και τη ματαίωση όλων των πτήσεών της.

Η εταιρεία αυτή, η οποία ιδρύθηκε το 2001 από αυστριακούς επενδυτές, δεν κατέγραψε ποτέ κέρδη στα 6 χρόνια της λειτουργίας της. Εξυπηρετούσε περίπου 30 προορισμούς με πτήσεις της από τη Μπρατισλάβα, την Πράγα και τη Βιέννη.

Και στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης επισκιάζονται. Επίσης στο 9,5% παραμένει το ποσοστό ανεργίας στις Ηνωμένες Πολιτείες. (www.news.ert.gr)

3.14 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΛΟΓΩ ΤΟΥ ΙΟΥ ΤΗΣ ΓΡΙΠΗΣ

Για ολόκληρο το 2009, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού εκτιμά ότι ο τουρισμός σε διεθνή κλίμακα θα παρουσιάσει μείωση μεταξύ 4% και 6% και επισημαίνει ως πρόσθετο παράγοντα αβεβαιότητας, μετά την τρέχουσα οικονομική κρίση, τις ανησυχίες για εξάπλωση του νέου ιού της γρίπης. (Λίτσης Μ., 03/08/2009)

3.15 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

Τα ταξίδια πολυτελείας αντέχουν στην οικονομική κρίση. Αυτό προκύπτει από έρευνα της εταιρείας Metrix, που διενεργήθηκε για λογαριασμό της διεθνούς ξενοδοχειακής αλυσίδας Leading Hotels of the World. Η έρευνα διεξήχθη μεταξύ 2.000 πελατών των Leading Hotels σε 95 χώρες, ενώ μετείχαν και 211 γενικοί διευθυντές ξενοδοχείων της αλυσίδας. Περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες δήλωσαν ότι η οικονομική κατάσταση παγκοσμίως δεν έχει ασκήσει καμία επίδραση στην πρόθεση τους να ταξιδέψουν το 2009. Επιπλέον, 90% των είπε ότι τα «ταξίδια αναψυχής είναι ύψιστης

σημασίας και είναι πιο πιθανό να μεταθέσουν ή να ακυρώσουν άλλες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου πριν ακυρώσουν ή μεταθέσουν τα ταξίδια τους το 2009».

Επιπρόσθετα, ένα μικρό μόνο ποσοστό (μόλις 9%) των γενικών διευθυντών αναφέρει ότι πρόκειται να ακολουθήσει τη στρατηγική της μείωσης στις τιμές των ξενοδοχείων τους για να προσελκύσει περισσότερη πελατεία, γεγονός που δείχνει ότι επικρατεί ακόμη και σήμερα θετική κατάσταση προσφοράς και ζήτησης. Αντίθετα, στις πρώτες τους επιλογές για μεγαλύτερη προβολή των ξενοδοχείων τους, βρίσκονται οι επιπρόσθετες παροχές προς τους πελάτες κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, η δημιουργική προώθηση, κ.λπ.

Τα πέντε πιο σημαντικά συμπεράσματα της έρευνας καταλήγουν στα εξής:

1. Το 56% αναφέρει ότι η κρίση δεν θα επηρεάσει τα ταξιδιωτικά σχέδια της χρονιάς, ενώ το 15% θα ταξιδέψει περισσότερο για να... ξεχάσει την κρίση. Τα εταιρικά ταξίδια, όμως, θα πληγούν, καθώς οι εταιρείες μειώνουν τις δαπάνες των ταξιδιών (ακόμη και για να μην κατηγορηθούν για προκλητικές σπατάλες σε περίοδο ύφεσης).
2. Η κρίση στα ταξίδια δεν είναι ίδια σε όλες τις αγορές. Οι ταξιδιώτες από πολλές χώρες στην Ευρώπη (π.χ. Ισπανία, Γερμανία, Σουηδία, Ελβετία, Αυστρία και Κάτω Χώρες) δείχνουν να επηρεάζονται λιγότερο και να αναφέρουν λιγότερες τροποποιήσεις στα σχέδια ταξιδιού τους σε σύγκριση με τους ταξιδιώτες από την Αμερική, τον Καναδά, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική.
3. Η χρήση του Διαδικτύου αυξάνεται γρηγορότερα μεταξύ των πελατών σε ξενοδοχεία πολυτελείας. Σχεδόν οκτώ από τους δέκα ερωτηθέντες είπαν ότι έχουν διαβάσει on line αξιολογήσεις ξενοδοχείων και ένας στους τρεις έχει αναρτήσει δικά του σχόλια. Κατά συνέπεια, περισσότεροι διευθυντές εστιάζουν στην εμπειρία των φιλοξενουμένων κατά τη διάρκεια της παραμονής τους. Επιπλέον, οι φιλοξενούμενοι σε ξενοδοχεία πολυτελείας έχουν παρουσιάσει τη μεγαλύτερη αύξηση στις κρατήσεις μέσω Διαδικτύου κατά τη διάρκεια των δύο προηγούμενων ετών.
4. Οι ταξιδιώτες πολυτελείας αλλάζουν. Απαιτούν να τους καλομαθαίνουν λιγότερο και να τους ψυχαγωγούν περισσότερο. Το κλίμα που επικρατεί στην οικονομία έχει αλλάξει τη διάθεση και το είδος της εμπειρίας που οι ταξιδιώτες αναζητούν και επιδιώκουν. Οι διαπολιτισμικές αναζητήσεις και οι ευκαιρίες για προσωπική ικανοποίηση και εξέλιξη (ψώνια στις πράσινες αγορές ενός χωριού, εξάσκηση μίας ξένης γλώσσας, κ.λπ.) έχουν ξεπεράσει την επιθυμία για καλοπέραση.
5. Τα ξενοδοχεία προστατεύουν την εμπειρία φιλοξενουμένων, θεωρώντας ότι οι αποτυχίες και η ανικανότητα του προσωπικού ασκούν τη μεγαλύτερη αρνητική επίδραση

στην εμπιστοσύνη και την ικανοποίηση των φιλοξενουμένων, τα ξενοδοχεία είναι πολύ προσεκτικά στην εφαρμογή μείωσης προσωπικού. Σε περιπτώσεις που η μείωση δεν είναι δυνατόν να αποφευχθεί, οι διευθυντές προτιμούν να μειώσουν το προσωπικό στα εστιατόρια ή στα υποστηρικτικά τμήματα που δεν έχουν άμεση επαφή και σχέση με τον πελάτη, παρά τους υπαλλήλους που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή. (ΚΕΡΔΟΣ, 02/06/2009)

3.16 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

Ποσοστό άνω του 50% των καταναλωτών τουριστικών υπηρεσιών δηλώνουν ότι η οικονομική κατάσταση παγκοσμίως δεν έχει ασκήσει καμία επίδραση στην πρόθεση τους να ταξιδέψουν το 2009, απαντώντας σε σχετική έρευνα του παγκοσμίου ομίλου ξενοδοχείων «The Leading Hotels of the World». Επιπλέον, το 90% των φιλοξενουμένων υποστηρίζουν ότι τα «ταξίδια αναψυχής είναι ύψιστης σημασίας και είναι πιο πιθανό να μεταθέσουν ή να ακυρώσουν άλλες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου πριν ακυρώσουν ή μεταθέσουν τα ταξίδια τους το 2009». Σύμφωνα με την έρευνα ένα μικρό μόνο ποσοστό (μόλις 9%) των γενικών διευθυντών αναφέρει ότι πρόκειται να ακολουθήσει τη στρατηγική της μείωσης στις τιμές των ξενοδοχείου τους για να προσελκύσει περισσότερη πελατεία, γεγονός που δείχνει ότι επικρατεί ακόμη και σήμερα θετική κατάσταση προσφοράς και ζήτησης. Αντίθετα, στις πρώτες τους επιλογές για μεγαλύτερη προβολή των ξενοδοχείων τους, βρίσκονται οι επιπρόσθετες παροχές προς τους πελάτες κατά τη διάρκεια της διαμονής τους, η δημιουργική προώθηση, κ.λπ.

Τα πέντε πιο σημαντικά συμπεράσματα της έρευνας είναι τα ακόλουθα:

- Πολλοί καταναλωτές «πολυτελείας» πρόκειται να ταξιδέψουν κατά τη διάρκεια της κρίσης. 56% δείχνει ότι η κρίση δεν έχει ασκήσει επίδραση στα σχέδια του ταξιδιού τους. Για ένα μικρό ποσοστό (15%), η τρέχουσα κατάσταση της οικονομίας μπορεί και να αποτελεί ένα κίνητρο για να ταξιδεύσει περισσότερο. Αντιθέτως, η πλειονότητα των business travelers που ερωτήθηκε, είπε ότι η εταιρεία τους έχει αλλάξει την πολιτική για τα ταξίδια ώστε να μειώσει τις δαπάνες των ταξιδιών αλλά και για να μην κατηγορηθεί για προκλητικές σπατάλες σε περίοδο ύφεσης.
- Η κρίση στα ταξίδια δεν είναι ίδια σε όλες τις αγορές. Οι ταξιδιώτες από πολλές χώρες στην Ευρώπη (π.χ. Ισπανία, Γερμανία, Σουηδία, Ελβετία, Αυστρία και Κάτω Χώρες) δείχνουν να επηρεάζονται λιγότερο και να αναφέρουν λιγότερες τροποποιήσεις στα σχέδια ταξιδιού τους σε σύγκριση με τους ταξιδιώτες από την Αμερική, τον Καναδά, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική.

- Η χρήση του διαδικτύου αυξάνεται γρηγορότερα μεταξύ των φιλοξενουμένων σε ξενοδοχεία πολυτελείας. Κατά συνέπεια, περισσότεροι διευθυντές εστιάζουν στην εμπειρία των φιλοξενουμένων κατά τη διάρκεια της παραμονής τους.
- Ο φιλοξενούμενος πολυτελείας αλλάζει.
- Τα ξενοδοχεία προστατεύουν την εμπειρία φιλοξενουμένων. (ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, 02/06/2009)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

4.1 ΤΑ ΕΞΑΓΓΕΛΘΕΝΤΑ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι τουριστικοί επιχειρηματίες ζήτησαν μια σειρά άμεσων μέτρων για τη στήριξη του τουριστικού τομέα, χωρίς να ανακοπεί η εφαρμογή των εξίσου αναγκαίων μεσοπρόθεσμων μέτρων ενίσχυσης της ποιότητας του συνολικού τουριστικού προϊόντος. Τελικά ο Πρωθυπουργός εξήγγειλε τα εξής:

1. Αυξάνονται οι δαπάνες για προβολή της χώρας, κατά 50%, με στόχο τη συγκράτηση του αριθμού των επισκεπτών.
2. Μειώνεται το Ενιαίο Τέλος Ακινήτων (ΕΤΑΚ), από 1% επί της αξίας του κτίσματος και 6% επί της αξίας του οικοπέδου, σε 0,33% για τα έτη 2009 και 2010.
3. Αναστέλλεται για ένα έτος η καταβολή εισφοράς του Ν. 128/75 για το σύνολο των δανείων των τουριστικών επιχειρήσεων προς τις Τράπεζες.
4. Οι τουριστικές επιχειρήσεις θα χρηματοδοτούνται στα πλαίσια του «Προγράμματος ενίσχυσης της ρευστότητας στην Οικονομία».
5. Υλοποιείται άμεσα και δυναμικά το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013, μέσω του οποίου χρηματοδοτούνται δράσεις τουριστικών υποδομών, υπηρεσιών και Επιχειρήσεων.
6. Μειώνεται το τέλος διαμονής παρεπιδημούντων για την Αυτοδιοίκηση, από το 2%, σε 0,5%. Η απώλεια αυτή των ΟΤΑ αντικαθίσταται από αύξηση, κατά 20%, των πόρων που προέρχονται από τα τέλη κυκλοφορίας των οχημάτων.
7. Λαμβάνεται μέριμνα για άμεση επιστροφή από τις ΔΟΥ του οφειλόμενου ΦΠΑ.
8. Μέσω του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων, παρέχεται κεφάλαιο κίνησης, με πλήρη επιδότηση των τόκων, μέχρι του ποσού των 350 χιλ. Ευρώ.
9. Δίνεται άμεση προτεραιότητα στην καταβολή των οφειλομένων ποσών των επιχορηγήσεων για όσες επιχειρήσεις έχουν υπαχθεί στον Επενδυτικό Νόμο, από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.
10. Αντιμετωπίζεται το ζήτημα της λειτουργικής τακτοποίησης ξενοδοχειακών μονάδων που αποτελούσε πάγιο και χρόνιο πρόβλημα.
11. Μετατρέπεται το εποχικό επίδομα ανεργίας σε επίδομα εργασίας.

12. Αυξάνεται κατά 21% για το 2009 ο αριθμός των εισιτηρίων για τον Κοινωνικό Τουρισμό, που οργανώνει η Εργατική Εστία. Ήδη από πέρυσι το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης αύξησε τα δελτία κοινωνικού τουρισμού κατά 41%.
13. Λειτουργεί πρόγραμμα κατάρτισης με θεωρητική και πρακτική άσκηση και υποχρέωση των επιχειρήσεων που μετέχουν να απορροφήσουν 30% όσων καταρτίζονται.
14. Ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται για την τόνωση των ξενοδοχείων και άλλων συναφών επιχειρήσεων στο κέντρο της Αθήνας, που έχουν υποστεί ζημιές από τα τελευταία θλιβερά συμβάντα. (www.hotel-restaurant.gr, 2009)

4.2 ΑΜΕΣΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΦΠΑ ΣΕ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Την άμεση επιστροφή ΦΠΑ στις τουριστικές επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν μαζί με τις κατασκευαστικές σοβαρά προβλήματα επιβίωσης λόγω της οικονομικής κρίσης αποφάσισε το υπουργείο Οικονομικών με κατ' επείγουσα εγκύκλιό του.

Το πιστωτικό υπόλοιπο επιστρέφεται κατά 90% χωρίς έλεγχο μέσα σε έναν μήνα από την υποβολή της αίτησης και το υπόλοιπο 10%, εφόσον δεν πρόκειται για την πρώτη επιστροφή, κατόπιν προσωρινού ελέγχου εντός της διαχειριστικής περιόδου υποβολής της εκκαθαριστικής δήλωσης. Επιπλέον, μόνο στην περίπτωση που διαπιστώνονται συγκεκριμένες παραβάσεις η επιστροφή διενεργείται κατόπιν τακτικού ελέγχου, ο οποίος πρέπει να ολοκληρώνεται εντός συγκεκριμένης προθεσμίας.

Περαιτέρω, ορίζεται ότι η τήρηση των προβλεπόμενων προθεσμιών για την εκτέλεση των επιστροφών ελέγχεται από τους αρμόδιους επιθεωρητές που μεταβαίνουν σε τακτά διαστήματα στις ΔΟΥ και ελέγχουν την τήρηση των χρονικών ορίων επιστροφής από το βιβλίο «Αιτήσεις - αποφάσεων επιστροφής ΦΠΑ», καθώς και τη σειρά προτεραιότητας ικανοποίησης των αιτημάτων. (ΤΟ ΒΗΜΑ, 25/02/2009)

4.3 ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Για να αποτραπούν τα χειρότερα η κυβέρνηση του Μπαρόκ Ομπάμα θα χρειαστεί να υιοθετήσει ένα ριζοσπαστικό και εκτεταμένο πακέτο μέτρων, το οποίο θα αποτελείται από πέντε βασικούς άξονες:

- 1) δημοσιονομικά κίνητρα,
- 2) επιδιόρθωση του συστήματος στεγαστικής πίστης,
- 3) τραπεζική ανακεφαλαιοποίηση,

- 4) καινοτομία στην ενεργειακή πολιτική,
- 5) μεταρρύθμιση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Το πρόγραμμα δημοσιονομικών κινήτρων έχει προχωρήσει, αλλά θα χρειαστεί χρόνος για να λειτουργήσει. Η πλήρης επιδιόρθωση του συστήματος στεγαστικών δανείων και η ανακεφαλαιοποίηση είναι μέτρα απαραίτητα για την αντιστροφή της οικονομικής κατάστασης. (Σόρος Τζ., 2009)

4.4 ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

1. Καθίσταται προτεραιότητα η ενίσχυση των δυνατοτήτων σε κάθε οικογένεια, να μπορέσει να κάνει διακοπές σε ένα από τα τόσο όμορφα μέρη της χώρας μας και το όφελος να είναι διπλό. Από τη μια να αναβαθμισθεί η ποιότητα της ζωής των πολιτών και από την άλλη, ιδιαίτερα σε αυτές τις δύσκολες στιγμές για τον τουρισμό, να υποστηριχθεί η τουριστική δραστηριότητα με έμφαση στον εσωτερικό τουρισμό, τον κοινωνικό τουρισμό, ο οποίος δεν πρέπει να περιορίζεται στους καλοκαιρινούς μήνες. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην αντιμετώπιση των δυσκολιών που θα έχει η μικρομεσαία δραστηριότητα, γιατί αυτή κατά κύριο λόγο, δοκιμάζεται με σημαντικές συνέπειες στην Απασχόληση και γενικότερα στην οικονομία. (Πολυζωγόπουλος Χ., 2009)
2. Η μόνη πιθανή οδός διαφυγής από την κρίση, είναι η προσέλκυση τουριστών πολύ υψηλών προδιαγραφών και εισοδημάτων που δεν πλήττονται ιδιαίτερα από την κρίση.
3. Αναγκαία προϋπόθεση είναι να ληφθούν άμεσα μέτρα για τη βραχυπρόθεσμη επιβίωση των τουριστικών επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των μικρομεσαίων.
4. Λήψη μέριμνας για τη χρηματοπιστωτική κάλυψη των τουριστικών επιχειρήσεων και η ενίσχυση της ρευστότητάς τους με επενδυτικά δάνεια και κεφάλαια κινήσεως, ιδιαίτερα κατά την εκτός αιχμής περίοδο, με προσιτά επιτόκια και όρους αποπληρωμής για τα προσεχή δυο τουλάχιστον χρόνια.
5. Παροχή δέσμης οικονομικών και άλλων κινήτρων που θα ενθαρρύνουν τη δημιουργία ξενοδοχείων υψηλών απαιτήσεων.
6. Ενίσχυση βελτιωμένων ειδικών τουριστικών υποδομών. Για την ικανοποίηση των αναγκών του επισκέπτη, χρειάζονται συνεδριακές και εκθεσιακές εγκαταστάσεις, κέντρα ευεξίας (spa), γήπεδα γκολφ, κ.λπ.
7. Ενίσχυση προσπάθειών ανάπτυξης οικολογικών–αγροτουριστικών καταλυμάτων και η προώθηση του τουρισμού της ενδοχώρας, των νησιωτικών περιοχών και γενικά της περιφέρειας.

8. Προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
9. Ενίσχυση των δυνατοτήτων προσπελασιμότητας στους τουριστικούς τόπους. Χωρίς ανάπτυξη των βασικών γενικών υποδομών, ο τουρισμός είναι καταδικασμένος να ακολουθεί φθίνουσα πορεία.
10. Για να ανακάμψει ο τουρισμός και να αποκτήσει τη χαμένη του αναταγωνιστικότητα, ο μοναδικός δρόμος που προσφέρεται είναι ο εμπλουτισμός και η ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της Ελλάδος και αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη υψηλού επιπέδου διευθυντικών στελεχών και καλά εκπαιδευμένων υπαλλήλων σε σύνδεση με την αγορά εργασίας. Επείγει επομένως η εκ βάθρων αναδιάρθρωση της Τουριστικής Παιδείας, Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να επιδιώκει την παραγωγή στελεχών, με τουριστική παιδεία, τουριστική συνείδηση και τεχνικές δεξιότητες πρώτης γραμμής.
11. Τα δημόσια ιδρύματα παροχής Ανώτατης Παιδείας (ΑΕΙ και ΤΕΙ) πρέπει να αναβαθμιστούν και να χρηματοδοτηθούν επαρκώς, προκειμένου να ανταποκριθούν στην ανάγκη δημιουργίας ανωτέρων και ανωτάτων στελεχών και για τον τουρισμό. (Σκουλάς Ν., 01/04/2009)
12. Αναστολή των δανειακών υποχρεώσεων και της διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης κατά των δανειοληπτών ως τον Ιούλιο του 2010 για κάθε μορφή τουριστικής επιχείρησης, περιλαμβανομένων και των επιχειρήσεων θαλάσσιου τουρισμού.
13. Αναχρηματοδότηση ληξιπρόθεσμων οφειλών, χωρίς πρόσθετες επιβαρύνσεις, με την παροχή της δυνατότητας επιμήκυνσης του χρόνου αποπληρωμής των οφειλών που είναι ή θα καταστούν ληξιπρόθεσμες ως τις 30.6.2010.
14. Τριπλασιασμός του ποσού που θα διατεθεί στο ΤΕΜΠΜΕ για την κάλυψη περισσότερων επιχειρήσεων και σύνδεση του πακέτου στήριξης των τραπεζών με το πρόγραμμα ρευστότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, με συγκεκριμένο προγραμματισμό για τις τουριστικές επιχειρήσεις αλλά και διεύρυνση της βάσης των δικαιούχων με μείωση των απαιτούμενων περιορισμών.
15. Αναστολή καταβολής ως τον Ιούλιο του 2010 της εισφοράς 0,6% του Ν. 128/75.
16. Κατάργηση του ΕΤΑΚ με επαναφορά στο προηγούμενο καθεστώς.
17. Αύξηση των δημοσίων επενδύσεων και ενίσχυση των τουριστικών υποδομών με πλήρη αξιοποίηση των υπόλοιπων πόρων του Γ΄ ΚΠΣ, ώστε να μην απολεσθούν κονδύλια. Άμεση έναρξη του ΕΣΠΑ και εκπόνηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων αναδιάρθρωσης και δημιουργίας υποδομών στις τουριστικές περιοχές. Άμεση

καταβολή από το υπουργείο Οικονομίας των οφειλόμενων ποσών των επιχορηγήσεων στις τουριστικές επιχειρήσεις που έχουν υπαχθεί στον Αναπτυξιακό Νόμο.

- 18.** Μείωση των τελών προσγείωσης στα περιφερειακά αεροδρόμια κατά 50%.
- 19.** Αύξηση του επιδόματος ανεργίας στο 70% του βασικού μισθού και για τους εργαζομένους στον κλάδο του τουρισμού, σε σύνδεση με το πρόγραμμα επιδοτούμενης εργασίας και επανακατάρτισης.
- 20.** Αύξηση των δικαιούχων κοινωνικού τουρισμού από 370.000 σε 500.000 και πριμοδότηση των πενήμερων σχολικών εκδρομών κατά δύο ημέρες μόνο για τους προορισμούς εσωτερικού. Παράλληλη ενίσχυση του εισαγόμενου φοιτητικού και μαθητικού τουρισμού στη χώρα μας, με παροχή ειδικών κινήτρων όπως η δωρεάν είσοδος σε όλους τους χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- 21.** Μείωση των ακτοπλοϊκών ναύλων, επαναφορά του υποχρεωτικού ανώτατου ορίου στην οικονομική θέση σε επίπεδα που μπορεί να πλησιάσουν μείωση ως και 20% και επαναφορά του «παγώματος» για τα εισιτήρια των άγονων γραμμών.
- 22.** Αύξηση της συγχρηματοδότησης των tour operators που προβάλλουν τη χώρα, έτσι ώστε και η προβολή να διασφαλιστεί και να ενισχυθούν οι μικρότεροι και μεσαίοι ανεξάρτητοι tour operators.
- 23.** Εντατική διαφημιστική προβολή της Αθήνας και άμεση ενεργοποίηση του υπάρχοντος κονδυλίου ύψους 3 εκατ. ευρώ, το οποίο παραμένει ανενεργό. (Παπανδρέου Γ., 2009)
- 24.** Να επιχειρηθεί η ενίσχυση του εσωτερικού τουρισμού.
- 25.** Προσπάθεια Διαφοροποίησης, με αναβάθμιση-εξειδίκευση του τουριστικού μας προϊόντος. Αυτό θα επιτευχθεί με μακροχρόνιο σχεδιασμό και εκμετάλλευση Ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, όπως είναι η Πολιτιστική μας κληρονομιά και ο πλούτος των Αρχαιολογικών και Ιστορικών μνημείων μας.
- 26.** Συστηματική και ορθολογική δημιουργία υποστηρικτικών υποδομών, π.χ., γηπέδων golf, μαρίνων.
- 27.** Η βελτίωση του ρυθμιστικού και νομοθετικού πλαισίου.
- 28.** Λήψη μέτρων για την απόσυρση των απαξιωμένων καταλυμάτων ανεξάρτητα από το μέγεθός τους.
- 29.** Δημιουργία και υποστήριξη σύνθετων εναλλακτικών τουριστικών πακέτων, όπως «δρόμοι του κρασιού», «δρόμοι του λαδιού».
- 30.** Προώθηση της μεσογειακής διατροφής.
- 31.** Εντατικοποίηση και συστηματική ανάπτυξη Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού, όπως ο Θρησκευτικός, ο Ιαματικός, ο Εποχιακός, ο Μαθητικός.

32. Ανάπτυξη «Σύνθετων Αναπτυξιακών Προγραμμάτων» τα οποία θα αποτελέσουν το νέο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης για την ερχόμενη 20ετία. Στην ουσία πρόκειται για επιχειρηματικά σχέδια άρρηκτα συνδεδεμένα με την ανέγερση πολυτελών ξενοδοχείων, παραθεριστικών κατοικιών και εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής.
33. Ίδρυση και λειτουργία Παρατηρητηρίου Τουρισμού, το οποίο θα συλλέγει και θα επεξεργάζεται ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία που σχετίζονται με τον τουρισμό στη χώρα μας.
34. Τονίζεται η αναγκαιότητα να ακολουθήσει ο τουρισμός τις αρχές της αειφορίας, όχι μόνο εξαιτίας των νέων απαιτήσεων για την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και εξαιτίας της ζήτησης για καλύτερο περιβάλλον από την πλευρά των τουριστών. (Σοφία Πατσαντάρα-Μπουφούνου, 2009)

4.5 ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η έλλειψη πυκνού αεροπορικού δικτύου και ξενοδοχειακής υποδομής επισημαίνεται ως το κύριο εμπόδιο στην ανάπτυξη μεσαίων και μεγάλων συνεδριακών διοργανώσεων στην ελληνική περιφέρεια, σύμφωνα με τον κ. Ντ. Αστρά, πρόεδρο της Hellenic Association of Professional Congress Organizers (HAPCO).

Ορισμένοι προορισμοί της περιφέρειας έχουν σοβαρές υποδομές και καλό μάρκετινγκ, με αποτέλεσμα οι συνεδριακές διοργανώσεις να κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα από άποψη αριθμού και μεγέθους συνεδρίων. Τρανταχτά παραδείγματα η Ρόδος, η Κρήτη και η Θεσσαλονίκη. Υπάρχουν επίσης άλλοι περιφερειακοί προορισμοί που έχουν καλές υποδομές και προσελκύουν σοβαρό αριθμό αλλά μικρών σχετικά συνεδρίων, λόγω έλλειψης πυκνού αεροπορικού δικτύου και ξενοδοχειακής υποδομής. Αυτή είναι και η αιτία που εμποδίζει την ανάπτυξη μεσαίων και μεγάλων διοργανώσεων. Παραδείγματα αποτελούν η Αλεξανδρούπολη, τα Γιάννενα, η Κέρκυρα κ.ά.

Τα βασικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν από πλευράς τουριστικής ηγεσίας είναι πέντε, όπως ακριβώς υπεβλήθησαν στον νέο υπουργό Τουριστικής Ανάπτυξης, μετά την πρόσφατη συνάντησή του με το προεδρείο του HAPCO. Πιο συγκεκριμένα, αυτά είναι:

- η θεσμοθέτηση του επαγγέλματος των "Professional Congress Organizers" (Επαγγελματίες Οργανωτές Συνεδρίων - PCO),
- η στοχευμένη προβολή του ελληνικού συνεδριακού προϊόντος,
- η δημιουργία μητρώου συνεδρίων,

- η αναβάθμιση της τουριστικής και της συνεδριακής εκπαίδευσης και η δημιουργία μητροπολιτικού συνεδριακού κέντρου στην Αθήνα. (Αστράς Ντ., 2009)

4.6 ΣΥΝΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Η τάση για συνέργειες και συγχωνεύσεις ξενοδοχειακών εταιρειών, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την κρίση, προϋπήρχε της κρίσης. Ήδη στην Ευρώπη και την Αμερική, οι κυρίαρχοι στην ξενοδοχειακή βιομηχανία είναι τεράστιες αλυσίδες της τάξης των 400 ξενοδοχείων, για παράδειγμα. Βέβαια, μια άλλη συμπληρωματική τάση είναι η ανάληψη της διαχείρισης ξενοδοχειακών μονάδων από τις μεγάλες αλυσίδες και όχι η ιδιοκτησία. Αυτή είναι και η στρατηγική ανάπτυξης που ακολουθούν αλυσίδες ξενοδοχείων, καθότι πολλοί ιδιώτες ή/και οργανισμοί επενδύουν αγοράζοντας ξενοδοχεία, τα οποία δεν έχουν την κατάρτιση να διαχειρίζονται. Ως εκ τούτου, προσφεύγουν στους επαγγελματίες του κλάδου που είναι σε θέση να το πράξουν με επιτυχία και έχουν ήδη το δίκτυο συνεργατών και τη διοικητική υποστήριξη, για να διασφαλίσουν τις πληρότητες και άρα την επιτυχία της επένδυσής τους. Όπως αναφέρθηκε, η κρίση ανέδειξε αυτή την τάση σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό, αφού η αξιοποίηση συνεργείων, η ενισχυμένη αγοραστική δύναμη και η μείωση του κόστους που συνεπάγεται αποτελούν ένα από τα πιο αποδοτικά μέτρα για την αντιμετώπιση των δύσκολων αυτών καταστάσεων. (Περδίου Ι., 2009))

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Διεξάγουμε μία έρευνα για να εντοπίσουμε κατά πόσο η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τον τουρισμό στην Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο. Το πρόβλημα που καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε είναι : Ποιες είναι οι στάσεις/ οι απόψεις και η συμπεριφορά του καταναλωτικού κοινού όσον αφορά τον τουρισμό και πιο συγκεκριμένα κατά πόσο η οικονομική κρίση επηρέασε τον τουρισμό. Ο γενικός μας στόχος είναι να προσδιοριστούν οι στάσεις/ οι απόψεις και η συμπεριφορά του καταναλωτικού κοινού όσον αφορά τον τουρισμό και σε ποιο βαθμό επηρέασε η οικονομική κρίση.

Για την καλύτερη όμως αντιμετώπιση του προβλήματός μας έχουμε θέσει κάποιους ειδικούς στόχους που θα μπορέσουν να δώσουν όσο το δυνατόν πιο σαφή και πιο συγκεκριμένα συμπεράσματα. Οι ειδικοί στόχοι που θέσαμε είναι οι εξής:

1. Να διερευνηθεί κατά πόσο επηρέασε το εισόδημα των ερωτηθέντων η οικονομική κρίση.
2. Να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ των μεταβλητών ηλικία και κατά πόσο μπορούμε να περιορίσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού και να αντιστρέψουμε την σημερινή κατάσταση.
3. Να προσδιοριστούν οι παράγοντες που επηρέασαν τη μείωση των χρημάτων που διέθεσαν οι ερωτηθέντες για τις διακοπές τους.
4. Να ερευνηθεί η σχέση μεταξύ των μεταβλητών πως τα χρήματα που διαθέτατε στις διακοπές σας επηρεάζουν το είδος του καλύμματος που διαμένετε.
5. Να ερευνηθεί η σχέση μεταξύ των μεταβλητών η Ελλάδα είναι φτηνός τουριστικός προορισμός και αν όχι ποιοι άλλοι παράγοντες επηρέασαν.
6. Να διερευνηθεί το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα σχέση με τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού και στην αντιστροφή της σημερινής κατάστασης.
7. Να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ των μεταβλητών του φύλου και της μείωσης των χρημάτων που διαθέτουν στις διακοπές.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

- Μονάδα δειγματοληψίας-Πληθυσμός : Γυναίκες και άντρες ηλικίας από 18 χρονών και άνω του νομού Θεσσαλονίκης.
- Τεχνική δειγματοληψίας : Δειγματοληψία ευκολίας.
- Δείγμα : 100 γυναίκες και άντρες.
- Μέθοδος συλλογής δεδομένων : Δημοσκόπηση με τη χρήση ερωτηματολογίου.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΙΝΑΚΕΣ ΜΟΝΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ

PARAKALOUME NA SUMPLHRWSETE TO FULO SAS

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ANTRAS	52	52,0	52,0	52,0
	GYNAIKA	48	48,0	48,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι το 52% που ερωτήθηκαν είναι άντρες.

ΗΛΙΚΙΑ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-25	19	19,0	19,0	19,0
	26-35	43	43,0	43,0	62,0
	36-45	17	17,0	17,0	79,0
	46-55	19	19,0	19,0	98,0
	56-65	2	2,0	2,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ανήκει στην ηλικία 26-35.

seira proteraiothtas gia ta metra pou epireazoun t touristikh kinshsh gia thn avlshsh ths krishs

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	AUXHSH EISITHRIWN KOINWNIKOY TOURISMOY	11	11,0	11,0	11,0
	MEIWSH TWN AKTOPLOIKWN NAYLWN	25	25,0	25,0	36,0

MEIWSH TWN TELWN				
PROSGEIWSHS TWN				
AEROPLANWN STA				
AEROPLANWN KAI	22	22,0	22,0	58,0
KATEPEKATASH				
AEROPORIKWN				
EISITHRIWN				
EPISTROFH FPA STA				
KSENODOXIA KAI	42	42,0	42,0	100,0
METAKULUSH TOUS STH				
TIMH DIAMONHS				
Total	100	100,0	100,0	

Στον συγκεκριμένο πίνακα παρατηρούμε πως με βάση τη σειρά προτεραιότητας για τα μετρά που εξαγγέλθηκαν για να επηρεαστεί η τουριστική κίνηση και να αμβλύνει την κρίση περισσότερο σημαντικό θεωρούν την επιστροφή Φ.Π.Α. στα ξενοδοχεία και μετακύληση τους στην τιμή διαμονής και λιγότερο σημαντικό την αύξηση εισιτηρίων κοινωνικού τουρισμού.

seira proteraiothtas gia ta metra pou epirezoun t touristikh kinsh gia thn avlsh ths krishs

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid AUXHSH EISITHRIWN	29	29,0	29,0	29,0
KOINWNIKOY TOURISMOY				
MEIWSH TWN	32	32,0	32,0	61,0
AKTOPLOIKWN NAYLWN				
MEIWSH TWN TELWN				
PROSGEIWSHS TWN				
AEROPLANWN STA				
AEROPLANWN KAI	27	27,0	27,0	88,0
KATEPEKATASH				
AEROPORIKWN				
EISITHRIWN				
EPISTROFH FPA STA				
KSENODOXIA KAI	12	12,0	12,0	100,0
METAKULUSH TOUS STH				
TIMH DIAMONHS				
Total	100	100,0	100,0	

Στον συγκεκριμένο πίνακα παρατηρούμε πως σειρά προτεραιότητας για τα μετρά που επηρεάζουν τη τουριστική κίνηση για την άμβλυνση της κρίσης ένα ποσοστό 32% επιλέγει την μείωση των ακτοπλοϊκών ναύλων. Ενώ ένα μικρό ποσοστό επιλέγει με 12% την επιστροφή φπα στα ξενοδοχεία και μετακυληση τους στη τιμή διαμονής.

seira proteraiothtas gia ta metra pou epireazoun t touristikh kinshh gia thn avlws ths krishs

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid AUXHSH EISITHRIWN KOINWNIKOY TOURISMOY	40	40,0	40,0	40,0
MEIWSH TWN AKTOPLOIKWN NAYLWN	28	28,0	28,0	68,0
MEIWSH TWN TELWN PROSGEIWSHS TWN AEROPLANWN STA AEROPLANWN KAI KATEPEKATASH AEROPORIKWN EISITHRIWN	27	27,0	27,0	95,0
EPISTROFH FPA STA KSENODOXIA KAI METAKULUSH TOUS STH TIMH DIAMONHS	5	5,0	5,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

seira proteraiothtas gia ta metra pou epireazoun t touristikh kinshh gia thn avlws ths krishs

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid AUXHSH EISITHRIWN KOINWNIKOY TOURISMOY	20	20,0	20,0	20,0
MEIWSH TWN AKTOPLOIKWN NAYLWN	15	15,0	15,0	35,0

MEIWSH TWN TELWN				
PROSGEIWSHS TWN				
AEROPLANWN STA				
AEROPLANWN KAI	24	24,0	24,0	59,0
KATEPEKATASH				
AEROPORIKWN				
EISITHRIWN				
EPISTROFH FPA STA				
KSENODOXIA KAI	41	41,0	41,0	100,0
METAKULUSH TOUS STH				
TIMH DIAMONHS				
Total	100	100,0	100,0	

poso thewreite oti h provolh twn proanferthentwn metrwn htan eparkeis

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	poly	7	7,0	7,0	7,0
	arketa	67	67,0	67,0	74,0
	ligo	23	23,0	23,0	97,0
	katholoy	3	3,0	3,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε πως το 74% πιστεύει πως η προβολή των προαναφερθέντων μέτρων ήταν αρκετά επαρκής ενώ το 26% λιγότερο ή και καθόλου.

mpoyroume na periorisoume tis arnhhtikes epiptwseis tou tourismou kai na antistrepsoume th shmerinh katastash

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	79	79,0	79,0	79,0
	oxi	21	21,0	21,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Στον παραπάνω πίνακα διακρίνουμε ότι το 79% πιστεύει πως μπορούμε να περιορίσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις και να αντιστρέψουμε την σημερινή κατάσταση, ενώ το 21% πιστεύει πως η κατάσταση είναι μη αναστρέψιμη..

pisteuete oti h ellada einai fthhnos touristikos proorismos

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	36	36,0	36,0	36,0
	oxi	58	58,0	58,0	94,0
	den kserw	6	6,0	6,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Η πλειοψηφία πιστεύει πως η Ελλάδα είναι ακριβός τουριστικός προορισμός με ένα ποσοστό του 58%.

thewreite oti ftaiei mono h diethnhs oikonomikh krish gia thn ptwsh ths

touristikhs kinshs

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	19	19,0	19,0	19,0
	oxi	81	81,0	81,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Ένα ποσοστό 81% πιστεύει πως δεν φταίει μόνο η οικονομική κρίση για την πτώση της τουριστικής κίνησης.

an oxi poioi alloi paragontes ephreasan

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	16	16,0	16,0	16,0
	aneparkeis provolh	11	11,0	11,0	27,0
	periorismenes ksenodoxeiakes prosferomenes yphresies	24	24,0	24,0	51,0

ypshloters times se sxesh me antagwnistikies agores	49	49,0	49,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Το 49% των ερωτηθέντων πιστεύουν πως οι υψηλότερες τιμές σε σχέση με ανταγωνιστικές αγορές επηρέασαν την πτώση της τουριστικής κίνησης.

h oikonomikh krish ephrease to eisodhma sas

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid poly	28	28,0	28,0	28,0
arketa	46	46,0	46,0	74,0
ligo	18	18,0	18,0	92,0
katholoy	8	8,0	8,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Από τι παρατηρούμε η οικονομική κρίση επηρέασε το εισόδημα των ερωτηθέντων αρκετά με ένα ποσοστό 46%

Ένα ποσοστό 28% επηρεάστηκε πολύ, το 18% επηρεάστηκε λίγο, και ένα ποσοστό 8% καθόλου.

meiwsate ta xrhmata pou diathetate stis diakopes sas

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid nai	76	76,0	76,0	76,0
oxi	24	24,0	24,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Ένα μεγάλο ποσοστό του 76% μείωσε τα χρήματα που διέθετε για τις διακοπές του, ενώ το 24% δεν επηρεάστηκε καθόλου

an nai pou entopizete th meiwsh

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ,00	22	22,0	22,0	22,0
nai	38	38,0	38,0	60,0
oxi	40	40,0	40,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

an nai pou entopizete th meiwsh

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ,00	22	22,0	22,0	22,0
nai	47	47,0	47,0	69,0
oxi	31	31,0	31,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

an nai pou entopizete th meiwsh

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ,00	22	22,0	22,0	22,0
nai	18	18,0	18,0	40,0
oxi	60	60,0	60,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

an nai pou entopizete th meiwsh

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ,00	21	21,0	21,0	21,0
nai	34	34,0	34,0	55,0
oxi	45	45,0	45,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

se ti katalumata diameinate

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	hotels	37	37,0	37,0	37,0
	enoikiazomena domatia	41	41,0	41,0	78,0
	camping	18	18,0	18,0	96,0
	allo	4	4,0	4,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Όπως παρατηρούμε το μεγαλύτερο ποσοστό προτιμά να μένει σε ενοικιαζόμενα δωμάτια με ποσοστό 41% , ακολουθεί ένα ποσοστό 37% που προτιμά να μένει σε ξενοδοχεία. Ένα ποσοστό 18% προτιμά το camping.

kata poso ephrease thn touristikh kinshh o ios ths griphs

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	poly	12	12,0	12,0	12,0
	arketa	66	66,0	66,0	78,0
	ligo	15	15,0	15,0	93,0
	katholoy	7	7,0	7,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Το 66% πιστεύει ο ιός της γρίπης επηρέασε αρκετά την τουριστική κίνηση.

pou apodidetai to gegonos oti h xwra mas d mporei na krathsei touristes megalyterwn eisodhmatwn

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	elleipsh newn prosferwmenwn yphresiwn	34	34,0	34,0	34,0
	xamhlo status	33	33,0	33,0	67,0
	periorismenes touristikes egkatastaseis	33	33,0	33,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Το γεγονός ότι η χώρα μας δεν μπορεί να κρατήσει τουρίστες μεγαλύτερων εισοδημάτων οφείλεται στην έλλειψη «νέων» προσφερομενων υπηρεσιών με ποσοστο 34%.

parakaloume na sumplhrwsete to mhniaio oikogeneiako eisodhma

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid panw apo 600	4	4,0	4,0	4,0
601-1000	27	27,0	27,0	31,0
1001-2000	36	36,0	36,0	67,0
panw apo 2000	17	17,0	17,0	84,0
den gnwrizw-den apantw	16	16,0	16,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Τέλος όσον αφορά το συνολικό καθαρό μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα οι περισσότεροι ανήκουν στην κατηγορία των 1001- 2000 ΕΥΡΩ.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΙΠΛΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ

ΗΛΙΚΙΑ * μπορούμε να περιορίσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού και να αντιστρέψουμε τη σημερινή κατάσταση Crosstabulation

Count				
		μπορούμε να περιορίσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού και να αντιστρέψουμε τη σημερινή κατάσταση		
		nai	oxi	Total
ΗΛΙΚΙΑ	18-25	13	6	19
	26-35	33	10	43
	36-45	14	3	17
	46-55	17	2	19
	56-65	2	0	2
	Total	79	21	100

Παρατηρούμε στον παραπάνω πίνακα πως το μεγαλύτερο ποσοστό (33%) των ερωτηθέντων ηλικίας 26-35 πιστεύουν πως μπορούν να περιοριστούν οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού και να αντιστραφεί η σημερινή κατάσταση.

meiwsate ta xrhmata pou diathetate stis diakopes sas * se ti katalumata diameinate Crosstabulation

Count						
		se ti katalumata diameinate				
		hotels	enoikiazomena domatia	camping	allo	Total
meiwsate ta xrhmata pou diathetate stis diakopes sas	nai	23	35	14	4	76
	oxi	14	6	4	0	24
	Total	37	41	18	4	100

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι αυτοί που μείωσαν τα χρήματα για τις διακοπές τους διαμείνανε σε ενοικιαζόμενα δωμάτια.

pisteuete oti h ellada einai fthhnos touristikos proorismos * an oxi poioi alloi paragontes ephreasan Crosstabulation

Count							
		an oxi poioi alloi paragontes ephreasan					
				periorismenes ksenodoxeiakas prosferomenes yphresies	ypshloters times se sxesh me antagwnistikas agores		Total
		,00	aneparkeis provolh				
pisteuete oti h ellada einai fthhnos touristikos proorismos	nai	3	6	16	11		36
	oxi	13	5	7	33		58
	den kserw	0	0	2	4		6
	Total	16	11	25	48		100

Με βάση των παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι το 58% πιστεύει ότι η Ελλάδα δεν είναι φτηνός τουριστικός προορισμός σε σχέση με ανταγωνίστριες χώρες.

mpoyroume na periorisoume tis arnhhtikes epiptwseis tou tourismou kai na antistreproume th shmerinh katastash *

parakaloume na sumplhrwsete to mhniaio oikogeneiako eisodhma Crosstabulation

Count							
		parakaloume na sumplhrwsete to mhniaio oikogeneiako eisodhma					
		katw apo 600	601-1000	1001-2000	panw apo 2000	den gnwrizw-den apantw	Total
mpoyroume na periorisoume tis arnhtikes epiptwseis tou tourismou kai na antistreproume th shmerinh katastash	nai	2	20	29	13	15	79
	oxi	2	7	7	4	1	21
	Total	4	27	36	17	16	100

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε πως οι ερωτηθέντες που έχουν μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα από 601 έως 2000 ευρώ πιστεύουν πως μπορούμε να περιορίσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού και να αντιστρέψουμε τη σημερινή κατάσταση.

PARAKALOUME NA SUMPLHRWSETE TO FULO SAS * meiwate ta xrhmata pou diathetate stis diakopes sas Crosstabulation

Count				
		meiwate ta xrhmata pou diathetate stis diakopes sas		
		nai	oxi	Total
PARAKALOUME NA	ANTRAS	38	14	52
SUMPLHRWSETE TO FULO	GYNAIKA	38	10	48
SAS	Total	76	24	100

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι υπάρχει μια ισορροπία μεταξύ των αντρών και των γυναικών που μείωσαν τα χρήματα που διαθέτουν στις διακοπές τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Από την μελέτη του πρώτου πίνακα συμπεραίνουμε ότι υπάρχει ισορροπία στο δείγμα μας μεταξύ αντρών και γυναικών με τους άντρες να έχουν βραχεία κεφαλή με ποσοστό 52%.

Στη συνέχεια παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ανήκει στην ηλικία έως 45 χρόνων με ποσοστό που φθάνει το 79% ,το υπόλοιπο 21% ανήκει σε αυτούς άνω των 45 ετών.

Από τον τρίτο πίνακα συμπεραίνουμε πως με βάση τη σειρά προτεραιότητας για τα μετρά που εξαγγέλθηκαν για να επηρεαστεί η τουριστική κίνηση και να αμβλυθεί η κρίση περισσότερο σημαντικό θεωρείται η επιστροφή του Φ.Π.Α στα ξενοδοχεία, και η μετακύλησή τους στην τιμή διαμονής, λιγότερο σημαντική θεωρείται η προσπάθεια μείωσης των ναύλων στις ακτοπλοϊκές γραμμές και στα τέλη των αεροδρομίων, ενώ πολύ λιγότερο φάνηκε να επηρέασε η αύξηση εισιτηρίων κοινωνικού τουρισμού.

Στον τέταρτο πίνακα παρατηρούμε πως το 74% πιστεύει πως η προβολή των προαναφερθέντων μέτρων ήταν αρκετά επαρκής ενώ το 26% λιγότερο ή και καθόλου.

Αισιόδοξο το μήνυμα που λαμβάνουμε από τον πίνακα 6, όπου και συμπεραίνουμε ότι το 79% των ερωτηθέντων πιστεύει πως μπορούμε να περιορίσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις και να αντιστρέψουμε την σημερινή κατάσταση, ενώ μόλις το 21% αυτών πιστεύει πως η κατάσταση είναι μη αναστρέψιμη..

Σοβαρά πρέπει να λάβουμε στα υπόψη μας το συμπέρασμα του επόμενου πίνακα που καταδεικνύει την θέση του δείγματος, πως η Ελλάδα είναι ακριβός τουριστικός προορισμός με ένα ποσοστό 58%,σε αντίθεση με το 36% που πιστεύει το αντίθετο.

Ένα ποσοστό 81% πιστεύει πως δεν φταίει μόνο η οικονομική κρίση για την πτώση της τουριστικής κίνησης.

Το 49% των ερωτηθέντων πιστεύουν πως οι υψηλότερες τιμές σε σχέση με ανταγωνιστικές αγορές επηρέασαν σοβαρά την πτώση της τουριστικής κίνησης. Μόλις το 11% αυτών, πιστεύει ότι η ανεπαρκής προβολή της χώρας μας λειτούργησε καταλυτικά σε αυτή την πτώση, ενώ το 24% επισημαίνει ότι κυρίαρχη αιτία είναι οι περιορισμένες ξενοδοχειακές προσφερόμενες υπηρεσίες που δεν κατορθώνουν να κερδίσουν το ενδιαφέρον τους.

Από τι παρατηρούμε η οικονομική κρίση επηρέασε το εισόδημα των ερωτηθέντων αρκετά με ένα ποσοστό 46%

Ένα ποσοστό 28% επηρεάστηκε πολύ, ενώ το υπόλοιπο 26% επηρεάστηκε λιγότερο ή και καθόλου.

Από τον επόμενο πίνακα συμπεραίνουμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό της τάξεως του 76% μείωσε τα χρήματα που διέθεσε για τις διακοπές του, ενώ το 24% δεν προέβηκε σε καμία μείωση.

Όπως παρατηρούμε το μεγαλύτερο ποσοστό προτιμά να μένει σε ενοικιαζόμενα δωμάτια με ποσοστό 41% , ακολουθεί ένα ποσοστό 37% που προτιμά την επιλογή των ξενοδοχείων, ενώ ένα ποσοστό 18% προτιμά το camping.

Το 78% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι ο ιός της γρίπης επηρέασε σημαντικά την τουριστική κίνηση, σε αντίθεση με το 22% που εκτιμά το αντίθετο.

Στην επόμενη ερώτηση, παρατηρείται μια ισορροπία στις απαντήσεις των ερωτηθέντων, ποια είναι η κυριότερη αιτία που δεν επιτρέπει στην χώρα μας να έλκει τουρίστες μεγαλύτερων εισοδημάτων. Χαμηλό status έναντι άλλων προορισμών (Ντουμπάι, Μαλδίβες, Συμπλέγματα νησιών π.χ. Πουκέτ, κ.α.), περιορισμένες τουριστικές υπερπολυτελείς εγκαταστάσεις, και έλλειψη νέων προσφερομένων υπηρεσιών(που μπορεί να περιλαμβάνει από την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας μέχρι την ύπαρξη τμήματος οργάνωσης extreme sports), καταλαμβάνουν κοινή θέση στην συνείδηση των ερωτηθέντων.

Από την τελευταία ερώτηση συμπεραίνουμε ότι το 67% του δείγματος έχει εισόδημα μέχρι 2000 ευρώ, ενώ μόλις το 17% αυτού υπερβαίνει το παραπάνω ποσό.

Συμπερασματικά η παγκόσμια ύφεση σε συνδυασμό με τον επαπειλούμενο φόβο της εξάπλωσης του «νέου» ιού, θα επηρεάσει σημαντικά την τουριστική κίνηση στην Ελλάδα. Αυτό θα πρέπει να αποτελέσει το εφαλτήριο για την χάραξη μίας νέας στρατηγικής στον τρόπο διαχείρισης του τουριστικού προϊόντος. Θα πρέπει να υπάρξουν κοινές συνιστώσες στην συνεργασία μεταξύ του ιδιωτικού του ιδιωτικού και του δημόσιου φορέα. Στην συνείδηση των ερωτηθέντων φαίνεται να υπάρχει ελπίδα για την αναστροφή του αρνητικού κλίματος κάτι που πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη και με κριτήριο «και» αυτό να επιχειρηθεί η εξεύρεση νέων λύσεων αφού πρώτα καταγραφεί το προφίλ και οι ανάγκες των επισκεπτών της χώρας μας.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την μελέτη της παρούσας εργασίας συμπεραίνεται ότι είναι δύσκολο να εκτιμηθεί η διάρκεια και το βάθος της τρέχουσας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Το σίγουρο όμως είναι ότι η τουριστική κίνηση στη χώρα μας αναμένεται να επιβραδυνθεί σημαντικά μέσα στο 2009, παρουσιάζοντας τη μεγαλύτερη ίσως πτώση των τελευταίων 30 ετών. Επιπλέον, η πιθανότητα για σημαντικά μειωμένα έσοδα από τον Τουρισμό και το 2010 είναι επίσης μεγάλη. Παρότι η Ελλάδα ευνοείται τον τελευταίο καιρό από αυξημένη ζήτηση από νέες αγορές (όπως Ρωσία, Ανατολική Ευρώπη, Ασία κ.ά.), η παρούσα κρίση επηρεάζει τις κύριες αγορές της με μεγάλη σφοδρότητα. Οι τουρίστες από τις ΗΠΑ, την Αγγλία και τη Γερμανία αναμένεται να περιορίσουν φέτος τα ταξίδια τους στη χώρα μας λόγω της μεγάλης οικονομικής ύφεσης που πλήττει τις οικονομίες τους αφενός και αφετέρου λόγω της ισοτιμίας ευρώ/στερλίνας/δολαρίου. Η ταυτόχρονη και έντονη πτώση των αφίξεων από τις χώρες αυτές θα επηρεάσει σημαντικά τις τουριστικές εισπράξεις. Το κενό που θα δημιουργηθεί στις εισπράξεις εκτιμάται ότι δεν είναι πιθανό να καλυφθεί από τις αφίξεις από τις νέες αγορές. Επιπλέον, η κρίση θα επηρεάσει και αυτές τις χώρες, μειώνοντας τις συνολικές εισροές ξένων τουριστών στην Ελλάδα. Ήδη αυτές τις ημέρες ανακοινώθηκαν μειώσεις κρατήσεων -30% από Αμερική, -27% από Ρωσία, -20% από Αγγλία, -12% από Γερμανία, -10% από Ολλανδία. Ενόψει της συνεχιζόμενης διολίσθησης της διεθνούς οικονομίας και κατά συνέπεια της μείωσης της αγοραστικής δύναμης των ταξιδιωτών-δυνητικών τουριστικών πελατών, απαιτούνται δεύτερες σκέψεις για τον καθορισμό άμεσων προτεραιοτήτων που αφορούν το τουριστικό προϊόν.

Συμπερασματικά, η παγκόσμια ύφεση θα επηρεάσει σημαντικά την τουριστική κίνηση στην Ελλάδα, οδηγώντας σε μειωμένες αφίξεις ξένων και ταξιδιωτικές εισπράξεις το 2009 και πιθανώς και το 2010.

Για μια χώρα που βασίζεται στον Τουρισμό, αυτό θέτει σοβαρές προκλήσεις, όχι μόνο για τον κλάδο του Τουρισμού αλλά και για το σύνολο της εθνικής οικονομίας, απαιτώντας ιδιαίτερη προσοχή και αντιμετώπιση τόσο από φορείς του δημοσίου (Κράτος) όσο και του ιδιωτικού τομέα (εμπλεκόμενοι επιχειρηματίες στο χώρο του Τουρισμού). Αλλαγή ενδεχομένως της στρατηγικής προσέγγισης της διαχείρισης του τουριστικού προϊόντος. Θα πρέπει να γίνει από όλους κατανοητό ότι το τουριστικό προϊόν πρέπει να αναβαθμιστεί και να διαφοροποιηθεί, ώστε, σύμφωνα με τους στρατηγικούς στόχους, να επιτευχθεί η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας μέσω της ποιότητας. Για την απορρόφηση

των κραδασμών της κρίσης στον τουρισμό υπάρχουν ενδεχόμενες λύσεις τις οποίες θα αναφέρουμε αφού πρώτα επιχειρήσουμε μια καταγραφή του προφίλ των επισκεπτών-τουριστών της χώρας μας, η οποία θα βοηθήσει στην καταγραφή των προτεινόμενων προτάσεων-λύσεων.

Η σοβούσα κρίση απειλεί να λάβει παγκοσμίως διαστάσεις καταστροφής. Αυτή τη δύσκολη χρονική στιγμή και για τον Τουρισμό στην Ελλάδα θα πρέπει σε γενικές γραμμές όλο το «Σύστημα» να λειτουργήσει θετικά, φροντίζοντας να μετατρέψει τις απειλές που προκύπτουν από την παγκόσμια ύφεση σε ευκαιρίες Ανασύνταξης δυνάμεων, Επίλυσης προβλημάτων και τελικά επιθετικής πολιτικής Ανάπτυξης και Ποιοτικής Αναδιάρθρωσης του Τουριστικού Προϊόντος, το οποίο αποτελεί τη «βαριά βιομηχανία» της χώρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- CRESCENZI A.** (2008). *INVESTING FROM THE TOP DOWN: A MACRO APPROACH TO CAPITAL MARKETS*”, MC GRAW HILL PROFESSIONAL.
- GARTNER C. W.**, *ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ. ΑΡΧΕΣ, ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΛΛΗΝ», ΑΘΗΝΑ 2001.
- ROBINSON J.** (2009). *BANKRUPTCY OF OUR NATION*, NEW LEAF PUBLISHING GROUP.
- ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΕΥΘ. ΚΑΙ ΣΥΝ.**, *ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ. ΜΥΘΟΙ & ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ NUBIS, ΑΘΗΝΑ 1996.
- ΚΡΟΥΓΚΜΑΝ Π. (2009).** *Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2008*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, ΑΘΗΝΑ, ΑΘΗΝΑ.

ΑΡΘΡΑ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ**, ΤΕΥΧΟΣ 15, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1997.
- ΧΡΗΜΑ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**, ΤΕΥΧΟΣ 16, ΜΑΙΟΣ 2006.
- ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ Σ.** (02/1997). *ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ & ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΚΡΙΤΙΚΗ & ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ*, *ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ*, ΤΕΥΧΟΣ 15.
- ΣΟΡΟΣ ΤΖ.**, (29/01/2009). *ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΚΑΜΨΗ*, ΤΟ ΒΗΜΑ, ΕΝΘΕΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΣΣ. 6-7.
- ΤΟ ΒΗΜΑ**, (17/02/2009). *Η ΛΙΤΟΤΗΤΑ ΕΠΛΗΞΕ ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ*, Σ. 4.
- ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Γ.**, (19/02/2009). *12 ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ*, ΤΟ ΒΗΜΑ, ΕΝΘΕΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΣΣ. 4-5.
- ΤΟ ΒΗΜΑ**, (19/02/2009). *74 ΕΩΣ 83 ΕΥΡΩ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΞΟΔΕΥΟΥΝ ΟΙ ΞΕΝΟΙ*, σ. 4.
- ΤΟ ΒΗΜΑ**, (21/02/2009). *ΦΟΥΡΤΟΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΡΟΠΛΙΣΜΕΝΑ ΠΛΟΙΑ*, σ. 11.
- ΤΟ ΒΗΜΑ**, (25/02/2009). *ΑΜΕΣΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΦΠΑ ΣΕ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ*, Σ. 5.
- ΤΟ ΒΗΜΑ**, (27/02/2009). *ΠΕΝΤΕ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΑΠΟΥΤΣΗ ΧΡ.*, Σ. 2.
- ΤΟ ΒΗΜΑ**, (27/05/2009). *ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΑΡΓΟΠΟΡΗΜΕΝΕΣ ΚΡΑΤΗΣΕΙΣ*, σ. 11.

- ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ ΧΡ.**, (29/05/2009). *ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ ΜΕ ΟΛΟ ΚΑΙ ΠΙΟ ΧΑΜΗΛΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΟΥΤΕΤΣΗ ΧΡ., ΤΟ ΒΗΜΑ, Σ. 2.
- ΠΕΡΔΙΟΥ Ι.**, (01/06/2009). ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΟΝΤΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΤΗΣ LOUIS HOTELS ΣΤΗΝ ΑΓΓΟΥΡΗ Τ., ΜΕ ΘΕΜΑ: *ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΥΓΙΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ*, ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, ΕΝΘΕΤΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, Σ. 27.
- ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΣ Λ.**, (01/06/2009). *ΠΛΗΓΜΑ ΣΤΑ ΕΣΟΔΑ ΤΩΝ ΑΚΤΟΠΛΟΪΚΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΤΙΚΗΣ*, ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, Σ. 12.
- ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ**, (02/06/2009). *ΑΜΕΙΩΤΗ Η ΠΡΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΑΞΙΔΙ*, σ. 14.
- ΚΕΡΔΟΣ**, (02/06/2009). *ΑΛΩΒΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ*, σ. 18.
- ΣΙΑΤΡΑ ΕΛ.**, (02/06/2009). *ΠΤΩΣΗ 18,2% ΣΤΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΤΟ Α΄ ΤΡΙΜΗΝΟ*, ΗΜΕΡΗΣΙΑ, Σ. 7.
- ΛΙΤΣΗΣ Μ.** (03/08/2009). ΑΡΘΡΟ ΜΕ ΘΕΜΑ: *8% Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΑΜΨΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*.
- ΜΟΥΡΜΟΥΡΗΣ Ν.**, 14/08/2009. *ΟΙ ΠΤΗΣΕΙΣ «ΔΕΙΧΝΟΥΝ» ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*.
- Π.Δ.Υ.** (17/08/09). *ΟΛΙΓΟΗΜΕΡΕΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΕΠΙΛΕΓΟΥΝ ΟΙ ΈΛΛΗΝΕΣ. ΜΕΙΩΘΗΚΑΝ ΚΑΤΑ 8,5% ΟΙ ΑΦΙΞΕΙΣ ΞΕΝΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ*. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <http://www.enet.gr>.
- ΤΣΟΥΠΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Κ.** (18/08/2009). *ΣΤΟΝ ΑΦΡΟ ΟΙ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΑΣ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*.
- ΛΙΤΣΗΣ Μ.** (13/09/2009). ΑΡΘΡΟ ΜΕ ΘΕΜΑ: *ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΧ ΤΟΥ 21^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ, ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, ΕΝΘΕΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ*, Σ. 20.
- ΥΦΑΝΤΗΣ Δ.** (23/11/2009). *ΜΕΤΑ ΤΟ 2011 ΘΑ ΔΕΙ ΦΩΣ Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*.

ΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ Χ., (05/03/2009). ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ : *«Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΣ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ»*, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ΑΘΗΝΑ.

ΤΡΑΥΛΟΣ Ν. (20/11/2008). ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ Α.Π.Θ., ΜΕ ΘΕΜΑ: *ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ: ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ*, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ, (2009). *ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ*. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <http://www.infopeloponnisos.gr>.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ (08/09/2009). ΠΕΦΤΟΥΝ 16-18% ΤΑ ΕΣΟΔΑ ΤΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <http://www.enet.gr>.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ (23/08/2009). *Η ΧΑΜΕΝΗ ΤΙΜΗ ΤΩΝ SPA*, ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ, (01/09/2009). *ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ : ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΝ ΝΑ ΠΥΚΝΩΝΟΥΝ*. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <http://www.news.ert.gr>.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ, (27/07/2009). *ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ. ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΟΛΟΓΙΑ Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ;* ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <http://www.hotel-restaurant.gr>, 2009.

ΓΚΑΡΓΚΑΝΑΣ Ν. ΟΜΙΛΙΑ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <http://www.capital.gr/news.asp?details>

ΜΟΥΜΟΥΡΗΣ Ν. (14/08/2009). *ΟΙ ΠΤΗΣΕΙΣ «ΔΕΙΧΝΟΥΝ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ»*, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <http://www.enet.gr>.

ΠΑΤΣΑΝΤΑΡΑ-ΜΠΟΥΦΟΥΝΟΥ Σ., (04/2009). *ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΥΦΕΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ*. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: http://www.morax.gr/article_show.php.

ΣΚΟΥΛΑΣ Ν. (01/04/2009). *ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Ο ΡΟΛΟΣ ΕΝΔΟΓΕΝΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ*. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <http://www.travelreport-int.gr>.

ΣΚΟΥΛΑΣ Ν. (17/03/2009). *ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗ Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ*. ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: http://www.travelreport_int.gr.

<http://www.capital.gr>, 9/10/07.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

CDOs	Credit Default Options
EBITDA	Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization
HAPCO	Hellenic Association of Professional Congress Organizers (HAPCO).
PCO	Επαγγελματίες Οργανωτές Συνεδρίων
U.S.	United States
A.E.Π.	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
δισ.	δισεκατομμύρια
E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΤΑΚ	Ενιαίο Τέλος Ακινήτων
H.B.	Ηνωμένο Βασίλειο
H.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
I.X.	Ιδιωτικής Χρήσεως
N.	Νόμος
N.A.	Νοτιοανατολικής
Π.Ο.Τ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού
Σ.Ε.Τ.Ε.	Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
συν.	συνεργάτες
ΤΕΜΠΜΕ	Ταμείο Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων
Φ.Π.Α.	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Ερώτηση 6.

Πιστεύετε ότι η Ελλάδα είναι φθηνός τουριστικός προορισμός

1. ΝΑΙ

2. ΟΧΙ

3. ΔΕΝ ΞΕΡΩ

Ερώτηση 7.

Θεωρείτε ότι φταίει μόνο η διεθνής οικονομική κρίση για την πτώση της τουριστικής κίνησης

1. ΝΑΙ

2. ΟΧΙ

Ερώτηση 8.

Αν όχι ποιοι άλλοι παράγοντες επηρέασαν

1. Ανεπαρκείς προβολή

2. Περιορισμένες ξενοδοχειακές προσφερόμενες Υπηρεσίες

3. Υψηλότερες τιμές σε σχέση με ανταγωνιστικές αγορές (Τουρκία , Ισπανία).

Ερώτηση 12.

Σε τι καταλύματα διαμένετε

1. Ξενοδοχείο
2. Ενοικιαζόμενα Δωμάτια
3. Camping
4. Άλλο.....

Ερώτηση 13

Κατά πόσο επηρέασε την τουριστική κίνηση ο υιός της γρίπης

1. Πάρα πολύ	☐
2. Αρκετά	☐
3. Λίγο	☐
4. Καθόλου	☐

Ερώτηση 14

Που αποδίδεται το γεγονός ότι η χώρα μας δεν μπορεί να κρατήσει τουρίστες μεγαλύτερων εισοδημάτων

1. Έλλειψη << νέων >> προσφερόμενων Υπηρεσιών	☐
2. Χαμηλό Status	☐
3. Περιορισμένες τουριστικές εγκαταστάσεις	☐